



**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA SONBAHAR
RENKLENMESİ KULLANILARAK ARTVİN İLİ DOĞAL İZ
KORİDORUNUN OLUŞTURULMASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Gizem GÜLER

**Danışman
Prof. Dr. Banu BEKCİ**

**RİZE
2024**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalında, Prof. Dr. Banu BEKÇİ danışmanlığında, Gizem GÜLER tarafından hazırlanan *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Sonbahar Renklenmesi Kullanılarak Artvin İli Doğal İz Koridorunun Oluşturulması* adlı bu tez çalışması, 01/07/2024 tarihinde yapılan savunma sonucunda oy birliği/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Ünvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Banu BEKÇİ	
Üye	: Doç. Dr. Ömer ATABEYOĞLU	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Fatih BEKİRYAZICI	

ETİK BEYAN

Peyzaj Mimarlığı Yüksek Lisans programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Sonbahar Renklenmesi Kullanılarak Artvin İli Doğal İz Koridorunun Oluşturulması” adlı tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Tez çalışmamda, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

01/07/2024

(İmza)

Gizem GÜLER

ÖN SÖZ

Yaptığı akademik çalışmalarla büyük başarılarla sahip olan, Tez süresince benden yardım ve bilgilerini esirgemeyen ve hiçbir durumda vazgeçmeyen, bana kişisel olarak kattıklarını hayatım boyunca sadece mesleğim değil her alanda kullanacağım, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim üyelerinden değerli hocam sayın Prof. Dr. Banu BEKİCİ'ye benden desteklerini esirgemediği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunma jürimde bulunan Ordu Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünden Doç Dr. Ömer ATABEYOĞLU'na ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünden Dr. Öğr. Üyesi Fatih BEKİRYAZICI'ya tezime için verdikleri değerli katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Bu günlere gelmemde maddi ve manevi yardımını esirgemeyen ve benim her gün ileri gitmem için yardımcı olan aileme ve eşime minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Gizem GÜLER

Rize, 07, 2024

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Peyzaj Mimarlığı
Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi
Danışman : Prof. Dr. Banu BEKÇİ
Hazırlayan : Gizem GÜLER
Yıl : 2024
Sayfa Sayısı : 102

ÖZET

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM KAPSAMINDA SONBAHAR RENKLENMESİ
KULLANILARAK ARTVİN İLİ DOĞAL İZ KORİDORUNUN
OLUŞTURULMASI**

Dünya’da hızla büyüyen turizm sektörü, ülkelerin kalkınmasında ve gelişmesinde önemli bir rol üstlenmekte olup turizmin ön plana çıktığı bölgelerde ise kültürel, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerde olumlu değişikliklere neden olmaktadır. Turizm bölgesi içerisinde planlanan bir destinasyon ağının üstleneceği turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi turizm süresini olumlu yönde etkileyerek on iki aya yayılmasına da neden olmaktadır. Bu nedenle destinasyon noktasında yaratılacak turizm faaliyetleri ve çeşitliliğinin mekânsal niteliklerle oluşturulması turizm planlama kararları için son derece önemli bulunmaktadır. Unutulmamalıdır ki turizm faaliyetlerindeki çeşitlilik hem bölgesel kalkınmayı hem de bölgeler arası ekonomik dengesizlikleri gidermede son derece önemli bir etkiye sahiptir. Lakin turizm faaliyetleri nedeniyle ortaya çıkan etkilerin yerel halk tarafından olumlu ya da olumsuz sonuçları bulunmaktadır. Sonuçların olumlu yönde yoğunlaşması bölgedeki turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bu doğrultuda çalışmaya konu olan Artvin kentinin zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerinden birini oluşturan “Sonbahar Renklenmesi” kavramının yarattığı turizm potansiyeli ele alınarak peyzaj planlama kararları doğrultusunda irdelenmesi üzerinde durulmuştur.

Çalışma alanı olarak seçilen kırsal peyzaj alanının sahip olduğu bitki örtüsü dinamiğini oluşturan yüksek renk zenginliği ve doğal renk kompozisyonlarının kullanılması ile oluşturulacak doğal iz koridoruna farklı işlevlerin yüklenerek planlanması araştırmanın modelini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmada ziyaretçilerin deneyimlerine öz tanımlamalar yapılarak sınıflandırılıp analiz edilmesinde “Sonbahar renklenmesi-Turizm” kavramlarındaki mekânsal ilişkilerde destinasyon deneyimi, sonbahar renklenmesindeki duygu durumu ve sonbahar renklenmesinin planlama stratejilerindeki etkisi irdelenmiştir. Sonbahar renklenmesinin turizm potansiyeli üzerindeki etkisinin irdelendiği bu çalışmada en yüksek görsel estetik kalitedeki ayırt edici özelliklerin yeşil, kırmızı ve sarı renklerin oluşturduğu renk kontrastlığı ile yaratıldığı sonucuna varılmış olup turizm faaliyetlerinde insanlara yüksek doyumluk hissi verdiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra “yerleşik odaklı etkileşimi” destekleyen turizm faaliyetleri ziyaretçilere daha otantik bir seyahat deneyimi sunacağından sonbahar renklenmesinin izlenmesi farklı bir turizm pazarının oluşmasına neden olacaktır. Sonuç olarak kırsal alanlarda yapılacak planlamalarda farklı renk kombinasyonlarının kullanımı turizmde görsel estetik kaliteyi arttıracak fikrini desteklenmekte olup Artvin-Şavşat-Ardanuç ilçeleri arasında bulunan alternatif doğal iz koridorlarının belirlenerek şehrin daha kolay ulaşılır ve gezilebilir hale gelmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğa Temelli Turizm, Sonbahar Renklenmesi, Artvin.

Recep Tayyip Erdoğan University Institute of Graduate Studies

Department : Landscape Architecture

Thesis Type : Master's Thesis

Supervisor : Prof. Dr. Banu BEKÇİ

Author : Gizem GÜLER

Year : 2024

Pages : 102

ABSTRACT

CREATING A NATURAL TRAIL CORRIDOR IN ARTVİN PROVINCE USING AUTUMN COLORING WITHIN THE SCOPE OF SUSTAINABLE TOURISM

The rapidly growing tourism sector in the world plays an important role in the development and development of countries and causes positive changes in cultural, social, economic and environmental factors in regions where tourism comes to the fore. Diversification of tourism activities to be undertaken by a destination network planned within the tourism region positively affects the duration of tourism and causes it to extend to twelve months. For this reason, creating the tourism activities and diversity to be created at the destination point with spatial qualities is extremely important for tourism planning decisions. It should not be forgotten that diversity in tourism activities has an extremely important impact on both regional development and eliminating interregional economic imbalances. However, the effects arising from tourism activities have positive or negative consequences for the local people. The positive concentration of the results is of great importance for the sustainability of tourism activities in the region. In this direction, the tourism potential created by the concept of "Autumn Coloration", which constitutes one of the rich natural and cultural resource values of the city of Artvin, which is the subject of the study, is discussed and examined in line with landscape planning decisions.

Planning the natural trail corridor to be created by using the high color richness and natural color compositions that constitute the vegetation dynamics of the rural landscape area selected as the study area, by loading different functions into it, constitutes the model of the research. In addition, in the study, the experiences of the visitors were classified and analyzed by making self-definitions, and the destination experience in spatial relations in the concepts of "Autumn coloration-Tourism", the emotional state of autumn coloration and the effect of autumn coloration on planning strategies were examined. In this study, where the effect of autumn coloration on tourism potential was examined, it was concluded that the distinctive features of the highest visual aesthetic quality were created by the color contrast of green, red and yellow colors, and it was determined that it gave people a high feeling of saturation in tourism activities. In addition, since tourism activities that support "resident-oriented interaction" will offer visitors a more authentic travel experience, watching the autumn coloring will lead to the formation of a different tourism market. As a result, the idea that the use of different color combinations in planning in rural areas will increase the visual aesthetic quality in tourism is supported, and it is aimed to make the city more easily accessible and navigable by determining alternative natural trail corridors between Artvin-Şavşat-Ardanuç districts.

Keywords: Nature Based Tourism, Autumn Coloration, Artvin.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR.....	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
GİRİŞ	1
1. GENEL BİLGİLER	6
1.1. Kent Kavramı	6
1.1.1. Kentsel Peyzaj	6
1.1.2. Kırsal Peyzaj.....	8
1.1.2.1. Kırsal Saçaklanma	9
1.2. Sürdürülebilirlik ve Peyzaj.....	10
1.2.1. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Kırsal Sorunların Çözümünde Planlama Yaklaşımlarının Önemi	11
1.2.2. Kırsal Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilir Bir Kırsal Alan İçin Gereken Faktörler.....	11
1.2.3. Kırsal Sürdürülebilirlik Kavramının Gelişme Süreci ve Dünyadan Sürdürülebilir Kırsal Alan Örnekleri.....	12
1.2.4. Türkiye’de Sürdürülebilir Kırsal Alan Kavramı ve Kırsal Planlama Stratejisi Çalışmalarındaki Yeri	12
1.3. Kırsal Sürdürülebilirlik ve Çevre	13
1.3.1. İnsan ve Kırsal Çevre Algısı	14
1.3.2. Doğal Çevre.....	15
1.3.3. Sürdürülebilir Kırsal Tasarım ve İlkeleri	16
1.3.4. Peyzaj ve Ekosistem Servisleri ile İlişkisi.....	18
1.4. Doğal Çevre ve Turizm.....	19

1.5. Sürdürülebilirlik ve Turizm.....	20
1.5.1. Sürdürülebilir Turizm Kavramı ve Yaklaşımları	21
1.5.2. Sürdürülebilir Turizm.....	21
1.5.3. Sürdürülebilir Turizmin Faydaları.....	22
1.5.4. Kırsal Turizm	24
1.5.5. Sonbahar Renklenmesi	25
1.5.6. Mevsimsellik	26
1.5.7. Doğal Peyzajda Estetik Nitelikler Gelişimi.....	27
1.6. Yeşil Yol ve Turizm.....	28
1.6.1. Kırsal Alanlarda Yeşil Yol Kavramı ve Gelişimi	29
1.6.2. Kırsal Alanlarda Yeşil Yola Akarsuyun Etkisi	30
1.6.3. Yeşil Yol Türleri	31
1.6.4. Yeşil Yolun Yararları	32
2. MATERYAL VE METOT	34
2.1. Araştırma Modeli	34
2.2. Araştırmanın Genel Konsepti.....	36
2.3. Çalışmanın Hedefleri	37
2.4. Çalışma Alanı.....	37
2.5. Anket Hazırlama Süreci	42
2.6. Anketler ve Artvin İlinin Şavşat-Ardanuç İlçesine Ait Sonbahar Renklenmesinin Doğal İz Koridorunda Oluşturduğu Etkinin Bölge Turizm Potansiyeline Etkisinin Kırsal Peyzaj Planlamalarına Etkisinin Araştırılması	43
2.7. Veri Analizi.....	45
2.8. Sınırlamalar.....	51
3. BULGULAR.....	53
3.1. Günübirlik Seyahate İlgi Duyan Bireylerin Kırsal Mekân Deneyimleri ve Doğal Mekânlardan Beklentilerinin İrdelenmesi	53
3.2. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinin Kırsal Peyzaj Alanlarında Yaşanan Sonbahar Renklenmesinin Kullanıcıların Günübirlik Seyahat Tercihleri Üzerindeki Etkilerinin Peyzaj Planlama ve Tasarımı Açısından İrdelenmesi	58
3.3. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinde Yaşanan Sonbahar Renklemelerine Göre Doğal İz Koridorlarının Planlanması	61

4. TARTIŞMA	74
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	97
ETİK KURUL KARARI	102



KISALTMALAR

- ASB : Akarsuyun Sonbaharla Birleşimi
BTR : Bitki Toplulukları Renklenmesi
GIS : Coğrafi bilgi sistemi
MSG : Manzara Sonbahar Görüntüleri
SKE : Su Kenarı Sonbahar Etkisi
STK : Sivil Toplum Kuruluşu
SYE : Sonbahar Yol Etkisi
WTO : Dünya Ticaret Örgütü



TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışmaya konu olan ilçelerin karakteristiği	40
Tablo 2. Anket sorularında kullanılan maddeler ve maddelere karşılık gelen değişkenler	44



ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırmanın Teorik Yapısı.....	35
Şekil 2. Araştırma Modelinin Ana Unsurları.....	36
Şekil 3. Çalışma alanı (Artvin-Şavşat-Ardanuç)	39
Şekil 4. Çalışma alanına (Artvin-Şavşat-Ardanuç) ait doğal peyzaj öğelerinin görselleştirilmesi (Animasyon şeklinde ele alınması)	41
Şekil 5. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerini simgeleyen Şavşat Karagöl ve Ardanuç Cehennem Deresi Kanyonu	41
Şekil 6. Ardanuç-Şavşat Sonbahar Fotoğrafları	48
Şekil 7. Dijital Tekrar Fotoğrafçılığında elde edilen sonbahar renklemelerinin deşifresinde kullanılan renk skalası	49
Şekil 8. Günübürlük Seyahatlerde Aranılan Özelliklerin Tercih Sıralaması	54
Şekil 9. Yaşadığımız Covid-19 Sürecinden Sonra Doğada Yapılan Etkinliklere Karşı Bireylerin Bakış Açılarının İrdelenmesi	55
Şekil 10. Günübürlük Seyahatlerinizi Nasıl Tamamlamayı Tercih Edersiniz Sorusunun İrdelenmesi.....	56
Şekil 11. Doğal Alanlarda Vakit Geçirmenin Kullanıcıya Sağladığı En Önemli Deyimlerin İrdelenmesi.....	56
Şekil 12. Kullanıcıların Covid-19 Döneminde En Çok Neye İhtiyaç Duyduğunun İrdelenmesi.....	57
Şekil 13. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçesinde oluşturulacak turizm rotasının Çevresi ile ilişkisinin 9 boyutlu ölçümü.....	60
Şekil 14. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinin Turizmlerinin arttırılmasında önemli görülen faktörler.....	61
Şekil 15. Artvin Şavşat- Ardanuç İlçelerinde Oluşturulacak Doğal İz Koridorunda Kullanıcıların Neleri Talep Ettiği	62
Şekil 16. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Karayolu Renklenmesi (Fotoğraf: Gizem Güler)	63
Şekil 17. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Göl-Nehir Kenarı Sonbahar renklenmesi (Fotoğraf: Gizem GÜLER).....	64

Şekil 18. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Manzara Sonbahar renklenmesi (Fotoğraf: Şafak Aksoy).....	65
Şekil 19. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Şelale-Akarsu Sonbahar renklenmesi (Fotoğraf: Dilara Suvay).....	66
Şekil 20. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Karışık Bitki Toplulukları Sonbahar renklenmesi (Fotoğraf: Dilara Suvay)	67
Şekil 21. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine ait sunulan fotoğraflara ait puan skalası	68
Şekil 22. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine ait doğal iz koridorları	72
Şekil 23. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine yönelik geliştirilen doğal iz koridor rotası	73



GİRİŞ

Kırsal peyzaj alanları insanların hem doğa ile buluştukları hem de rekreasyonel etkinliklere katıldıkları alanlar olduğu gibi, insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan gıda ve ham madde ihtiyaçlarının karşılandığı il ve ilçe dışında kalmış olan yerleşim alanları olarak da tanımlanmaktadır. Küresel iklim değişikliğini dikkate aldığımızda kırsal yerleşimlerin planlı bir şekilde oluşturulabilmesi için gerekli olan insan konforunun dikkate alınması ile birlikte doğada küçük dokunuşlara izin verilebilmektedir (Yılmaz ve Atik, 2006). Bu kırsal peyzaj planlama sürecinde ele alınacak küçük dokunuşlarda mutlaka ekolojik dengenin korunarak insan refahının planlanması gerekmektedir. Kırsal ortamların yerel ölçekte doğal ve kültürel yapı özelliklerinin planlanması özellikle kent insanların giderek daha çok dikkatini çekmeye başlamıştır. Bu durum zaman içerisinde kırsal peyzaja yönelik rekreasyonel gereksinimlerin artmasına neden olarak (Soykan, 1999) planlamacıların dikkatini kırsal peyzaj alanlarına çekmeyi başarmıştır. Böylece kırsal alanlar için geçerli olan turizm türlerinin turizmciler tarafından çeşitlendirilmesi ile birlikte mekânlarda çeşitlilikler yaratılarak turistlerin beğenilerine sunulmaya başlanmıştır (Soykan, 1999). Ancak çalışmaya konu olan kırsal peyzaj alanı çoğunlukla akraba ve eş dost ziyaretleri şeklinde gününbirlik rekreasyonel amaçlı kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir. Bireyler üzerinde stres ve baskı yaratmayan kırsal yaşam biçimlerinin çekiciliği kişilerin kendilerini özgür hissetmesine neden olmaktadır. Özgürlük hissi insanların doğaya olan özlemini artırarak doğaya dönüş hissini arttırarak doğa turizmini olumlu yönde etkilemektedir.

İnsanların doğaya karşı olan sevgisi ve özlemi yıllardır süregelen bir olgudur. Bu olgu sayısız ölümlere ve birçok krize neden olan Covid-19 salgınının yaşandığı tüm Dünya ve ülkemizde üst seviyede hissedilmiştir. Covid-19 salgınıyla birlikte alışılmışın dışında hissedilen farklı duygu durumları (Bekci ve Bogenç, 2021) insanların günlerce evlerinde karantinada kalarak stres, kaygı ve depresyon gibi psikolojik anlamda birçok yönden etkilemiştir. Günlük yaşamdaki düzenlerini terk etmeleri, sosyal ve ekonomik açıdan gelir, iş kaybı gibi önemli şeylerin yitirilmesi depresyon ve stres seviyesinde de artış meydana getirmiştir (Çelik ve Diker, 2021).

Pandemiyle beraber ortaya çıkan psikolojik tepkiler korkudan kayıtsızlığa, kaderciliğe kadar giden bir psikolojik sürecin yaşanmasına neden olmuştur. Örneğin, SARS salgını üzerine yapılan araştırmalar üzerine, psikolojik etkilerin çoğu kısa süreli olmayıp, şiddetli ve kalıcı ruhsal sorunlara yol açtığını göstermiştir (Taylor, 2019). Salgının varlığıyla ortaya çıkan bu ortam, bir kriz durumudur. Bu kriz, bireye ve topluma, korkunun yanında kaygı duygusu da yüklemiştir. Salgının ciddiyeti ve gerçekliğinin yanında, algılayış biçimi ve kontrolsüz girişimler olumsuz etkilerini ortaya çıkarıp salgının verecek olduğu zararları arttırmıştır (Yıldırım, 2020). Bu durumlarda insanlarda psikolojik tercihler belirginleşerek korku, endişe, travma ve panik duygularının yaşanmasına neden olmuştur. Lakin bazı insanlar bu tehlide uyum sağlarken bazıları da endişe duygusunu hissetmeye başlamıştır. Bu anlamda salgının psikolojik ve sosyolojik olarak bireysel ve toplumsal bağlamda görüntüsüne dikkat çekme gereği duyularak doğal alanlara olan ilginin artmasına neden olmuştur.

Salgının birçok alanda olumsuz etkisi bulunurken, Covid-19 salgınının Türkiye Turizmine olan olumsuz yönde etkileri ise, 2020 Mart ayı ile başlayıp, salgın normal seyrine gelene dek devam etmiştir. Salgının etkisi ilk başlardaki kadar etkili olmasa da turizm sektöründeki etkisi şimdilerde oldukça azalmıştır. Covid-19 ve benzeri salgınlar, insanların seyahat destinasyonlarını seçmede, tatil kararları vermede ve davranışlarını belirlemede kısa ve uzun vade de birtakım değişikliklerin yaşanmasına sebep olmuştur (Alaeddinoğlu ve Rol, 2020). Turizm sektöründe ilk tedbirler, havayolu uçuşlarındaki kısıtlamalar olmuştur. Virüs, Wuhan şehrinde çıkıp tüm dünyaya yayılması nedeniyle 22 Ocak 2020 tarihinde Çin’ de bulunan bir havayolu işletmesi tarafından gerçekleştirilen Wuhan-İstanbul uçuşları iptal edilmiş, sonrasında da salgının yayılım hızının artması sonucu 5 Şubat 2020 tarihinden itibaren Çin’deki tüm uçuşlar durdurulmuştur (Demir vd., 2020). Bu kısıtlama ve tedbirlerle beraber turizm sektöründe ciddi bir kriz yaşanmış ve insanların hem deniz hem de yeşil alanlara olan özlemi gün geçtikçe daha çok artmıştır.

İnsan toplulukları tarih boyunca biyofiziksel çevreyi tesadüfi (çevresel etki) ve kasıtlı (çevresel yönetim) olarak dönüştürmüştür (Madanipour, 1996). Doğa ve toplumu iç içe geçiren mevsimsellik kavramı ihmal edilerek oluşturduğu karmaşıklıklar nedeniyle kentsel planlamalarda da neredeyse hiç ele alınmamaya başlanmıştır (Jauhiainen ve Mönkkönen, 2005). Nazım imar planlarına bakıldığında

mevsim geçişleri arazilerin işlevsel kullanımları açısından zamansal zorluklar yaratması dışında mevsimsellik kavramı planlamalarda çok ciddi bir şekilde dikkate alınmamakla birlikte ihmal edilmektedir. Modern şehir planlamalarında yer alan mekânların odak noktasına baktığımızda tasarımların yaşam, çalışma ve boş zamanlar için işlevsel olarak tasarlanarak ulaşılabilir olması oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasında mevsimselliğin evrensel olarak kabul gören “gündelik yaşam” anlayışından uzaklaştırılarak kırsal peyzaj planlamalarında sonbahar renklenmesi konusu ele alınarak insanların turizm destinasyonlarına yönelik tutumları irdelenmiştir. Unutmamak lazım ki turizm sektörü, kırılğan ve kolay vazgeçilebilen keyfi bir istektir. Güven ortamının eksik kaldığı, korku ve panik durumları ilk olarak her zaman turizm isteğini olumsuz olarak etkilemektedir (Yenişehirlioğlu vd. 2016). Aynı zamanda Turizm talebi elastik olup (Gökdeniz ve Nuran, 2008), güven odaklıdır ve lüks tüketim sınıfında yerini almaktadır(Thurlow ve Jaworski, 2012).

Tüketicilerin seyahat ve gezi kararı almalarında ekonomik ve sosyal tercihleri önemliyken, salgın sonrasında bu kararlar yerini duygusal ve psikolojik isteklere bırakmaktadır. Bir turizm destinasyonu, makro ve mikro ölçeğinin beraberinde gelişen olumsuz olaylar çoğunlukla daha az ziyaretçi sayısı ile sonuçlanmaktadır. Turistik bir bölgenin tercih edilmemesi için, insan sağlığı ve ya güvenliği(hastalık vb.) ile ilgili hafif bir riskin hissedilmesi yeterlidir (Lee ve Chen, 2011). Tüketicinin davranışları ve seyahat istekleri, bireysel ekonomik refah, maliyetlerin değişimi, algılanan sağlıksal riskler ve değişen tüketim kapasiteleri gibi faktörlerden de etkilenebilmektedirler. (Lee ve Chen, 2011:1421-1422). Salgının azalmasıyla beraber sektör birkaç sene içinde normalleşmeye başlamıştır. Bununla birlikte insanlar doğanın değerini anlayarak kırsal alanlara göç etmeye başlamışlardır. Doğal (yeşil) alanlar her ne kadar insanlar için önemli olsa da bu doğal alanların rekreasyonel ve sosyal aktivitelerle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. İnsanların görsel temele dayanan doğa ile pasif ilişkilerinde önemli psikolojik faydalar elde edilebilecektir (Ulrich ve Addoms, 1981). Doğa da olmanın insan psikolojisini olumlu yönde etkileyeceği gibi şehir hayatının kalabalık ve stres seviyesini azaltarak şehirleşme fikrine de destek olacaktır (Ulrich ve Parsons, 1992).

Kentsel mekânlarda olduğu gibi kırsal mekânlarda da doğal alanlar insan mutluluğunu oluşturan iki pasif katılımdan oluşmaktadır. Bunlardan ilkinin doğal

alanları görmek ve fark etmek oluştururken diğeri de doğal alanlar direkt olarak görülmeyip kullanılsalar da bu tip alanların var olduğunu ve istenildiği takdirde ulaşılabilir olduğunun bilincinde olunmasıdır (Kaplan, 1980; Ulrich ve Addoms, 1981; Kaplan, 1992). Bunun yanı sıra doğaya dayalı turizm çeşitliliği kültürel ve ekolojik açıdan daha duyarlı seyahatlere de bireyleri yönlendirmektedir. Doğa temelli turizmin uzun süreli sürdürülebilir ekonomik gelişmelere katkı sunabilmesi için doğal alanların korunması ve yönetiminin de etkin bir şekilde teşvik edilmesi gerekmektedir (Köroğlu ve Karaman, 2014). Böylece gerçekleşecek doğa temelli turizmde doğal yaşam alanları korunarak yerel halkın ekonomik kalkınmasına da fırsatlar sunulacaktır (Kelkit vd., 2005).

Kırsal peyzajda yer alan orman manzaralarında yaşanan sonbahardaki görsel estetik değışiklikler insanlar üzerinde farklı duyu durumlarının yaşanmasına vesile olmaktadır. Sonbaharda hissedilen renk değışimlerinin kırsal manzaralarda uzun mesafelerden görölmesi halkın ve ziyaretçilerin ilgisini çeken çok önemli bir görsel unsurdur. Doğal bir yamaç ormanındaki renk değışimi ve görsel estetik kalitesi arasındaki ilişki ancak üstün niteliklere sahip estetik ağaç türlerinin konfigürasyonu ile mümkün olmaktadır. Kırsal peyzajda yer alan yerel ağaç türlerinin görsel estetik kalitesi, ekolojik sürdürülebilirliği ve doğal biyolojik çeşitliliği çalışmanın referans noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışmada Artvin iline bağlı şavşat-Ardanuç ilçesinde yaşanan sonbahar renklenmesindeki renk dinamiğinin turizme etkisi ve önerilecek doğal iz koridorunun görsel estetik kalitesi ve fonksiyonelliği araştırılmıştır. Çalışma alanı olarak seçilen bu alanlardaki ormanlık alanlar sonbaharda çok önemli bir ekosistem hizmeti sunmanın yanı sıra yerel halkın geçimini iyileştirerek önemli ekolojik ve ekonomik değerlere katkı sağlamaktadır. Ormanlık alanlar içerisinde bulunan gölgelik boşluklar tür çeşitliliği, orman istikrarı ve ekosistem hizmetlerinin korunmasında önemli roller üstlenmektedir. Üstün görsel estetik kalite niteliğine sahip bu orman alanlarındaki hem ağaç türlerindeki kompozisyonlar hem de ağaç türlerindeki renk değışimleri analiz edilmiştir. Sonuç olarak görsel bir estetik kaliteye sahip olan ormanlık alanlarda yaşanan yeşil, kırmızı ve sarı renklenmelerinin yüksek doygunluk değerlerine sahip olması kırsal peyzajda belirgin renk kontrastları yaratmaktadır. Çeşitli ve dengeli renk parçaları ya da serpiştirilmiş renk bileşenlerinin çok sayıda küçük parçayla kontrast oluşturması kırsal peyzaj

alanlarındaki görsel estetik kaliteyi daha çok vurgulamaktadır. Renk özelliklerinin farklı kombinasyonları yüksek görsel estetik kaliteyle oluşturur.

Çalışma kırsal peyzaj alanlarında gözlemlenen sonbahar renklemelerinin turizm rotaları üzerinde oluşturduğu etkilerin belirlenmesi üzerine kurgulanmıştır. Kırsal peyzaj alanlarında yaşanan en güzel mevsim değişimlerinin izlendiği Artvin iline yönelik geliştirilecek doğal iz koridorlarının turizm tercihlerinin belirlenmesindeki rolü çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Çalışmada ulaşılmak istenen günübirlik ya da birkaç günlük seyahatlerde mevsim değişikliklerinden (sonbahar renklenmesi) yararlanılarak nitelikli yeşil yol güzergâhlarının oluşturulması kırsal turizm kalkınmasını destekleyerek ekosistem rezervlerinin korunmasına olanak sağlayacaktır. Bu bağlamda (I) “Kırsal peyzaj alanlarında yaşanan sonbahar renklenmesi turizm faaliyetlerinin ana unsuru olarak kullanıldığında kırsal kalkınmayı destekler”, (II) “Kırsal alanlarda oluşturulacak doğal iz koridorları ekosistem rezervlerini korur”, (III) “Kısa süreli turizm faaliyetleri insanlara fiziksel olduğu kadar ruhsal açıdan da yarar sağlar” hipotezlerinden yola çıkılarak Artvin ili doğal iz koridorları tasarlanarak nitelikli turizm faaliyetlerinin irdelenmesi üzerinde durulmuştur. Doğal peyzaj alanlarında yaşanan doğa olaylarının insanlar üzerinde yarattığı değişimlerin turizm faaliyetleri üzerindeki etkisinin kırsal alan tercihlerini etkilemesinin ne denli önemli olduğu araştırma konusunu oluşturmaktadır.

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Kent Kavramı

Kent; tüm vatandaşlar için, toplumsal, siyasal ve ekonomik alanların yer aldığı yaşam alanıdır. Kentler, insan etkisinin fazla olup aynı zamanda arazi kullanımının da en yoğun olduğu alanlardır. Kent kavramının ortaya çıkışı, insanların doğada tek başlarına yaşayamayacaklarını anlamalarının ardından bir ihtiyacın karşılanması sebebiyle gerçekleşmiştir (Güven, 2016). Kent, kesin sınırları olmayıp bir çalışma alanı olmasının yanı sıra, sadece tek bir tanımla açıklanması oldukça güç olmakla beraber, çok boyutlu bir unsur ögesi olup toplumdan topluma değişmesi sebebi ile kapsamlı bir tanım alanı mevcuttur (Hayta, 2016). Kaleler ve surlar, eski çağlarda kent sözcüğünü tanımlarken kullanılırlardı. Günümüzde ise kent kavramını; nüfus yoğunluğu ve ekonomik etkinlikler gibi farklı ölçütlerle tanımlayabiliriz. (Yılmaz ve Çiftçi, 2011: 254). Kent kavramı, sosyo-ekonomik gelişmelerle beraber içerik açısından değişimlere uğramıştır.

Günümüz şartlarında yerleşim biçimi olarak kentler egemen olmuşlardır. Bunun beraberinde kentler; insanlık tarihi süresince insan ilişkilerinin fiziksel mekâna yansımasının bir boyutu olarak da kabul görmektedir (Es ve Ateş, 2004: 211).

Kentlerde ki yaşam biçimleri ve nüfus yoğunluğu, doğal kaynakları %70 tüketirken, iklim değişikliğine sebep olan sera gazı içinde başlıca sebeplerdendir (Çetin ve Çiftçi, 2019). Hızlı kentleşme beraberinde, endüstrileşme ve nüfus artışına sebep olurken bir taraftan refah düzeyini yükseltip diğer taraftan doğal kaynakları yok ederek, ciddi çevre sorunlarına da sebep olmaktadır (Polat ve Önder, 2004).

1.1.1. Kentsel Peyzaj

Kentsel peyzaj, peyzajın kentlerdeki kompozisyonunu oluşturmaktadır. Kentsel peyzajda, tüm kentsel öğeler ve elemanlar tek tek değil, bütün olarak birbiriyle ve yapılanmamış mekânlarla olan ilişkileriyle kullanılırlar (Karaman, 1995). Bunun yanı sıra kent peyzajının oluşmasında, fiziksel yapının beraberinde, yapının sosyo-kültürel verilerinde önemli bir etkisi vardır. Her dönemin kentsel peyzaj yapısı ise, ihtiyaçlar dahilinde çoğunlukla tepkisel olarak kendinden sonra

gelen dönemin şekillenmesine neden olmuştur. Güncel kentsel peyzajlar halen bu dinamizm ile kurgulanmaktadır. Kentsel peyzajın korunması ve yönetimi de, sadece türlerin ve ekosistemlerin sürdürülebilirliğini değil, kentin özgün kimliğinin yitirilmemesini de konu almıştır (Prieur, 2006).

Kentsel peyzaj düzenlemelerinin önemli nedenlerinden biri de mekânda yaşam kalitesini arttırmaktır. Yaşam kalitesini oluşturabilmek için gereken ilkeler ise yaşanabilirlik, uygunluk, erişebilirlik, kontrol ve çeşitlilik olarak sıralanmaktadır (Tandoğan, 2017). Kentsel peyzaj tasarımı ise, iki yapı arasındaki boşluğu dolduran bir araç görevi üstlenip, tasarım boyutunda önemli bir görev üstlenmektedir (Özdede, 2017). Kentsel peyzaj tasarımı, kentsel yerleşim alanlarında yaşayan veya yeni kurulan alanlarda insanlar için yeni, yaşama ortamı önerileri sunar. Her yeni kentsel tasarım projesi, orada yaşayan insanlara sunulmuş olan bir değişim önerisidir (Coşgun, 2013). Yaşanabilir mekânlar tasarlayan Kentsel peyzaj da, canlı ve cansız malzeme kullanımının yanında kent kimliğini oluşturan öğelerde değerlendirilmeye alınmaktadır. Bu anlamda, kent kimliğinin gelecek nesillere aktarılmasına, korunmasına ve geçmişle bugün ki yaşamın birleşmesine yardımcı olmaktadır (Çelik ve Yazgan, 2007).

İlk kent peyzajları ise birçok medeniyetin gelip gittiği hilal bölgesinde ortaya çıkıp hala zihinlerde yeri olan Babil'in asma bahçeleri, Asur parkları ve Pers bahçeleri olarak örnek verilebilir. Rönesansa kadarki sürede ise kentsel peyzaj, yetkiye sahip kişiler tarafından pek uygulanmasa da Kubilay Han'ın "Yeşil Tepe"si, bilinen ilk kent arboretumu olup Çin kent peyzajına örnek olarak verilebilir (Tandy vd., 1972).

Reid (1993) ve Atıl vd. (2005)'e göre; sürdürülebilir kentlerin kaçınılmazları olan çevre koruması, ekosistem ve kaynakların analizleri ve yönetimi, kırsal ve kentsel mekânların planlanması, çevresel etki değerlendirme çalışmalarının koordinasyonu, rekreasyonel alanların, kültürel alanların, kentsel açık mekânların, yaya bölgelerinin, karayolları, endüstriyel ve tarım alanlarının planlama ve tasarımları ile alan kullanım kararlarına yönelik tüm çalışmaların peyzaj mimarlarının görevleri arasında olduğu görülmektedir (Yaşar ve Düzgüneş, 2013).

1.1.2. Kırsal Peyzaj

Kırsal çevre, doğal elamanların bulunduğu, kırsal alanlar üzerinde bulunan ve arazi üzerinde, insan etkisiyle ekonominin sonucu olarak gelişen doku ve tüm süreçlerin birleşimidir. İnsanlığın devamı ve gelecek nesillerin yaşam hakkını korumak bakımından oldukça büyük bir öneme sahip olan Kırsal peyzaj alanları ise, kentsel ve doğal alanlar arasında tampon bölge görevi üstlenmektedirler (Gökalp, 2016).

Kırsal peyzaj da; meyve ve sebze bahçeleri, hayvancılık, sulama tesisleri ve tarım alanları gibi çeşitli sınıflar bulunmaktadır. Kırsal peyzaj, insan hayatına iyi uyum sağlamış, sakinlik ve huzur sağlayan, oyalayıcı bir yapıya sahiptir (Gökalp ve Yazgan, 2013). Doğanın bir parçası olan Kırsal peyzaj, insanın karakterine ve yaşamına uyum sağlamış, rahatlık ve huzur vermenin beraberinde, doğanın diğer varlıkları ile bir bütünlük yaratmaktadır. “Tarla alanları, meyvecilik, sebzecilik ve zeytinlikler, hayvancılık işletmeleri, çiçekçilik işletmeleri, sulama tesisleri vb. Kırsal yaşam ile ilgili peyzajlardır” (Khabbazi ve Yazgan, 2012). “Kırsal peyzaj insanın doğa içinde, kentsel amaçları dışındaki çeşitli uğraşlarını sürdürdüğü çevrenin genel görünümüdür. Bu uğraşlar daha çok tarımsal olabileceği gibi, sanayi ile ilgili ve rekreasyonel de olabilir. Uğraşı amaçlarına göre, doğa ile ilişkileri belirsiz sonuçlara neden olabilmektedir.” (Koç ve Şahin, 1999).

Kırsal peyzajlar, kırsal üretimlerin yapısal kültüre yansıdığı ve üretim biçiminin yerleşim özgün ve ilginç, kimlik taşıdığı mekânlardır (Kiper, 2013). İnsanoğlunun doğa üzerindeki müdahalesiyle oluşan kırsal alanlar, tarihsel geçmiş ve süreçleri dikkate alındığında farklı önemli ve kültürel değerlere sahip olduğu bilinmektedir. (Gottfried, 1996) Dünya geneline bakıldığında ise pek çok kırsal peyzaj, olağanüstü evrensel değeri ile dünya kültürel mirası olarak tanımlanmıştır (Atik, 2019).

Doğal ve kültürel varlıkların devamı ve sürdürülebilir kullanımı için ekolojik temelli alan kullanım planlamalarına duyulan ihtiyaç giderek artmaktadır. Bu zorunluluk, doğal ve kültürel çevre üzerindeki artan baskılar nedeniyle ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında arsa spekülasyonları, nüfus artışı, çevre sorunları, yasal boşluklar ve yanlış kaynak yönetimi bulunmaktadır. Doğal ve kültürel alanların planlanması ve tanıtımı ile alanın kullanım kriterlerinin belirlenmesi, şehrin turizm

ve rekreasyon açısından potansiyel cazibesini artırabilir. Turizm ve rekreasyonel etkinliklerin çoğu kırsal alanlarda gerçekleşmekte olup kırsal alanlara yönelik rekreasyon planlamalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Böylelikle ekonomik kalkınma için de fırsatlar sunabilir (Koçan, 2012).

Amerikan Peyzaj Mimarları Federasyonu (ASLA 2006)'na göre kırsal peyzajlar insan ve doğanın uyumlu ortaklık içinde oldukları mekânlardır ve insanoğlunun yaratıcılığına güçlü imkânlar sunmaktadır (Balta ve Atik, 2019).

Kırsal peyzaj planlamaları ise; peyzajın, doğal çevre koşullarını, geleneksel ve kültürel değerlerinin, ekonomik anlamda hayvancılık ve tarım alanları üzerine kurulu olduğu köy yerleşim alanlarıdır. Yakın çevresini de kapsayan kırsal alanlarda yaşayanların barınma, dinlenme eğlenme ve ekonomik faaliyetlerini geliştirmeye yönelik tarım, hayvancılık, ekonomik, sosyal, kültürel ve doğal değerlerin sürdürülebilirlik kavramı altında korunması ve geliştirilmesi üzerine yapılan çalışmalara verilen addır. (Cullotta ve Barbera, 2011).

Kırsal peyzaj planlamasını, bir bölgenin sahip olduğu potansiyelin, toplumun istek ve ihtiyaçları arasında denge kurmayı amaçlayan çalışmalar olarak tanımlayabiliriz. Bu tarz kırsal alanlarda, halkın geleneksel yaşam tarzını devam ettirmesi için kırsal rekreasyonun önemli bir parçası olabilir. Kırsal peyzaj alanlarında geleneksel köy yerleşimleri ve sivil mimari örneklerinin günümüz koşullarına uygun aktiviteler ve kullanımlarla restore edilmesi önemlidir. Bu bölgelerde yaşayan halkın yerel ürünlerini pazarlaması fırsatı, kırsal alanda sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik büyümeye oldukça önemli bir katkı sağlar (Koçan, 2012).

1.1.2.1. Kırsal Saçaklanma

Kent, kırsal alanların çeşitli nedenlerle nitelik değiştirmesi sonucu meydana gelen yaşam alanlarıdır (Sarıççek, 2019). Nüfusu 20 binden fazla olan yerleşim birimlerine kent, geriye kalan diğer yerleşim birimleri ise kırsal alan olarak kabul edilmektedir (Gökalp, 2016). Eskiden beri kırsal kente yaklaşması çevrelerinde birçok tanımlamalar yapılmıştır. Kırsal alanların kente yaklaşması devam ederken, son dönemlerde kentsel alanlar da kırsala yaklaşılmaya başlamış ve neticede eklemlenme süreci hızlanmıştır (Nerse vd. 2017). Kırsal alanlar, yıllar içerisinde

birçok değişim ve dönüşümden geçerek günümüze gelmiştir. Kentsel alanlarda sert dokuyu bozmak için ise zamanla kırsal alanlarla o sert yapı kırılmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda Kırsal ve kentsel alanlar giderek daha geçişli hal almış ve benzer değişkenlere dayanmaya başlayıp, kır ve kent kesin olarak birbirinden ayırmak oldukça zorlaşmıştır. Kentin içine zamanla yayılmaya başlayan kırsal alanlar kentin bir paçası olup, kentin o sert dokusunu kırıp yıllar içersinde daha da bütün bir hale gelmişlerdir.

1.2. Sürdürülebilirlik ve Peyzaj

Sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili yaklaşımlar 1970’li yıllarda başlamıştır. 5 Haziran 1972’de Stockholm’de gerçekleşen konferansta sürdürülebilirlik ve ilgili kavramların önemi vurgulanmıştır (Mercan, 2010). Kavram ilk olarak hayatımıza kalkınma kavramı ile beraber kullanılarak girip, sürdürülmesi gerekenlerin neler olması ile ilgili genel bir profil çizmiştir (Atıl vd. 2005). Kalkınma kavramında ki amaç ise, bugün ve gelecekte yaşanabilir kentler oluşturup insan, doğa ve ekonomi üçgenini en sağlıklı şekilde kurulması olması sebebiyle, doğal kaynakları en iyi tanıyan ve sağlıklı kullanımlar oluşturulmasını sağlayan meslek gruplarının sürdürülebilirlik kavramının kentlere adaptasyonunun da aktif rol alması gerektiği açıkça ortadadır (Tohum, 2011). Sürdürülebilirlik kavramı kısaca, verimliliğin optimal koşullarda uzun yıllar boyunca devamlılığının sağlanması olarak da belirtilebilir.

Doğal ve kültürel kaynaklara dayalı olan turizm sektörü için sürdürülebilirlik kavramı oldukça önemli bir noktadadır. Doğal, tarihi ve kültürel kaynakların korunması ve yenilenmesi ise, ekolojik dengenin, biyolojik çeşitliliğin zarar görmemesi ve gelecek nesillere aktarıldığı bir kalkınma biçimi olarak sürdürülebilir bir turizm anlayışı ortaya çıkmıştır (Uğuz ve Uğuz, 2011). Bu kaynakların hızla tüketilmesi de, söz konusu kaynaklar ile üretilen ürünlerin de son bulması anlamına gelecek ve sektör açısından çıkmaz bir durum oluşturacaktır. Turistik ürünlerin çeşitlendirmesi de, sürdürülebilir turizmin sağlanması hususunda, karşılıklı kazan stratejilerinin en temel yapıtaşları arasında yer almaktadır (Marangoz ve Karadağ, 2017).

1.2.1. Sürdürülebilirlik Kavramı ve Kırsal Sorunların Çözümünde Planlama Yaklaşımlarının Önemi

Kırsal alanlar, doğal ve çevresel yapılarıyla ön plana çıkıp uzun yıllar boyunca tarımsal üretimde merkez olarak görülüp kırsal alanlarda bulunan kalkınma sorunlarına yönelik alternatif çözümler ise ekonomik temelli yaklaşımlarla ele alınmaya çalışılmıştır. Bu süreçte tarımda modernleşmeye yönelik gelişmeler desteklense de bu yaklaşım kırsal alanlarda hedeflenen gelişmeyi sağlayamamıştır (Ellis ve Biggs, 2001).

Türkiye’de şimdiye kadar kırsal kalkınma ve kırsal planlama konusunda birçok yöntem denemeleri yapılmış 1940 yılında Köy Enstitüleri uygulanmaya başlanmıştır. Enstitüler, köy kökenli çocukların başta öğretmenlik olmak üzere köy için gerekli mesleki donanımına kavuşturularak tekrar köylerin sosyo-ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak üzere köylerde istihdam edilmesini sağlamak üzere oluşturulmuştur (Geray, 1967: 35-40).

1.2.2. Kırsal Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilir Bir Kırsal Alan İçin Gereken Faktörler

Tarım ve hayvancılık sektörleri, tarihsel süreçler içerisinde ülkelerin gelişimi ve kalkınmasında önemli bir rol oynarken, sanayi devrimi sonrasında ise bu faaliyetlerin ekonomik yaşamda nispi öneminin azaldığı görülmüştür. Bunun sonucunda ise bazı ülke veya ülkelerin belirli bölgelerinin endüstriyel kalkınma sayesinde ekonomik ve sosyal açıdan önemli gelişmeler yaşarken, kaynakları genelde tarıma bağlı ve tarımsal faaliyet içinde bulunan kırsal alanların, yeteri kadar gelişme gösteremediği ortaya çıkmıştır (Çetin vd. 2017). Sürdürülebilir gelişmeler bakımından, kırsal yerleşmelerde bölgesel kimliğin tanımlanması ve korunmasında, toplumun yapısının, alışkanlıklarının, aktivitelerinin, ilişkilerinin bir yansıması olan “mimari” önemli bir ölçüttür (Eminağaoğlu, 2005). Ülkemizin kırsal yerleşim alanlarında yeni yapılaşmaların, geleneksel mimarinin yapısal ve mekânsal karakterine uymayan anlayışla gerçekleştirildiği ve sürdürülebilirlik özelliklerini de taşımadığı gözlenmiştir (Altınkaya vd. 2011).

1.2.3. Kırsal Sürdürülebilirlik Kavramının Gelişme Süreci ve Dünyadan Sürdürülebilir Kırsal Alan Örnekleri

Türkiye’de kırsal alana yönelik politikalar ilk olarak cumhuriyet döneminin modernleşme çabalarıyla başlamış, tarımda ve kırsal alanda kalkınma programlarıyla etkisini göstermiştir. Bu dönemde nüfusun %75’ini oluşturan ve tarıma dayanan ülke ekonomisinde önemli üretim merkezleri olarak görülen kırsal alanlar önemini korumuş, ulusal kalkınma stratejilerinde tarıma ve kırsal alana olan önem devam etmiştir (Yenigül, 2017). Teknolojik gelişmelerin beraberinde tarımda mekanizasyonun artması, kırsal alanlarda ki hızlı göçü ve kentleşme sürecindeki artış kırdaki çözümleri hızlandırmıştır. Kırsal alanlarda büyük ölçekli, sektörel yaklaşımlı tarımsal üretimi artırmayı hedefleyen ve merkezden yönetilen kalkınma yaklaşımlarıyla uygulanan projelerle istenilen sonuçlar elde edilememiştir (Gülçubuk vd. 2016).

Son yıllarda ise küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla, dünya genelinde ekonomik, siyasal, hukuki, kültürel teknolojik ve çevresel değişimler meydana gelmiştir. Gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin her ikisinin de ise, kalkınmalarında uyguladıkları politikaları ve bu politikaların en önemlilerinden birisi olan kırsal kalkınma politikasını yeniden gözden geçirme zorunluluğu gündeme getirilmiştir (Çeken vd. 2007).

1.2.4. Türkiye’de Sürdürülebilir Kırsal Alan Kavramı ve Kırsal Planlama Stratejisi Çalışmalarındaki Yeri

Türkiye’de turistik turizmin sunduğu uygulamalardan farklılık göstermekte ve genellikle kırsal alanlar veya köylere yapılan, yürüyüş ve doğa sporları, yerel veya kültürel alışveriş, yeme-içme gibi açık hava ve boş zaman aktivitelerini içeren günübirlik ziyaretler olarak anlaşılmaktadır (Karamehmet vd. 2016).

Türkiye, 1930’lu yıllardan itibaren sosyo-ekonomik kalkınmanın belirli plan ve programlarının gerçekleştirilmesi hissinden ve planlı kalkınmayı uygulayan birkaç Ülke’den biridir. Cumhuriyetin varlığıyla birlikte başlayan modern mezeleşme ve paralel kırsal kalkınma araştırmalarının, birçok zorluğa rağmen, o zaman imkanları dahilinde başarılı bir şekilde yürütüldüğü güçler. Özellikle 1929 Buhranı ile başlayan bu kriz, genç Türkiye ekonomisini etkilemiş ve tarım ürünlerine dayalı ihracat

olanaklarını sekteye uğratmıştır. Dış dünyadan gelen bu olumsuz gelişmeler, Türkiye'nin yapabileceği tek şey tarımın ve kırsal alanın kalkınmasını sağlayarak kaynak yaratmadır. Bundan böyle yola çıkılabilir, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilk politikası, hükümetin bu hedefe yönelik hedef imar yoluyla ulaşılacağına inanılıyordu ve 18 Mart 1924'te 442 sayılı Köy Kanunu'nu yayınladı. Köylülere doğru adım atın. (Gürlük, 2001).

Kırsal kalkınma politikasının amacı, kırsal alanda yaşayanların ekonomik ve sosyo-kültürel olanaklarını belirlemektir. Türkiye'de kırsal ilişkilerin kalkınması ve kırsal koşullar yaşam koşullarının ülkelerine yönelik çabaların geçmişi cumhuriyetin boyutlarına kadar uzanmaktadır. Cumhuriyetin düzeninden modernleşme ve çağdaşlaşma hareketlerinin tarımın ve kırsal kalkınmanın kalkınmasında da etkili olmuştur. Bu anlamda Türkiye genelindeki kırsal kalkınma araştırmalarını kabaca iki ana döneme ayıramayız: planlama dönemi öncesinde ve planlama döneminden sonra (Ökten vd. 2008).

1.3. Kırsal Sürdürülebilirlik ve Çevre

Kaynak istismarı ve çevre kirliliği sorunlarının yaygınlığının farkındalığıyla birlikte bunların onarım ve değişiminin bir süreç gerektirdiğinin anlaşılması, günümüz sorunlarının gelecek nesilleri de etkileyeceğinin anlaşılmasıdır. Zaman kaybetmeden çözüm aranması ve bu çözümlerin bir an önce hayata geçirilmesi gerektiği açıktır. Tüm bu sorunlar, farklı ülkelerin bir çatı altında bir araya gelerek birlikte çalışmasına ve çözüm üretmesine yol açmıştır (Tohum, 2011).

Sürdürülebilirlik, verimliliğin uzun yıllar boyunca optimal seviyelerde kalmasını sağlamaktır. Önceki yıllarda, özellikle peyzaj mimarlığı uygulamasında öncelikli amaç çevre ile ilişkinin kalitesini artırmak iken, günümüzde kuraklığa dayanıklı türleri kullanarak küresel ısınmanın olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır (Bayramoğlu, 2016).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı 20. yüzyılın en önemli kavramlarından biridir ve ilk olarak Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun Brundtland Raporu'nda kalkınma ile birleştirilmiş ve "bugünün ihtiyaçlarının gelecek nesillere zarar vermeden karşılanması" olarak tanımlanmıştır (Tohum, 2011).

Sürdürülebilir kalkınma, peyzaj mimarlığı ve planlama disiplinlerinin ilk çalışmalarından biri olan McHarg'a (1969) göre insanlığın sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ancak doğa ve doğal süreçlerin planlama ve tasarım araştırmalarıyla bütünleştirilmesiyle ulaşılabilir. Bu bağlamda doğal karakterini kaybetmemiş ender kentsel alanlarda doğal tasarım yaklaşımları giderek önem kazanmaktadır (Gürbüz vd. 2013).

Peyzaj tasarımı, insanın varlığıyla ortaya çıkmaya başlayan küçük bahçelerden, sosyal yerleşmelerin artmasıyla ortaya çıkan geniş alanlara kadar çeşitlilik göstermektedir. Artan çevre kirliliği, hammadde kaynaklarının tükenmesi, doğanın kendini yenileyememesi gibi etkenler nedeniyle sürdürülebilirlik kavramı peyzaj mimarlığı disiplininin önemli konularından biri haline gelmiştir. Peyzaj mimarlığı pratiğindeki önemli bir eğilim, başarılı sürdürülebilir tasarım için estetik ve işlevsel bir denge kurmaktır. Yüksek kaliteli sürdürülebilir tasarım, belirli bir alan veya bölgeye uygun, güzel, işlevsel, sürdürülebilir ve uygun maliyetli peyzajlar yaratmayı amaçlamaktadır. Kısa ve uzun vadede maksimum düzeyde sürdürülebilir peyzajlara ancak bu yaklaşımla ulaşılabilir (Aşılıoğlu, 2021).

1.3.1. İnsan ve Kırsal Çevre Algısı

Coğrafi çevre, insanın yaşamının başlangıcından itibaren sürekli olarak etkileşimde olduğu ve yaşamını sürdürebilmesi için çeşitli amaçlar doğrultusunda kullanmaya ihtiyaç duyup kendisinin de insan faaliyetlerinden etkilendiği, canlı ve cansız unsurlardan ve bu unsurların etkileşimleri sonucu oluşan bütünsel bir mekândır. Bu mekânı en fazla kullanan ve etkileyen sektör ise "turizm"dır (Kızılaslan vd. 2022).

Coğrafi çevre, çeşitli doğal, beşeri, ekonomik ve kültürel unsurların iç içe geçtiği ve bu faktörlerin sürekli etkileşim halinde olduğu bir ilişkiler bütünüdür. Bu coğrafi çevrede yaşayan insanlar, bulundukları ortamı ve diğer insanları çoğu zaman farklı şekillerde algılar ve yorumlar. Coğrafyanın alt dallarından biri olan davranışsal coğrafya, insanın ilgi alanları, sosyo-kültürel altyapısı, eğitimi, bilinçlenme düzeyi ve ilgi alanlarındaki farklılıklardan yola çıkarak yaşadığı çevreyi nasıl farklı biçimlerde algıladığını ve bu farklı algılama süreçlerini etkileyen faktörleri inceler. Her insanın

kendine özgü bir coğrafyası vardır ve bu coğrafya; yaş, cinsiyet, deneyim, ihtiyaç ve isteklerine göre şekillenerek yorumlanır (Karadağ vd. 2013).

Çevreci determinizm, insanın doğanın kontrolünde olduğunu, doğal çevre faktörlerinin insanı ve insana ait olan bütün unsurları etkilediğini savunan bir bakış tarzıdır. Orta Çağlarda çevresel etki ve çevreye uyarılama fikri, ırk ve kültür bakımından farklılıkları ortaya koymada kullanılmıştır. Bu uygulama sadece batıda değil, İbn-i Haldun gibi doğu toplumlarında da hayat bulmuştur. 1900'li yılların başlarında çevreci determinizm eleştirilmeye başlamış ve insanı ön plana çıkaran posibilizm akımı ortaya çıkmıştır. İnsanın kendi yetenekleri ve aklıyla çevreyi kontrol edebileceği mantığına dayanan bu akım 1930'lardan sonra kabul görmüştür. Sonraki dönemlerde her iki akımı birleştirmeye çalışan probabilizm (olabilircilik) akımı ortaya çıkmıştır ancak doğal çevrenin insan üzerindeki etkileri her zaman araştırma konusu olmuştur (Karakuş ve Keçe, 2012).

Türkiye'de yapılan bazı araştırmalar, turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini incelemiştir. Bazı araştırmaların sonuçları, halkın turizmin sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerine olumlu baktığını göstermektedir. Turizm, kadınların iş hayatına katılmasını sağlar, istihdamı artırır, bölgesel kalkınmayı ve kentleşmeyi teşvik eder. Diğer araştırmalar ise turizmin çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik olumsuz etkilerine odaklanmıştır. Bu araştırmalar, turizmin çevre kirliliğine, kalabalıklaşmaya, bölgesel nüfus artışına, gelenek ve göreneklerin bozulmasına neden olduğunu belirtmektedir (Bayat, 2020).

1.3.2. Doğal Çevre

Fiziksel çevre, insanı da içeren doğal, kültürel, tarihi, sosyal ve yapay unsurları barındırır ve bu unsurlar sürekli ve değişken bir etkileşim içindedir. Başka bir deyişle, çevre, canlıları etkileyen ve onlardan etkilenen karşılıklı etkileşimin yaşandığı tüm faktörlerin bütünüdür. Günlük yaşamın gereksinimleri ile doğal ve yapay unsurların bir araya gelmesiyle sürekli değişen dinamik bir olgu olarak çevre, iklim, toprak, su, doğal yapı gibi abiyotik unsurlarla insan, hayvan, bitki gibi biyotik unsurlardan oluşur. Çevresel değer olarak nitelendirilen çevreyi oluşturan doğal, kültürel, tarihi, estetik ve görsel öğeler bütünü, çevrenin kaynakları ve özellikleri doğrultusunda farklı nitelikler kazanır (Erdoğan, 2006).

Doğal çevre; coğrafi konum, topoğrafik durum, iklim, bitki örtüsü, fauna, jeolojik ve jeomorfolojik durum ve su unsurlarını içerir. Bu unsurların farklılığı kentleri birbirinden ayırır, tanımlar, özgün kılar ve kente kimlik kazandırır. Kent kimliğini oluşturan unsurları belirleyebilmek için öncelikle çevrenin doğru bir şekilde algılanması ve tanımlanması gereklidir (Turgut vd. 2012).

İnsanın doğa ile olan ilişkisi, varlık koşulları arasındaki en temel ilişkidir. İnsanın doğa ile olan bu ilişkisinin temelinde, insanın doğaya bağımlı bir varlık olması yatar. İnsan, doğada yaşayan ve yaşamını doğanın etkisi altında şekillendiren bir varlıktır. Canlı bir varlık olan doğa, insanla sürekli birlikte yaşamayı gerektiren bir zorunluluk olarak karşımıza çıkar. Bu birliktelik veya zorunlu ilişki, insanın kendi ihtiyaçları ve öngörülerini doğrultusunda şekillenir ve insan, doğanın etkisini görmezden gelerek kendi konumunu merkeze alır (Gül, 2013).

21. yüzyılda, ülkelerin doğal ve tarihi çevreleri üzerindeki koruma becerisi ve başarısı, sadece doğal ve kültürel zenginlik olarak değil, aynı zamanda siyasal bir güç ve prestij kaynağı olarak ön plana çıkmaktadır (Tankut, 2003).

1.3.3. Sürdürülebilir Kırsal Tasarım ve İlkeleri

Sürdürülebilirlik kavramına ilişkin farklı perspektifleri içeren birçok tanım yapılmıştır. Kavramın temel özelliği, insanın geleceğini konu alması ve kullanılan kaynakların korunmasını gerektirmesidir. Süreklilik temeline dayanan sürdürülebilirlik kavramı, bir olay veya olgunun kendiliğinden devam etmesini ve sürdürme eyleminin devamlılığının da başkası tarafından yapılmasını ifade eder. Neo-Klasik ekonomi anlayışına göre sürdürülebilirlik, tüketim kaynaklı fayda maksimizasyonu ile refah maksimizasyonunu birleştiren bir tanımlamadır (Ak vd., 2023).

Günümüzde "Sürdürülebilirlik Bilimi", sosyal, çevresel ve ekonomik konular arasındaki karmaşık, dinamik etkileşimleri anlamaya çalışır. Sürdürülebilirlik; doğal veya kültürel, geleneksel veya çağdaş, gösterişli veya sıradan peyzajlarla ilgili olabilir. Bu kavram, köylerde veya kırsal peyzajlarda geleneksel tekniklerin sürdürülmesi şeklindeki çalışmalarda uygulanabileceği gibi, doğal peyzaj kalıntılarının veya yoğun kullanılan peyzajların arazi kalitesinin geliştirilmesiyle de ilgili olabilir. Dolayısıyla sürdürülebilirliğin peyzaj planlaması için temel prensip

olarak ele alınması gereklidir. Bunun için peyzaja ait sosyal desenlerin, kültürel desenlerle (insan grupları, onların etkileşimleri, onların mekânsal düzenlenişleri) birlikte sürece dahil edilmesi önem kazanmaktadır (Aksu, 2021).

Kırsal alan, "üretim etkinlikleri tarıma dayalı olan kırsal nüfusun yaşadığı ve çalıştığı alanlar" olarak tanımlanır. Kentsel yerleşmeler dışında kalan ve tanımlayıcı somut-nesnel öğeleri bulunan bir mekân olarak nitelendirilen kırsal alanda; yaşam ortamı ve ekonomik faaliyetler büyük oranda doğal üretim kaynaklarının kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır. Ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme süreci nispeten yavaş işler ve teknolojik gelişmelerin yaşama ve üretime yansıma oranı görece olarak gecikmelidir. Gelenek ve töreler, yaşam biçimini ve kurallarını etkileme gücüne sahiptir ve insan ilişkilerinde yüz yüze temas yaygındır (Kuter ve Ünal, 2013).

Avrupa Birliği ülkelerinde kırsal alan, çeşitli ölçütler esas alınarak sınıflara ayrılır ve kalkınma planlarında her sınıfta yer alan ülkenin kaynakları ve özellikleri dikkate alınarak sosyal, ekonomik ve çevresel ihtiyaçlara göre planlamalar yapılır. Sürdürülebilir kırsal kalkınma ve tasarım için kırsal alan planlaması genel modelinde 3 ilke her kırsal alan için benimsenmesi gereken önceliklerdir:

1. Katılımcılığın Sağlanması:
 - Kadının rolünün desteklenmesi
 - Yörenin sosyal yapısına uygun politikaların geliştirilmesi
 - Bilinçlendirme toplantılarının düzenlenmesi
 - Sosyal aktivitelerin düzenlenmesi
2. Yaşam ve Çalışma Koşullarının İyileştirilmesi:
 - Tarım arazilerinin etkin kullanımının sağlanması
 - Tarımsal sanayi altyapısının geliştirilmesi
 - Gıda güvenliği hizmetlerinin etkinleştirilmesi
 - Üreticilerin örgütlenme ve bilgi düzeyinin artırılması
 - Sulama altyapısının geliştirilmesi
 - Kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi (kırsal turizm, arıcılık, ipek böcekçiliği vb.)
 - Eğitim ve sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi

- Kırsal altyapının geliştirilmesi
 - Ulaşım ağının iyileştirilmesi
 - Atık yönetiminin güçlendirilmesi
 - Enerji dağıtım ve haberleşme altyapısının güçlendirilmesi
 - Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması
 - Sosyal altyapı donatılarının artırılması
 - Sağlıklı, güvenli ve düzenli yapılaşmanın yaygınlaştırılması
3. Kültürel ve Doğal Hayatın Korunması:
- Çevreci tarım uygulamalarının geliştirilmesi
 - Orman ekosistemlerinin korunması ve orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması
 - Korunan alanların yönetimi ve geliştirilmesi
 - Kültürel etkinlikler ile kırsal kültürün devamlılığının sağlanması (Kut, 2013).

1.3.4. Peyzaj ve Ekosistem Servisleri ile İlişkisi

Ekosistem kavramı, tüm canlı organizmalar arasındaki ilişkiyi ve ekosistemlerin sağladığı hizmetlerinin faydalarını ifade etmektedir (TEEB, 2010). Ekosistemler birçok özellik, işlev ve ölçeklere sahip olabilirler. Ekosistem servisleri, canlıların yaşamlarını devam ettirebilmesi için gerek duydukları ihtiyaçların ekosistemler tarafından karşılanmasıdır (Aktürk, 2019). Ekosistem servisleri genel olarak dört ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Bunlar sırasıyla; tedarikçi, düzenleyici, kültürel ve destekleyici hizmetlerdir.

Ekosistem servislerinin peyzaj ile olan ilişkisi ise, farklı ekosistemleri bünyesinde barındıran peyzajın, besin ve su döngüsü ile türler ve bulundukları çevre ile arasındaki ilişkilerle şekil bulmasıdır (Aktürk, 2019). Bir alanın peyzaj değeri ne kadar yüksek olursa, o alanın sahip olduğu görsel, işlevsel ve ekolojik imkanlarda oldukça fazla olur.

1.4. Doğal Çevre ve Turizm

Turizm kelimesi Latince 'dönmek, etrafını dolaşmak, geri dönmek' anlamlarına gelen 'Tornus' kelimesinden gelmektedir (Kurdoğlu ve Konakoğlu, 2020). Turizmin başlangıcı, 1841 yılında Thomas Cook'un İngiltere Leicester'den Loughborough'a 570 kişilik bir gruba yaptırdığı seyahat olarak kabul edilmektedir. Turizm; bireylerin politik ve ticari amaç gözetmeksizin dinlenme, eğlence, öğrenim, sağlık, zevk, merak, spor, kültürel vb. sebeplerle bireysel veya toplu olarak belli bir süre içerisinde turizm sektörü unsurlarından yararlanarak yapmış oldukları faaliyetleri kapsamaktadır (Başol, 2012). Turizm, insanların normal çalışma ve ikâmet yerlerinin dışındaki yerlere ziyaretleri, bu yerlerde kaldıkları süre boyunca yapılan faaliyetler ve kendi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yaratılan ve sağlanan hizmetlerinin bütünü (Wall ve Mathieson, 2006) olarak da tanımlanmaktadır (Zevit, 2019).

Günümüzde turizmin yarattığı ekonomik, sosyal, kültürel ve politik etkiler, özellikle uluslararası ekonomik ve politik ilişkilerde oynadığı rol giderek önem kazanmaktadır. Turizm, uluslararası ölçekte geniş istihdam olanakları yaratan bir sektördür ve dünyada yaklaşık 300 milyon insanı istihdam etmektedir. Başka bir ifadeyle; dünyada her 16 çalışandan biri turizm sektöründedir ve tüm uluslararası sermaye yatırımlarının yaklaşık %7'si turizm alanına yapılmaktadır (Konakoğlu vd., 2020). Turizm konusundaki çalışmalarda ve gerçekleştirilen planlamalarda genel olarak katılımcı amaçları dikkate alınır (Gıran vd. 2016). Türkiye turizm sektörü arz ve sosyo-ekonomik özellikleri açısından bölgelere göre önemli farklılıklar göstermektedir. Farklı bölgelerde gerçekleşen iç ve dış turizm talebi de farklı kalıplara sahip olduğundan, birbirine benzer özellikleri içeren yörelerin destinasyonlar halinde gruplandırılması ve turizm planlama ve pazarlama faaliyetlerinin bu destinasyonlar itibarıyla uygulanması önem kazanmaktadır (Özhancı, 2021).

Peyzaj, doğal ve kültürel bileşenleriyle birlikte turizm olgusunun temelini oluşturmaktadır. Atay ve Özaydın (1996)'nın da belirttiği gibi doğal kaynaklar; deniz, akarsu, göl oluşumları gibi su kaynaklarını, koruma statüsü altındaki alanları, ormanlık alanları ve ilginç doğal oluşumları ifade etmektedir. Bu kaynaklar turizm

uygulamalarında en çok kullanılan, tahrip edilen ve baskılara maruz kalmış kaynaklardır (Gökçe, 2018).

1.5. Sürdürülebilirlik ve Turizm

Sürdürülebilirlik kavramı; ekolojik, toplumsal, politik ve ekonomik birçok alanda genişleyen bir etki alanına sahiptir. Kitlese turizm faaliyetlerinin günlük yaşamın bir parçası haline gelmesi ve sanayi devrimi sonrasında gelişen ağır endüstriler, sağladıkları faydanın yanı sıra, çevre üzerinde yok edici bir tahribata neden olmuştur. Hızlı nüfus artışı ve aşırı doğal kaynak tüketimi sonucu ortaya çıkan bozulma; çevrenin korunmasını zorunlu hale getirmiştir. Dolayısıyla toplumlarda aşırı ve bilinçsiz doğal kaynak tüketimine karşı bir tepki oluşturmuştur. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik; “günümüzün ihtiyaçlarının gelecek nesillerin yaşam standartlarını zedelemekten karşılanması” olarak kabul edilebilir. Başka bir tanıma göre ise; sürdürülebilirlik, “devam eden bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan veya aşırı kullanımla ana kaynaklara aşırı yüklenilip tüketilmeden sürdürebilmesi yeteneğidir” (Garda ve Temizel, 2016).

Doğal ve kültürel kaynaklara bağımlı olan turizm sektörü için de sürdürülebilirlik kavramı önemli hale gelmiştir. Doğal, tarihi, kültürel kaynakların korunması ve yenilenmesi, ekolojik dengenin, biyolojik çeşitliliğin zarar görmemesi ve gelecek nesillere devredildiği bir kalkınma biçimi olarak sürdürülebilir bir turizm anlayışı benimsenmiştir. Ayrıca, şehirlerdeki ciddi çevre sorunlarından uzaklaşıp doğa ile iç içe olma düşüncesi, sürdürülebilir turizm etkinliklerinin artmasını sağlamıştır (Uğuz, 2011).

Bir turizm destinasyonunun rekabet gücü, genel vizyonu ve stratejik hedefleri çerçevesinde, turizm sektörünün katma değerini arttırmak, pazar bileşenlerini geliştirmek ve çeşitlendirmek, hem turistler hem de yerel topluluk için cazibesini ve etkinliğini sürdürülebilir bir perspektif içinde optimize edebilmek için destinasyonun doğal, kültürel, beşeri, insan yapımı ve sermaye kaynaklarını verimli bir şekilde kullanma, sürdürülebilir bir büyüme sağlamak için kaliteli, yenilikçi, etik ve cazip turizm ürün ve hizmetlerini geliştirme ve sunma yeteneğidir (Boz ve Özkan, 2019).

1.5.1. Sürdürülebilir Turizm Kavramı ve Yaklaşımları

Sürdürülebilir turizm kavramı daha geniş bir kavram olan “Sürdürülebilir büyümeden gelen ve bu büyümeyi turizmin özel bağlamına uygulama anlamına gelen özel bir terimdir (Sezgin ve Karaman, 2008).

Küreselleşmenin hızlanması ve sanayileşmenin artmasıyla birlikte özellikle gelişmiş ülkelerde hayat standartları yükselmiş ve artan tüketim eğilimi sonucu çevresel bozulma daha da artmıştır. Bunun sonucunda, insanların sahip oldukları çevrenin, gelecekteki nesillerin ihtiyaçları doğrultusunda korunması bir zorunluluk haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik kavramı 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” başlığıyla Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun raporunda gündeme getirilmiş ve dünya gündeminde daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Middleton ve Hawkins (1998), sürdürülebilirliği “İnsan nüfusunun faaliyetleri ile doğal, sosyal ve kültürel çevreleri arasında uyumun bulunduğu bir denge durumu” olarak tanımlamıştır. Coccossis’e (1996) göre ise sürdürülebilirlik, “insan faaliyetlerinin çevresel kaynaklar üzerindeki etkilerinden doğan ve uzun dönemde ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve çevresel olumsuzlukların önüne geçmeyi amaçlayan yaklaşımlar bütünüdür”. Bu tanımlardan da anlaşıldığı gibi sürdürülebilirlik sadece çevreyle ilgili olmayan, sosyal ve ekonomik boyutlara da sahip bir kavramdır (Eser vd. 2010).

1.5.2. Sürdürülebilir Turizm

Turizm, yoğun bir endüstri olarak kabul edilmektedir; bu nedenle sürdürülebilirlik açısından hem yerel hem de küresel ölçekte hesap verebilir olması gerekmektedir. Sürdürülebilir turizm (ST), çevresel olarak entegre turizm gelişimine ilişkin tartışmanın ana odak noktasıdır, ancak mevcut araştırmalar, sürdürülebilirliğin karmaşık bir kavram olduğunu ve daha eleştirel ve kapsamlı bir analiz gerektirdiğini göstermektedir (Nepal vd. 2009).

Sürdürülebilir turizm hem şu anda hem de gelecekte doğal kaynakların yenilenmesi ve gelecekteki üretkenliği için doğal kapasiteler içinde faaliyet gösteren turizm ve ilişkili altyapılardır. Turizm deneyimine insanların ve toplulukların, geleneklerin ve yaşam tarzlarının katkısını tanır; bu insanların ve toplulukların, ev sahibi bölgelerdeki ekonomik faydaların adil bir paya sahip olması gerektiğini kabul

etmektedir. Turizm, çevresine zarar vermeden yerel ekonomileri sürdürebilen bir terimdir. Bu, ekonomik faaliyetlerin yapısını olumsuz etkilemeden insanlara ekonomik fırsatlar sunabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Sürdürülebilir turizm, mevcut sosyal organizasyon biçimlerine müdahale etmemelidir. Son olarak, sürdürülebilir turizm, ekolojik toplumlar tarafından dayatılan sınırları saygı göstermelidir (Butler, 1999).

Bugünün dünyasında, bir ürün veya hizmet sürdürülebilirlik kriterlerine uygun değilse yüksek kaliteli olarak kabul edilemez. Bu kriterler, turizm organizasyonlarının, şirketlerin ve destinasyonların kalite etiketlerini belirlemeleri gereken temel olmalıdır; bu etiketleri uygun sürdürülebilirlik göstergeleri ile ilişkilendirmelidirler. Göstergeler, planlama kararlarından izleme sürecine kadar turizm yöneticilerine yardımcı olan hayati araçlardır, ayrıca bölgeleme ve taşıma kapasitelerinin belirlenmesinde de kullanılırlar. Kitap, göstergelere ayrılan bölümünde, son yıllarda Dünya Turizm Örgütü tarafından bu alanda yapılan esaslı çalışmalara ilişkin referanslarla birlikte, bu konuya odaklanmaktadır (Weaver, 2007).

1.5.3. Sürdürülebilir Turizmin Faydaları

Turizm, ulusal ve uluslararası düzeyde önemli bir katkı sağlayarak ülke ekonomisine büyük ölçüde destek olurken, aynı zamanda sosyal ve kültürel kalkınma süreçlerine de yardımcı olan önemli bir sektördür. Turizm faaliyetleri, ülkelerin benzersiz değerlerini kullanma fırsatı sağlamanın yanı sıra istihdam yaratma, gelir dağılımını eşitleme ve kırsal alanların kalkınmasına önemli katkılarda bulunur. Ancak, turizmin doğal, kültürel ve tarihi çevre değerlerini korumak için fiziksel planlama yapmaması durumunda, çevreyi kirleten bir boyut kazanabilir. Bu olumsuz etkileri önlemek amacıyla, çevreye duyarlı turizm yaklaşımları ve doğal kaynakları koruma kavramları, sürdürülebilirlik tartışmaları ile birlikte gündeme gelmiş ve ekoturizm gibi yeni bir turizm türü önem kazanmıştır (Kuter ve Ünal, 2009).

Modern turizm anlayışında yaşanan bu değişim süreci, tatilciler için benzer özelliklere sahip destinasyonların veya ürünlerin sıradan hale gelmesine yol açmıştır. Artık, tatilciler özgün kültürel değerleri tanımaya, destinasyon kültürüyle daha aktif şekilde etkileşimde bulunmaya, yerel yaşam biçimlerinin bazı yönlerini

benimsemeye ve destinasyona özgü kültürel unsurları bizzat yaşayarak otantik, gerçek deneyimler elde etmeye daha fazla önem vermektedirler (Akdu, 2019).

Turistik bir destinasyonun çevresi, sosyo-kültürel özellikleri, kaynakları ve miras değerleri, o bölgedeki turizmin gelişim dönemleri için temel arka plan unsurlarını oluşturur. Artan turizm faaliyetleri, turizmin gelişimine katkı sağlarken aynı zamanda turizm değerlerinin kaybına ve çevre kaynaklarının aşırı kullanılmasına ve bozulmasına neden olabilir. Bir destinasyondaki turizm gelişimi, yerel halkın ve destinasyonun esnekliğine, turistik faaliyet yoğunluğuna ve yerel halkın sosyolojik özelliklerine bağlıdır. Bu nedenle, bir destinasyonda turizmin uzun ömürlü olması için yerel halkın ve sosyo-kültürel alanların desteklenmesi önemlidir (Güneş vd. 2020).

Sürdürülebilir turizm, bugünkü turistlerin ve ev sahibi bölgelerin ihtiyaçlarını gelecek nesillerin ihtiyaçlarına zarar vermeden karşılayan turizm gelişmesi olarak tanımlanır. Sürdürülebilir turizm genellikle küçük ölçekli, politika kararlarında yerel halkın katılımına saygı gösteren ve kültürel ve çevresel etkilere duyarlı bir turizm türüdür. Dünya Turizm Örgütü (WTO) tarafından 1988'de belirlenen sürdürülebilir turizm ilkeleri, "kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini korurken aynı zamanda ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçları da sağlayabilecek şekilde tüm kaynakların yönetimi" olarak tanımlanmıştır (Kuter ve Ünal, 2009).

Sürdürülebilirliğin çevre, toplum ve ekonomik düzeyde amacına uygun olarak planlanması ve uygulanması, belirli kavramsal ilkelere göre düzenlenmelidir. Bu amaç doğrultusunda benimsenen yedi ilke şu şekildedir:

- Gelecek Kaygısı: Kalkınmanın zaman içinde yaratacağı olumlu ve olumsuz etkiler, politika yapıcılar ve iş dünyası tarafından daha geniş bir bakış açısıyla ele alınmalıdır.
- Kuşaklar Arası Eşitlik: Günümüzdeki kuşakların kaynak kullanımı, gelecek kuşakların kaynak kullanımını kısıtlamamalıdır.
- Katılım: Kalkınmadan etkilenen tüm toplumsal ve politik gruplar, kalkınma ile ilgili tartışma ve karar alma süreçlerine katılmalıdır.
- Ekonomik ve Çevresel Faktörlerin Dengesi: Kararlar sadece ekonomik maliyet faktörlerine dayanmamalı, daha geniş bir perspektifle ele alınmalı ve

çevresel faktörler kalkınmanın temel ve değişmez unsurları arasında değerlendirilmelidir.

- Niceliksel Kadar Niteliksel Unsurlara da Dikkat Edilmelidir: Kararlar, en düşük maliyet ilkesine göre değil, uzun vadede en az çevresel zararı amaçlayarak alınmalıdır.
- Yerel Ekosistemlerin Dikkate Alınması: Kalkınma, yerel toplumsal, politik, tarımsal ve ekolojik sistemlerin sürdürülebilirliğini hedeflemelidir (Pelit vd., 2015).

Sürdürülebilir turizm, turizmin çevresel ve sosyal etkilerini en aza indirerek, yerel halkın turizm endüstrisinden ekonomik kazancını maksimize ederek, yerel halk ile turist etkileşimini artırarak ve yerel halkı turizm planlamasına dahil ederek kullanılabilir. Sürdürülebilirlik, turizmin olumsuz etkilerini en aza indirme ve uzun vadeli başarıyı sağlama konusunda önemli ve etkili bir seçenektir (Güneş vd., 2020).

1.5.4. Kırsal Turizm

Kırsal alanlar, yaşam ve ekonomik faaliyetlerin doğal kaynakların kullanımına ve değerlendirilmesine büyük ölçüde bağlı olduğu, ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme sürecinin daha yavaş işlediği bölgeler olarak tanımlanır. Bu alanlarda gelenek ve töreler, yaşam biçimini ve kurallarını etkilerken, teknolojik gelişmelerin yaşam ve üretime olan etkisi genellikle zaman içinde yaygınlaşır (Torun, 2013).

Kırsal turizm, kırsal kültür, doğal çevre ve tarımla bütünleşen ve aynı zamanda diğer turizm türleriyle de kolayca entegre olabilen bir turizm çeşididir. Bu nedenle, çeşitli yerel, ulusal ve uluslararası girişimlerle zenginleştirilen kırsal turizm, pek çok ülkede insanları tatil için kırsal alanlara çekebilmektedir. Kırsal turizm kavramı, ülkemizde genellikle "kırsal alanlar" olarak anlaşıldığından, yayla turizmi, av turizmi, mağara turizmi, ekoturizm ve açık hava doğa sporları gibi turizm türleri de kırsal turizm kapsamında değerlendirilir (Soykan, 2003).

Türkiye'de kırsal turizmin önemi son yıllarda giderek daha iyi anlaşılmaya başlanmış ve turizm politikaları içinde sıkça bahsedilen geliştirilmesi gereken alternatif turizm türlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Değişen tatil anlayışıyla birlikte insanların deniz, kum, güneş odaklı tatil anlayışlarından uzaklaşmaları,

teknolojinin ve bilginin hızlı yayılması gibi nedenlerle seyahat edenlerin farklı motivasyonlarla tatil aktivitelerine katılmaları ve farklı deneyimler yaşamak istemeleri, metropollerde artan betonlaşma ve kalabalıklaşmanın yarattığı yorgunluğu daha sakin ve doğal ortamlarda atmak istemeleri gibi faktörler, kırsal turizmin öncelikli olarak geliştirilmesini gerektirir ve öneminin daha da artacağını işaret etmektedir. Kırsal turizm ayrıca, doğal ve sosyo-kültürel mirasın korunmasına, yöresel kalkınmaya destek vererek bölge halkının sosyal ve ekonomik açıdan yaşam kalitesinin artmasına katkı sağlayan bir turizm çeşididir (Kodaş ve Eröz, 2012).

Kırsal alanlara yönelik turizm faaliyetleriyle ilgili literatürde ilgili uzmanların farklı kavramlar kullanır. Bazı uzmanlar, kırsal alanlardaki turizm aktivitelerini tanımlamak için, ülkeden ülkeye farklı anlamlar içerebilen kavramlar olan köy turizmi, çiftlik turizmi, tarım turizmi, kırsal turizm ve alternatif turizm gibi terimleri kullanırken; bazıları da dağ turizmi, ekoturizm veya yayla turizmi gibi terimlerle adlandırmaktadır. Bu farklılıkların ortaya çıkmasının nedeni, uzmanlar arasında kırsal turizmin kapsamı konusunda ortak bir görüşün olmaması ve kırsal turizmin net bir tanımının yapılmamış olmasıdır. Kırsal turizm "kırsal alanlarda gerçekleştirilen turizm türü" diyebiliriz (Ongun ve Gövdere, 2015).

1.5.5. Sonbahar Renklenmesi

Turizm veya rekreasyonel bağlamda doğal çevrenin önde gelen bileşeni, görsel veya manzara kalitesidir. Manzaraların önemli olmasının nedeni, sadece onları yaşayan bireye fayda sağlamaları değil, aynı zamanda bölgenin ekonomik faydaları ile ilişkilendirilebilmeleridir. Görsel karakter, bir turistik veya rekreasyonel deneyimin kalitesini büyük ölçüde etkiler (Demir vd. 2019).

Bitkiler, yaşadığımız dünyanın önemli bir oksijen kaynağıdır ve kentlerimizin akciğerleri olarak işlev görürler. Ayrıca toprak erozyonunu engelleme, mikro-klimatik ortam sağlama, yiyecek ve yakacak sağlama gibi geniş bir ekosistem hizmetleri yelpazesine katkıda bulunurlar (Sarı ve Karaşah, 2018). Bitkilerin form, doku, koku, mevsimsel renklenme, zamansal değişim gibi özellikleri, duyularımıza hitap ederek dış mekanlardan memnuniyetimizi artırır ve fonksiyonel olarak dinamik ve yaşanılabilir mekanlar oluştururlar (Karaşah, 2021).

Peyzaj mimarlığının öncelikli amacı, insanların fizyolojik, psikolojik ve estetik ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bitkiler, peyzaj tasarımında estetik ve işlevsel mekânların oluşturulmasında önemli bir rol oynarlar. Bitkiler, zaman içinde büyür, gelişir ve mekânlara dördüncü boyut kazandırarak peyzaja karakter katarlar. Bitkilerin estetik veya fonksiyonel kullanımına göre mekânlara farklı anlamlar ve fonksiyonlar katarlar (Eren vd., 2018).

Renk, görsel algı ve değerlendirmenin önemli bir bileşenidir ve insanların görsel algısının büyük bir kısmı renkten gelir. Bu nedenle, bitki örtüsünün rengi, peyzaj güzelliğini değerlendirmek ve ölçmek için önemli bir faktördür. Renk, duyuları harekete geçirebilir, dikkati artırabilir ve zamanın farkına varmayı sağlayabilir. Mevsimsel renk değişimi, yaşamın döngüsel olduğunu ve geçici olan şeylerin yaşamın bir parçası olarak kabul edilebileceğini hatırlatabilir. Çiçekler ve renk çeşitliliği olan alanlarda estetik tercihte artış olduğu gözlemlenmiştir (Karaşah, 2021).

1.5.6. Mevsimsellik

Kırsal peyzaj alanlarında orman renklerinin özgünlüğünün korunması, bölgesel özelliklerin vurgulanması ve orman manzaralarının sürdürülebilir gelişiminin desteklenmesi açısından son derece önemlidir. Lakin orman rengini etkileyen faktörler ve mekanizmalar belirsizliğini korumaktadır (Han vd., 2013). Orman rengi kavramı peyzaj özgünlüğünün korunması, bölgesel özelliklere sahip olmak ve orman rengi peyzajlarının sürdürülebilir gelişiminin sağlanması için esastır. Böylece insanlara daha iyi, uzun vadeli ve istikrarlı peyzaj hizmetleri sağlanabilecektir (França vd., 2022).

Tekrarlayan biyolojik olayların incelenmesi olarak tanımlanan fenoloji, yüzyıllardır bitki biliminin odak noktasını oluşturmaktadır (Lieth, 1973). Kamusal bir konu haline dönüşen “Küresel Çevresel Değişim”in etkilerinin hassas bir göstergesi olan bitki fenolojisinin değeri dijital fotoğrafçılıktan elde edilen fenoloji kayıtlarının oluşturulması ve yorumlanmasına ilgiyi artırmıştır (Richardson vd., 2007).

Her yıl ılıman bölgelerde yazın sonuna gelindiğinde sonbaharda yaşanan yaprak rengi değişimi tüm peyzaj manzarasını sarı, turuncu ve kırmızıdan oluşan

parlak mozaiklere dönüştürmektedir. Yaşanan bu renk değişiminin biyokimyası ve fizyolojisi hakkında çok şey bilinmesine rağmen adaptif değeri bir sır olarak kalmaktadır (Archetti vd.,2009).

Mevsimsel dinamikler bitki örtüsünün tipik bir özelliğidir. Mevsimsellikte yaşanan renklenme yaşam evrelerinin ilerlemesi ve fenofazların ortaya çıkmasıyla yönlendirilen bitki örtüsünün (tasarlanan) mevsimselliğinin de en dikkat çekici özelliklerinden biridir (Xing vd., 2019). Ormanlık alanlardaki mozaik yamalar (kanopi boşluk oluşumu ve dinamiklerinin sonucunda oluşan boşluklar) tür çeşitliliğinin korunmasında, orman peyzaj yapısının stabilizasyonunda ve orman ekosistemi hizmetlerinin işleyişinde önemli bir rol oynamaktadır (Chavez ve Macdonald, 2010).

Doğa, peyzajda renk uyumunu oluşturan ve tanımlandıran mükemmel bir başlangıç noktasıdır. Yaprak döken ağaçların yaprakları sonbaharda renklendiğinden dolayı herdem yeşil ağaçlara göre daha yüksek estetik kaliteye sahiptirler. Ancak, ılıman iklim kuşağında yer alan yaprağını döken ağaç türlerindeki renk değişimlerinin her biri yeşilden farklı tonlara dönüşerek sürekli ve çeşitli olarak değişim içerisinde dirler. Peyzaj mimarlığında mekân algısının oluşturulmasında sıklıkla kullanılan renk algısı tasarımlarda karakter ve kimlik oluşturmada hayati bir öneme sahiptir. Nesnelerin renkleri duyguları etkilediği gibi bireylerin psikolojileri üzerinde olumlu etkilerde bırakmaktadır. Unutulmamalıdır ki rengin temel ve içgüdüsel görsel çekiciliği peyzajın en ödüllendirici unsurlarından birini oluşturmaktadır.

1.5.7. Doğal Peyzajda Estetik Nitelikler Gelişimi

Peyzaj mimarlığında bitki örtüsü peyzajında en öne çıkan estetik özelliklerden biri olan bitki rengi, kentsel peyzajdaki bitkilendirme tasarımının da her zaman dikkate alınmaktadır (Zhang vd., 2017; Wu, 2016). Renk üzerinde yapılan ince ölçekli görsel değerlendirmeler doğayla uyumlu yapay bir peyzajın tasarımında makul bir renklenmeye ışık tutacak bitki renklerini tam olarak açıklayabilecektir. Lakin bazı araştırmacılar estetik nitelikleri açısından bitki renklerini mevsimsel değişimler ve fenofazları (çiçeklenme, yapraklarındaki renk değişimi vb.) açısından ince ölçekli olarak değerlendirir (Xing vd.,2019). Ancak bitki renk

kompozisyonunun genel olarak fenofazlarının ortaya çıkmasıyla sürekli olarak değiştiği göz önüne alındığında yıllık yaşam döngüsünün tamamını kapsayan bitki örtüsü renginin bitkilendirme kompozisyonunu tam ortaya çıkarabilmesi için yeterli olmayabilir.

Peyzajlar özelliklerine göre tanımlanır ve farklılaşır. Doğada karşılaşılan görsel özelliklerin benzersiz kombinasyonları (arazi formu, bitki örtüsü, su yüzeyleri, kültürel peyzaj manzaraları ve sonbahar renklenmeleri) tasarımda biçim, çizgi, renk ve doku olarak tanımlanmaktadır. Doğada karşılaşılan her kombinasyon kümesi panoramik, gölge durumu, ayrıntıları, kapalılık özelliği ve geçicilik özelliklerine sahip olması nedeniyle karakteristik manzara olarak tanımlanmaktadır (Johnson vd., 1985).

1.6. Yeşil Yol ve Turizm

Yeşil yol fikrinin tarihi kökleri 100 yıldan daha fazla yıla dayanmaktadır. Kavram ilk olarak 1867’de Frederick Law Olmsted’in “Zümrüt Gerdanlık” kavramıyla başlar (Barış vd., 2000). Yeşil yol; akarsu boyları, sırtlar ya da vadiler gibi doğal koridorları, demiryolu güzergahı boyunca rekreasyon amaçlı kullanıma dönüştürülmüş kanal, manzara yollarını ya da parkları, doğal rezerv alanları, kültürel obje ya da tarihi yerleşimleri birbirine ve yerleşim alanlarına bağlayan çizgisel koridorlardır (Zengin vd., 2019).

Yeşil yollar, habitatların parçalanmasını önlemek ve doğal ekolojik sistemlerin bütünlüğünü korumak için farklı ekolojik alanları birbirine bağlayan çok işlevli doğrusal yeşil alanlardır (Liu vd., 2018). Yeşil yollar bu nedenle hem doğal kaynakların korunmasında hem de sağlıklı bir yaşam tarzının teşvik edilmesinde önem arz etmektedir (Paneerchelvam vd., 2020). Yeşil yollar; sadece bir konumdan diğerine gitmek için bir yol olmaktan çok, etkinlikler ve deneyimler için ortamlardır (Taylor, 2015; Rovelli vd., 2020). Yeşil yollar çok farklı işlevlere sahiptir. Genellikle biyolojik çeşitliliğin korunması, kentsel gelişimin denetiminin sağlanması ve yönlendirilmesi amacıyla planlanırken bazı örneklerde farklı işlevleri görmek olasıdır.

1.6.1. Kırsal Alanlarda Yeşil Yol Kavramı ve Gelişimi

Son yıllarda turizm ve çevre arasındaki ilişki büyük bir önem kazanmış ve sürdürülebilirlik tartışma konusu olmuştur. Bu durum, ekoturizm teriminin sıkça kullanılmasına yol açmıştır. Kitle turizmine alternatif bir tepki olarak 1990'lardan itibaren gelişen ekoturizm, hem kırsal hem de kültürel turizmin öğelerini içeren ve hassas doğal ve kültürel alanlarda uygulanabilecek en uygun turizm türü olarak kabul edilmektedir. Kontrolsüz kitle turizminin çevre ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine karşı, ekoturizm sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Ekoturizm terimi, sürdürülebilir turizmle aynı anlamda kullanılır ve aynı zamanda sürdürülebilir turizm biçimlerinden biridir. Ekoturizm, doğal çevreyi koruyan, bölge halkının refahını artıran ve doğal alanlara karşı son derece hassas bir turizm türüdür (Bodur, 2022).

Turizmin gelişimi, turizm arzının çeşitliliğine bağlıdır. Özellikle son yıllarda uluslararası turistlerin farklı taleplerinin artması, turizm arzının geniş bir yelpazeye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Son zamanlarda turistler, deniz, kum ve güneş turizmi yerine alternatif turizm türlerine daha fazla ilgi göstermektedirler. Bu türlerden biri de kırsal turizmdir. Kırsal alanlarda ortaya çıkan bir turizm çeşidi olan kırsal turizm, çiftlik turizmi, yeşil turizm veya yayla turizmi gibi farklı isimlerle anılsa da, doğa tatillerini ve özellikle de ekoturizmi kapsayan çok yönlü ve karmaşık bir aktivitedir. Kırsal turizm, alışveriş, kayak, bisiklet ve atlı doğa gezileri, macera, rafting, spor, termal turizm, avcılık ve balıkçılık, sanat, tarih ve etnik yapıya dayalı bir turizm türüdür (Çeken vd., 2007).

Teknolojik gelişmeler, nüfus artışı ve kentleşme gibi etmenler, dünyamızı tehdit eden çevre sorunlarının artmasına yol açmıştır. Bu baskılarla birlikte, doğal kaynakları korumak için çeşitli çalışmalar yapılmakta ve kaynakların sürdürülebilirliği üzerine projeler üretilmektedir (Kurdoğlu, 2002).

Yeşil yollar, insanlara rekreasyon ve koruma sağlayan yeşil alanların sürdürülebilir kullanımıdır. Bu alanlara sadece yeşil yol denmemektedir. Farklı işlevlere göre planlanmaktadır. Örneğin planlamacılar İngilizlerin “yeşil kuşak” terimini şehir merkezleri ve çevrelerini ifade etmek için kullanmaktadır (Kurdoğlu, 2002).

Yeşil yol hakkında birçok tanım yapılmıştır. Ahern'e göre yeşil yollar, ekolojik, rekreasyonel, kültürel, estetik veya sürdürülebilir arazi kullanımı kavramıyla uyumlu diğer amaçlar da dahil olmak üzere birçok amaç için planlanmış, tasarlanmış ve yönetilmiş doğrusal unsurlar içeren ağlardır. Fabos yeşil yolları, birbirlerini bağlayan, değişik genişliklerdeki koridorlar olarak tanımlar. Örneğin karayolları ve demiryolları gibi. İtalyan Yeşil Yollar Birliğine göre yeşil yollar, "çevresel açıdan iyi ve motorsuz trafiği sağlanmış, insanlarla peyzaj kaynakları arasında (doğal, tarihsel, kültürel vb.) bağlantı kuran ve hem kentsel hem de kırsal alanlardaki yaşam merkezlerini (kamu ofisleri, spor ve eğlence tesisleri vb.) içeren doğal koridorlardır. Yeşil yollar, daha geniş alanlardaki açık alanları birbirine bağlamak ve doğal kaynakların korunması, yaşam alanlarının korunması, bitkilerin ve hayvanların hareketinin sağlanması ve doğrusal rekreasyon, alternatif ulaşım ve doğa çalışması için fırsatlar sunmak için ayrılan doğal koridorlardır. Bu tanımlardan anlaşılacağı gibi, yeşil yollar farklı amaçlar için tasarlanmış doğrusal öğelerdir (Zengin vd., 2019).

Yeşil yol planlaması, multidisipliner bir çalışmayı gerektirir ve çok boyutlu girdiler içerir. Bu anlamda planlanan veya tasarlanan yeşil yolun niteliği ve kapsamına bağlı olarak şehir ve bölge planlama, kentsel tasarım, mimarlık, peyzaj mimarlığı, coğrafya, biyoloji, ekoloji, jeoloji, sanat tarihi gibi farklı meslek disiplinlerinin katkı sağlaması gereken bir olgudur. Yeşil yollar, peyzaj planlama çalışmalarında çağdaş bir yaklaşım ve etkili bir planlama aracıdır. Yeşil yol planlaması, tek bir amaca yönelik planlama çalışmalarından daha karmaşık bir yapıdadır: Ülkesel, bölgesel ve yerel yönetimlerin ve kullanıcıların etkin katılımını gerektiren kapsamlı bir planlama gerektirir. Bu uygulamada anahtar kitle halktır ve ikinci önemli unsur planlanacak kaynaklardır. Planlamanın etkinliği için yörede yaşayan halkın katılımı önemlidir. Ayrıca, kaynak envanteri ve bunun GIS ve ilgili teknolojiler aracılığıyla değerlendirilmesi ve veri olarak saklanması da planlama ve uygulama aşamalarında etkili araçlardır (Arslan vd., 2005).

1.6.2. Kırsal Alanlarda Yeşil Yola Akarsuyun Etkisi

Akarsular ve kıyıları hem şehir içi hem de kırsal alanlarda canlılara yaşam alanı oluşturmanın yanı sıra, estetik, ekolojik ve rekreasyonel aktivitelere olanak

sağlarlar ve bu nedenle korunmaları ve restore edilmeleri gereken önemli alanlardır (Güneroğlu, 2017).

Ekolojik ve ekonomik açıdan değerli doğal kaynaklar olan akarsular, yüzyıllardır çeşitli amaçlarla kullanılmaktadır. Ancak, bu kaynaklardan faydalanırken ekolojik değerlerine zarar vermeden kullanmak esastır. Bu nedenle, bu alanların doğru planlanması ve kamu yararının gözetilmesi gerekmektedir (Koçan ve Ankaralı, 2020).

Akarsular, şehir yaşam kalitesini artırır ve kentsel peyzajda rekreasyonel kullanım için önemli alanlar oluşturur. Rekreasyon ihtiyacı arttıkça, akarsuların rekreasyonel alanlar oluşturma ve kent flora ve faunasını koruma gibi önemli işlevleri de artar. Ayrıca, akarsular habitatlar arasındaki bağlantıyı sağlarlar ve böylece kentte biyolojik ve kültürel çeşitliliği desteklerler. Akarsu peyzajları, doğal çeşitlilikleri ve insan kullanımlarıyla kentler için uygun açık alanlar oluşturur (Karakoç, 2019).

Akarsu kıyıları, yeşil alan sistemi içinde dikey bağlantı sağlayan en önemli yeşil alanlardan biridir. Bazı durumlarda, kentsel ve kırsal gelişimlerden olumsuz etkilenecek zarar gören akarsu ve kıyıları, restore edilerek yeşil koridorların bir parçası haline getirilmektedir (Oktay vd., 2016).

1.6.3. Yeşil Yol Türleri

Yeşil yol, rekreasyon ve motorsuz taşımacılık için oluşturulan korunan açık alan koridorudur. Genellikle doğal coğrafik özellikleri (sırt çizgilerini, vadileri ve nehirleri) takip eder ve aynı zamanda uzun kanallarda, uygun koridorlarda veya terkedilmiş tren yollarında da oluşturulabilir. Bu alanlar genellikle bir patika veya bisiklet yolunu içerirken, bazıları sadece manzara veya doğal çevreyi korumak için tasarlanabilir (Kurdoğlu, 2002).

Yeşil yol akarsu boyları, sırtlar ya da vadiler gibi doğal koridorları, demiryolu güzergahı boyunca rekreasyon amaçlı kullanıma dönüştürülmüş kanal, manzara yolları ya da parkları, doğal rezerv alanları, kültürel özellikleri ve tarihi yerleşimleri birbirine bağlayan çizgisel koridorlardır. Bu tanıma bakıldığında, yeşil yolların çeşitli kullanımlarını barındırdığı görülmektedir (Kurdoğlu, 2009).

- Genel olarak, beş temel yeşil yol türü bulunmaktadır:

- Kentsel nehir kenarı yeşil yolları,
- Rekreatyon amaçlı yeşil yollar (yollar ve patikalar içerir),
- Ekolojik olarak önemli koridorlar,
- Manzara ve tarihi yollar,
- Kapsamlı yeşil yol sistemleri veya ağlar (Karaşah, 2020).

1.6.4. Yeşil Yolun Yararları

Yeşil yollar, onları oluşturan ürünlere ekolojik, ekonomik ve yaşam kalitesi gibi pek çok fayda sağlamaktadır. Yalnızca çevrenin korunması ve flora ve fauna açısından önemli alanlar değil, aynı zamanda insanların doğal hayat içerisinde yaşayabileceği yerler de sağlamaktadır. İnsanlar bu sayede açık hava rekreasyonunun tadını çıkarabilmektedir. Bu açıdan bakıldığında yeşil yolların etkisi şu şekilde özetlenebilir:

- **Rekreasyon:** Açık hava rekreasyonunun artan popülaritesi nedeniyle, yeşil alanlar gibi bölümlere ayrılmış rekreasyonel faaliyetlere izin verilen parçaların parçalara ayrılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Yeşil yollar, bağlayıcı özellikler nedeniyle sadece bir alanda rekreasyonel faaliyet değil, aynı zamanda birçok alanda sunulan rekreasyonel kaynaklara da erişmeye olanak sağlamaktadır.
- **Ulaşım:** Yeşil yollar şehirler ve köyler arasında alternatif ulaşım sağlarken, şehrin içindeki okullar, parklar, alışveriş merkezleri ve kültürel aktivite alanları arasında kısa mesafeli yürüyüşe olanak sağlayan alanlardır.
- **Sağlık:** insanların yürümesi, koşması, bisiklete binme gibi gerçekleşmesinde sağlanabilen olanaklardan, stresi etkili bir şekilde azaltılabilir, kilo verilebilir ve dolaylı olarak kalp hastalıkları, diyabet ve kanser gibi hastalıklara yakalanma riskini azaltılabileceği yadsınamaz.
- **Ekonomik:** Turistlerin ilgisini çeken yeşil yollar, bölgedeki turizm ekonomisine katkı sağlar. Ayrıca, yolculuk sırasında harcanan para, yerel ekonomiye de katkıda bulunur.
- **Eğitim:** Yeşil parkurlar sayesinde genç, yaşlı her yaştan ziyaretçi doğal, tarihi ve kültürel kaynaklar hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Bu alanların, hayatta kalan doğal sistemleri öğreten açık hava sınıflarıdır.

- Çevre Koruma: Yeşil yollar, doğal çevrenin korunması ve çeşitliliği için önemli bir ekolojik ürünlerdir. Akarsular ve nehirler için tampon görevine göre su yetkisi sağlarlar ve çeşitli bitki ve hayvan türleri için yaşam alanı oluştururlar. Bu tampon bölgesel doğal bir filtre görevine göre yıpranmış alanlardan ve tarım alanlarının gelen korunmasını sağlamaktadır.
- Sel/Su Baskını Alan Yönetimi: 1990 yılında, ülkelerde diğer doğal afetlerden daha büyük “sel” gibi olumsuz etkiler yaşanmıştır. ABD’de her yıl milyonlarca dolar, sel nedeniyle kaybedilmektedir. Bu kayıpların önemli nedenlerinden biri, taşkın tehlikesi olan bölgelerin yoğun bir şekilde gelişmesidir. Günümüzde, toplum sel dağılımını azaltmak için yeşil yolları kullanarak bu alanları korumaya çalışmaktadır.
- Kaliteli Yaşam: Yeşil yollar, kentlerin ve kasabaların yaşam kalitesini artırarak temiz bir çevre, iyi eğitim olanakları ve açık hava aktivitelerine erişimi teşvik etmektedir. Yerel ekonomiyi destekleyerek, toplumun genel refahını arttırmaktadır (Kurdoğlu, 2002).

2. MATERYAL VE METOT

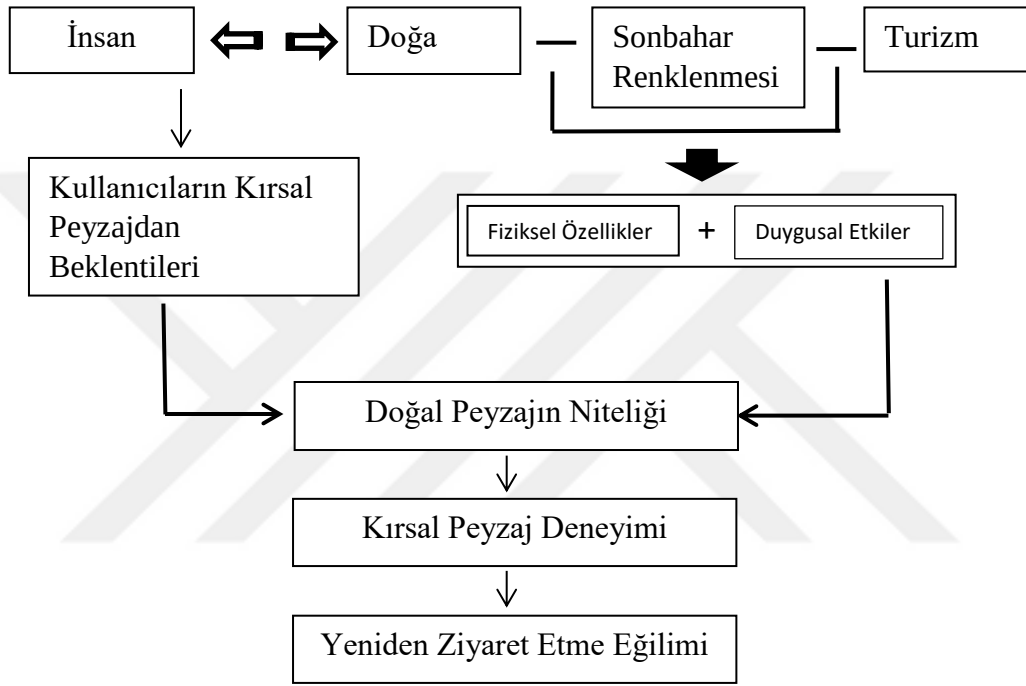
Çalışmanın bu kısmı araştırma modelinin tanımlandırılması, örneklemenin oluşturulması, verilerin toplanması ve depolanması, çalışma alanın karakteristik özelliği, sonbahar renklenmesinin mekânsal kalıplar içerisindeki niteliği ve çalışma alanı içerisinde oluşturduğu kanopi topluluklarının belirlenmesi ve yorumlanması, ziyaretçilerin destinasyon tercihleri, destinasyon tercihlerine göre Artvin-Şavşat-Ardanuç ilçesine yönelik alternatif turizm güzergahlarının belirlenmesi ve çalışmada karşılaşılan sınırlılıkların tanımlandırılması ve araştırmanın nasıl yapıldığına yönelik açıklamalardan oluşmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Turizm destinasyon tercihlerinin belirlenmesinde doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin niteliği son derece önem arz etmektedir. Yaşanan Covid-19 sürecinden sonra bireylerin tercihlerinde ciddi farklılıklar gözlemlenmeye başlanmıştır. Bu farklılıklar elde edilen veri analizleri ile destinasyon rotalarının nasıl, niçin ve neye ihtiyaç duyulduğuna göre elde edilen veriler doğrultusunda yeniden şekillenmeye başlamıştır. Günümüzde bireylerin ve grupların yeniden şekillenen tercihleri araştırmaları meşgul ederek düşündürmeye başlamıştır. Bu bağlamda kırsal peyzaj alanlarının en önemli doğal özelliği olan sonbahar renklenmesi “İnsan-Doğa” ve “Doğa-Turizm” kavramları doğrultusunda ele alınarak sürdürülebilir turizm rotalarının oluşturulmasında sonbahar mevsiminde gözlemlenen Kanopi Yama Topluluklarındaki (Chavez ve Macdonald, 2010) değişimlere ait çalışmalar önem arz etmektedir. Sonbahar renklenmesinin bireylerin turizm tercihleri üzerindeki etkisi çalışmanın başlıca konusunu oluştururken bu tercihler doğrultusunda Artvin ilinin Şavşat-Ardanuç ilçelerine yönelik turizm güzergâhlarının oluşturulması da diğer üzerinde durulan bir konuyu oluşturmaktadır.

Çalışma sonbahar renklenmesinin kullanıcıların turizm tercihleri üzerindeki etkisini ampirik yöntemlerle araştırarak turizm rotasının planlandığı karma bir modelden oluşmaktadır (Şekil 1). Araştırma Artvin Şavşat-Ardanuç ilçesinde mevcut bulunan “Karayolu renklenmesi, Göl-Nehir kenarı sonbahar renklenmesi, Manzara sonbahar renklenmesi, Şelale-Akarsu sonbahar renklenmesi ve Karışık bitki

toplulukları sonbahar renklenmesi” turizminde önemli kırsal peyzaj noktalarının turizm güzergahına yapacağı etki başta olmak üzere kullanıcıların destinasyon noktasından beklentilerinin irdelendiği deneysel bir çalışma olarak kurgulanmıştır. Çalışmada turizm güzergâhının belirlenmesi ve sonbahar renklenmelerinde yapılan deşifrelerde tasarımcı bakış açısı başta olmak üzere kullanıcıların isteklerine yönelik yarı deneysel bir araştırma olarak ele alınması doğru olacaktır.



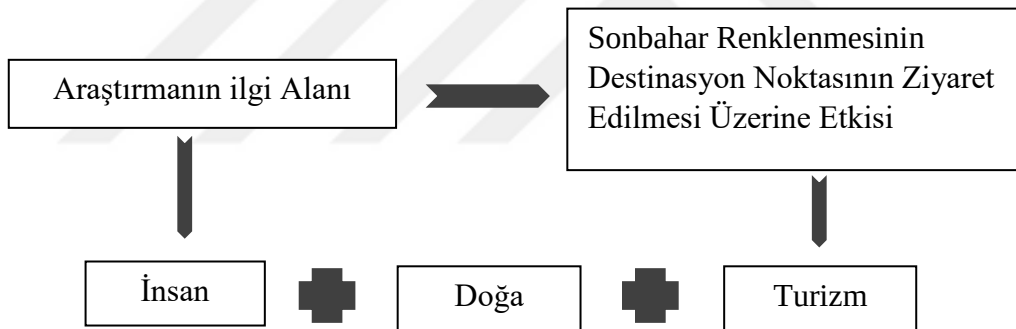
Şekil 1. Araştırmanın Teorik Yapısı

Bir bölgenin sahip olduğu bitki örtüsünün renklenmesi (renk değişimindeki yapı) ve dinamiğinin anlaşılması yüksek renk zenginliğine ve doğala benzer renk kompozisyonuna sahip kentsel bitki örtüsü peyzajının oluşturulmasına referans olup bitki örtüsü dinamiğinin görsel bir gösterge olarak farklı alanlarda işlev görmesine olanak sunması (Xing vd., 2009) araştırma modelini oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan tüm araştırma koşulları araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Araştırmacı oluşturduğu hipoteze varabilmek için (Büyüköztürk vd., 2011) bağımsız olarak rastgele seçtiği fotoğraf görsellerini denek gruplarına sorgulayarak bağımsız değişkeni manipüle edebilir. Turizm güzergâhının oluşturulmasında farklı pek çok doğal ve kültürel peyzaj değerlerini değerlendirmeye alınabilir. Kısacası bu

araştırmada sonbahar renklenmesinin kırsal peyzaj alanlarında oluşturularak turizm güzergâhına etkisi araştırılacaktır

2.2. Araştırmanın Genel Konsepti

Bu çalışma Artvin ili Şavşat-Ardanuç ilçesi ölçeğinde planlaması yapılan nitelikli turizm güzergâhları vasıtasıyla kırsal peyzaj alanlarında yaşanan sonbahar renklenmelerinin deneyimlenmesinin insanların turizm faaliyetleri üzerindeki etkisinin araştırılmasını üzerine kurgulanmıştır. Çalışmada öncelikli olarak yerel halk ve çevre illerde yaşayanlar sonrasında diğer kentlerde yaşayan insanların turizm faaliyetlerinden beklentileri sorgulanarak turizm güzergahlarının oluşturulmasına yönelik çalışma kullanılan ampirik yöntemlerden elde edilen sonuçları içermektedir. Çalışmada kullanıcıların “Doğa-Turizm”, “Sonbahar renklenmesi-Turizm güzergâhı” ve “İnsan-Kırsal peyzaj” etkileşimlerinin ortaya koyulması amaçlanmıştır (Şekil 2).



Şekil 2. Araştırma Modelinin Ana Unsurları

Çalışmada günübirlik seyahat faaliyetlerinden hoşlanan insanlarla yapılan yüz yüze ve online anketlerle hem kırsal peyzaj alanlarında yaşanan sonbahar renklenmelerinin hem turizm faaliyetlerinin tercih edilebilirliğinde hem de kırsal peyzaj planlamaları üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Günümüzde sürdürülebilirlik konusu uluslararası ve Avrupa kurumlarının gündemini oluşturmaktadır. Avrupa komisyonu, Avrupa Yeşil Anlaşması (EC, 2019) stratejisiyle sürdürülebilirlik, iklim değişikliği ve çevresel zorlukları ele alacak güçlü bir sinyal yayınlayarak Avrupa Birliğinin 2030 ve 2050 yıllarına kadar iklim hedeflerine belirlemeye davet etti (Tambovceva vd., 2020). Acil alınacak önlemlerin (Bekci, 2023) yanı sıra turizmde

de sürdürülebilir yaklaşımların düşünülmesi gerekliliğini vurguladı. Bu bağlamda çalışmada kullanılacak yaklaşımların sistematik bir şekilde ele alınabilmesi için “Özel olarak korunan doğal alanlar içindeki ekolojik açıdan önemli yeşil yollar” (Choi vd., 2017) tipi çalışmaya konu olmuştur. Böylece kilometrelerce uzunluğa sahip doğal ve kırsal alanlarda rotalar oluşturulabilecektir. Rotalarda eğitim ve ekoturizmin geliştirilmesi, yürüyüş, binicilik, piknik alanları ve su kenarlarında parkurlar şeklinde günlük ve haftalık rekreasyonel faaliyetler hatta insanların doğayı deneyimlemelerine olanak sağlayacak kırsal peyzaj öğeleri geliştirilecektir.

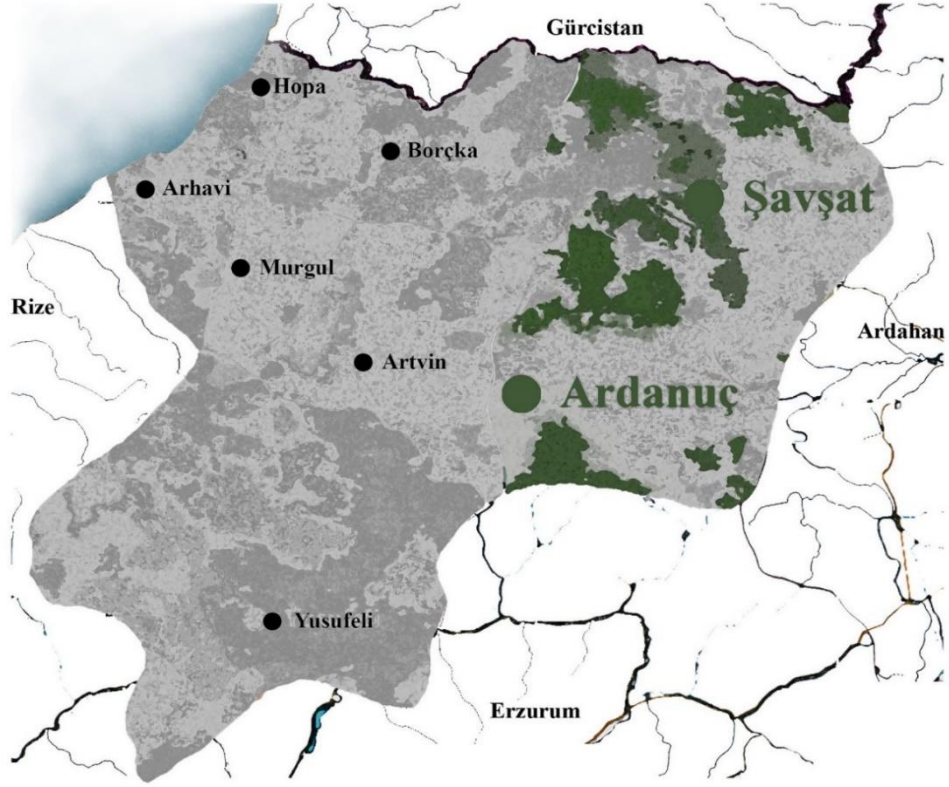
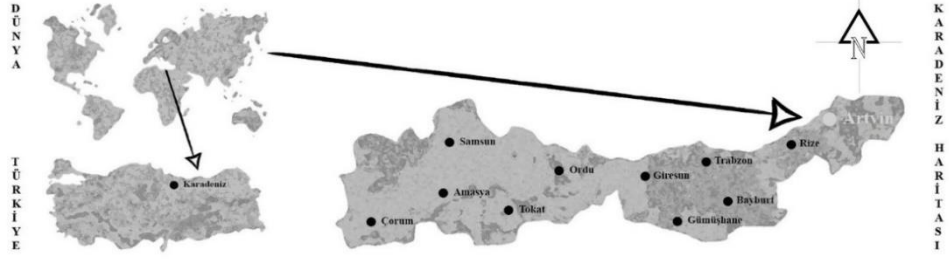
2.3. Çalışmanın Hedefleri

Çalışmada “Sonbahar renklenmesi-Turizm” ilişkisinin mekânsallığına üç açıdan yaklaşılmaktadır. İlk olarak destinasyon noktasına mekânsal olarak ziyaretçilerin daha önceden farklı bir deneyimle edindiği olumlu ve olumsuz mekânsal kalıpların araştırılması, sonrasında bu deneyimlerden elde edilen tecrübelerle (Artvin-Şavşat-Ardanuç) turizm güzergahında ziyaretçilerin deneyimlediği mekânsal kalıplardaki olası farklılıkların test edilmesi son olarak ta çalışma alanının en önemli özelliklerinden biri olan sonbahar renklenmesinin ziyaretçi deneyimleri üzerindeki olumlu ve olumsuz ilişkilerini araştırmıştır. Çalışmada ziyaretçilerin deneyimleri ile ilgili öz tanımlamalar sınıflandırılarak analiz edilip, Artvin-Şavşat-Ardanuç ilçesinin sonbahar renklenmesinin turizm potansiyeli ile ilişkisine nitel bir bakış açısı getirilerek incelenmiştir.

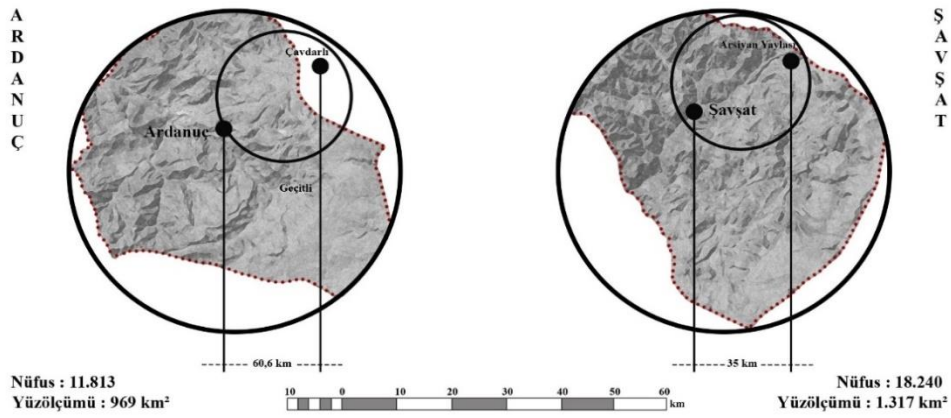
2.4. Çalışma Alanı

Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Artvin ili, 400 35' ile 410 32' kuzey enlemleri ve 410 07' ile 420 00' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Artvin ili Karadeniz iklimine sahiptir. Artvin ilinin kıyı kesimleri ılıman olup oldukça yağışlıdır (Şahin, 2017). Artvin ilinin karakteristik iklimi kışları ılık, yazları sıcak ve çok yüksek oranda yağışlıdır. Çoruh Nehri ve Cankurtaran Geçidinden gelen nemli hava hem Karadeniz'in etkisi altında kalmakta hem de yüksek rakımlı bir arazi yapısına sahip olduğu için sık sık yağış görülmekte ayrıca yüksek rakımlarda siste oluşmaktadır. Bölgede çok sayıda yapılan ve yapımı süren barajlar nedeniyle kentin sahip olduğu iklim karakteristiğinde ciddi değişimler gözlemlenmektedir. Bu

değişimler en çok kentin nemlilik oranına yansımaktadır. Yıllık ortalama sıcaklık 12.6°C iken yıllık ortalama en yüksek sıcaklık 40.7°C, yıllık ortalama en düşük sıcaklık -9.9 °C'dır (Eminağaoğlu, 2015). Artvin ili orman yoğunluğu bakımından oldukça zengindir. Orman sahası 404.208 hektardan oluşmakta olup bu saha ilin toplam yüzölçümünün %54'üne tekabül etmektedir. Bu ormanlar ladin, göknar, sarıçam, kayın, meşe, kestane, kızılğaç, olup ıhlamur, gürgen, akçaağaç, dişbudak, ceviz, üvez, kavak, söğüt, akasya kayacık, karaağaç, huş, ardıç, şimşir, duglas, fıstıkçamı ve porsuk gibi 20'nin üzerinde farklı familyalara ait ağaç türü bulunmaktadır. Bunun yanı sıra doğal bitki taksonu sayısı ile de Türkiye'nin en zengin ili olan Artvin'de 198'i endemik ve 302'si endemik olmayan nadir olmak üzere toplam 500 adet bitki risk altındadır (Bak vd., 2020). Ayrıca Artvin, 137 familya ve 761 cinse ait olmak üzere sahip olduğu toplam 2727 adet iletim demetli doğal bitki taksonu ile Türkiye'nin en zengin ilidir. Bu bitki türlerinin arasında, sonbaharda yaprakları renk değiştiren ağaç türleri yer almaktadır.



ARTVİN HARİTASI



Şekil 3. Çalışma alanı (Artvin-Şavşat-Ardanuç)

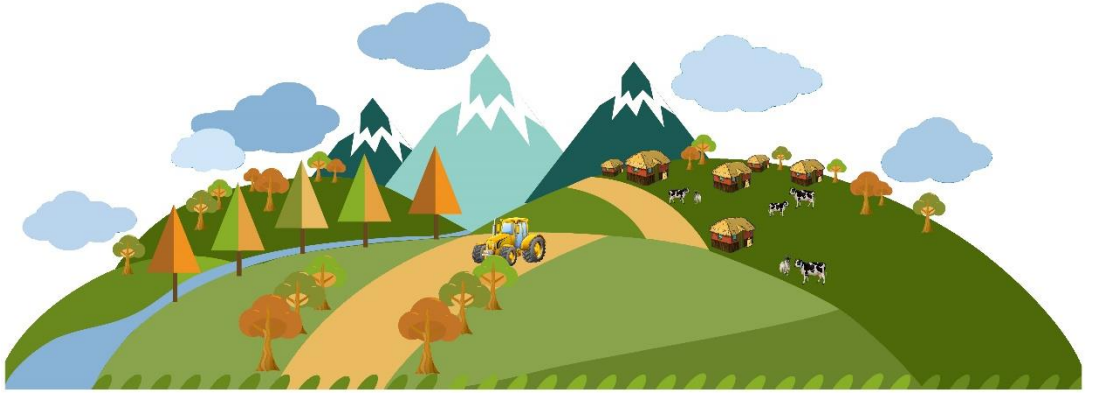
Çalışmaya konu olan Artvin ilinin Ardanuç ve Şavşat ilçeleri de benzer flora özelliklerine sahiptir (Şekil 3). Şavşat-Ardanuç ilçesi Artvin ilinin kültürel ve etnik kimliğinin en güzel şekilde korunarak günümüze kadar gelen en önemli yerleşim yerleridir. Kültürel değerlerinin yanı sıra doğal güzellikleriyle de sıkça anılan Şavşat-Ardanuç ilçesinin Şavşat Karagöl, Cehennem Deresi Kanyonu ve Rabat Kilisesi misafirler tarafından sıkça ziyaret edilmektedir. Covid-19 sürecinin yaşanmasından sonraki süreçlerde çalışma alanı öncelikle bölge halkı ve yakın çevresi tarafından en gözde doğal turizm rotası olarak tercih edilmektedir.

Tablo 1. Çalışmaya konu olan ilçelerin karakteristiği

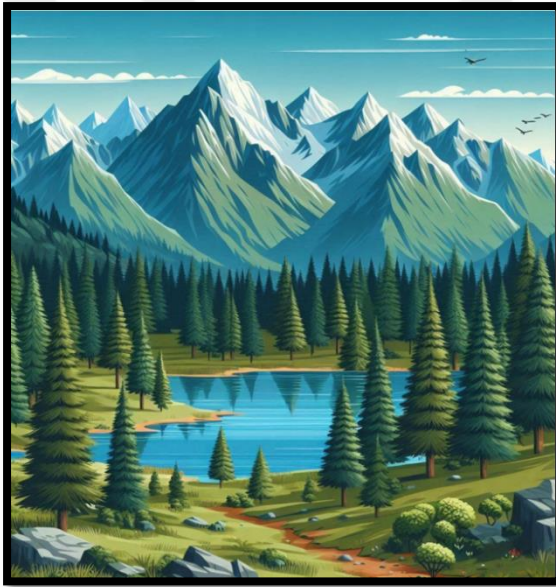
Kriterler	Artvin İlçeleri	
	Ardanuç	Şavşat
Yerleşim Alanının Büyüklüğü	989 km ²	1316 km ²
Karayolunun denize sıfır noktasına uzaklığı (km)	90 km	80 km
Ticari tarımsal ürün varlığı		
Arıcılık	orta	orta
Sebze-Meyve	yüksek	yüksek
İlçe merkezine katkı sunan kültürel peyzaj değerleri (Kilise, Kale, Kanyon vb.)*	6	15
Göl (ha), Nehir (m ²)	-	8-10 ha
Kırsal kent kimliği	var	var

**(Ardanuç Gevhernik Kalesi 41°07'38"N 42°03'16"E; Ardanuç Ferhatlı Kalesi 41°08'34"N 42°00'40"E; Ardanuç İskender Paşa Camii 41°07'26"N 42°03'56; Ardanuç Rabat Kilisesi 41°04'27"N 42°09'56"E; Cehennem Deresi Kanyonu 41°08'00"N 42°02'52"E; Şavşat Kalesi 41°15'33"N 42°19'36"E; Şavşat Karagöl 41°18'26"N 42°29'01"E;)*

Denize yaklaşık 90 km uzaklıkta yer alan çalışma alanı ziyaretçilere kırsal kent kimliği kadar doğal pek çok güzelliği ve ürünü de sunmaktadır (Tablo 1). Karadeniz'in kırsal turizmi gelişmiş bölgelerinden biri olan Artvin ilinin Şavşat-Ardanuç ilçesi yemyeşil ormanları, görkemli dağları, eşsiz güzelliğe sahip yaylaları ve krater göllerinin yanı sıra 5000 yıllık kültürel mirası ile de ziyaretçilerine olağanüstü deneyimler sunmaktadır. Çalışma alanı içerisinde yer alan yaylalar, ormanlar, şelaleler, kiliseler ve camiler ile bu deneyimler çeşitlendirilmektedir. Artvin ile dört mevsimde rahatlıkla ziyaret edilebilecek bir il'dir. Artvin'e ulaşım karayolu ile sağlandığından dolayı karayolu ulaşım güzergâhı oldukça önemlidir.



Şekil 4. Çalışma alanına (Artvin-Şavşat-Ardanuç) ait doğal peyzaj öğelerinin görselleştirilmesi (Animasyon şeklinde ele alınması)



Şekil 5. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerini simgeleyen Şavşat Karagöl ve Ardanuç Cehennem Deresi Kanyonu

Animasyonda verilen Artvin-Şavşat-Ardanuç İlçelerinin simgesi durumunda olan, Şavşat İlçesinde yer alan Şavşat Karagöl Tabiat Parkı ve Ardanuç ilçesinde yer alan Cehennem Deresi Kanyonunun windows copilot programı ile yapılan görüntüleri verilmiştir. Bu doğal varlıklar bulundukları ilçelerinin tanınmasını sağlayan güçlü bir simge haline gelmiştir. Turist açısından oldukça önemli olan bu doğal varlıkların Artvin ili için Turizm potansiyelinin istenen seviyeye çıkarılması için büyük önem arz etmektedir.

2.5. Anket Hazırlama Süreci

“Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu” tarafından 25.02.2024 tarihinde “Artvin İlinin Şavşat-Ardanuç İlçesine Ait Sonbahar Renklenmesinin Doğal İz Koridorunda Oluşturduğu Etkinin Bölge Turizm Potansiyeline Etkisinin Kırsal Peyzaj Planlamalarına Etkisi” adlı çalışma için verilen etik kurul belgesinden hemen sonra 5.03.2024 tarihinde anketler yapılmaya başlanmış olup hazırlanan anketler başta Artvin, Rize ve Trabzon’da yaşayan ve günübirlik seyahat anlayışını benimseyen kişilere uygulanmıştır. İlerleyen aşamalarda farklı kentlerde yaşayan ve günübirlik seyahatlere ilgi duyan insanlara anketler uygulanmıştır. Hazırlanan anket formları çalışma alanı olarak seçilen Artvin, Şavşat-Ardanuç ilçelerindeki sonbahar renklenmesinin günübirlik turizm tercihleri üzerindeki etkisinin araştırılması üzerine kurgulanmıştır. Araştırma sonbahar renklenmesinde insanların hissettiği duygusal durumlar, mevsimin doğada yaşattığı fiziksel değişimler ve sonbahar renklenmesinin kırsal peyzaja olan faydaları üzerine yoğunlaşmaktadır. Sonbahar renklenmesini analiz etmek için yılı üçer ay olmak üzere dört mevsime bölen genel bir yaklaşım çalışmada ele alınmıştır. Çalışmaya konu olan sonbahar fotoğrafları Eylül’den Kasım’a kadar olan aylar (Jauhiainen ve Mönkkönen, 2005) içerisinde çekilmiştir. Anket çalışmasına katılımcı olarak 500 kişinin katılması hedeflenmişken 327 kişinin katılımı ile sonuçlandırılmıştır. Anketlerin kolay ve çok kişiye ulaşabilmesi için online olarak yapılması tercih edilmiştir. Bu aşamada Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi başta olmak üzere pek çok STK’dan da destek alınmıştır. Yüz yüze yapılan anketlerde yüksek lisans öğrencisi bizzat görev almıştır. Sonrasında elde edilen her bir veri dijital ortamda arşivlenmiştir. Anketörler rastgele seçilen bireylerden oluşturulmuştur. Böylece ankete katılanlarda olasılık dışı örneklem kullanılarak veri toplama esnasında farklı popülasyonlarda yer alan farklı unsurların örneklenmesi amaçlanmıştır (Narayan, 1996). Bununla birlikte anketlerin yapım aşamasında anketör grupları hassasiyetle takip edilmiştir. Her gün hedeflenen sayıya ulaşmaya çalışılmıştır. Anketörlerde aranan en önemli özellik günübirlik seyahat etmeyi seven kişilerden oluşmasıdır. Çalışmanın kurgusunu oluşturan hipotezlerle ilgili olarak verilerin toplanmasındaki olası yanlılıkların en aza indirgenmesine çalışılmıştır.

2.6. Anketler ve Artvin İlinin Şavşat-Ardanuç İlçesine Ait Sonbahar Renklenmesinin Doğal İz Koridorunda Oluşturduğu Etkinin Bölge Turizm Potansiyeline Etkisinin Kırsal Peyzaj Planlamalarına Etkisinin Araştırılması

Sonbahar renklenmesinin kırsal peyzaj alanlarındaki turizm faaliyetlerine olan katkısının araştırıldığı bu çalışmada (1) günübirlik seyahat deneyimlerine ilgi duyan yerel halk ve bölge halkına anket uygulaması ve (2) kırsal peyzaj alanlarında gözlemlenen sonbahar renklenmelerinin oluşturduğu doğal iz koridorlarının planlanması olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ankete katılan kişilerin sosyo-demografik durumları, günübirlik seyahatlerden beklentileri, Covid-19 sürecinde kırsal peyzaja bakış açıları, doğal iz koridorunda hangi faaliyetleri görmek istedikleri ve Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinin sonbahar renklenmelerindeki tercihlerinden oluşmaktadır. İkinci bölüm çalışma alanına yönelik en doğru doğal iz koridoru rotasının planlanmasından oluşmaktadır. Doğal iz koridoru planlaması öncelikli olarak yapılan bilimsel çalışmalar dikkate alınarak (Ahern, 1995) sonrasında yapılan deneyimsel planlamalardan oluşmaktadır. Tablo 2’de çalışmada ele alınacak hususlara karşılık gelen değişkenler ve değişkenlerin kısa açıklamalarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Anket sorularında kullanılan maddeler ve maddelere karşılık gelen değişkenler

Değişkenler	Anket Öğeleri
A. Günübirlik seyahat etkinliğini seven bireylerin düşüncelerinin irdelenmesi (Turizm destinasyon deneyimi)	<i>Çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular</i>
✓ Bireylerin sosyo-demografik durumları, ✓ Günübirlik seyahatlerden beklentileri, ✓ Covid-19 sürecinde doğaya karşı oluşturdukları talepler, ✓ Günübirlik seyahatlerde yapabilecekleri faaliyetler.	Kırsal peyzajda yaşanan ‘sonbahar renklenmesi’; • Bireyler üzerinde duygusal etki yaratır mı?, • Mevsim geçişlerinde yaşanan dönüşümlerde fiziksel etkiler hissedilir mi?, • Kırsal peyzajın niteliğine olumlu katkı sunar mı? (Litton, 1968).
B. Kırsal peyzajda sonbahar renklenmesinin planlamaya yönelik irdelenmesi	<i>Peyzaj tasarım ve planlama ilkelerinden yararlanılmıştır. Çoktan seçmeli sorular</i>
✓ Doğal iz koridorunda kullanılabilecek en iyi sonbahar renk kompozisyonlarının belirlenmesi, ✓ Sonbahar renklenmelerinin Kanopi Yama Topluluklarının deşifre edilmesi.	Seçilen fotoğraflardaki sonbahar renklenmelerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması (Buhyoff ve Wellman, 2009), Bitkilerdeki fenolojik özellikler ve kromatik dönüşümlerin “Dijital Tekrar Fotoğrafçılığında” ele alınması (Sonnentog vd., 2012; Xing vd.,2019), Peyzaj renklenmelerinde başta algı sonrasında peyzaj bileşenlerinin ele alınması (Oleksichenko vd., 2018).
C. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine yönelik doğal iz koridorunun planlanması (Turizm rotasının oluşturulması)	<i>Peyzaj Planlama ve Tasarım ilkeleri kullanılmıştır</i>
✓ Kırsal mekânların sahip olduğu doğal ve kültürel peyzaj değerlerinin planlaması yapılan doğal iz koridorları	Ağaç türlerinin küme analizi yöntemiyle renklerine göre kategorize edilmesi (Xing vd., 2019), Ağaçlardaki sonbahar renk zenginliğinin zamansal grafiğinin çıkarılması (Xing vd., 2019), Doğal ve Kültürel peyzaj değerlerinin belirlenmesi (Bekci, 2022), Lup/Ring gezi izi tipleri kullanılarak çalışma alanına yönelik doğal iz koridorlarının oluşturulması (Ahern, 1995).

Çalışmada kullanılan anket soruları çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşmakta olup bir kısmı kodlandırılarak bir kısmı da kullanıcıların kodlama yapmasına uygun olarak anketörlere yönlendirilmiştir. Ayrıca bireylere yönlendirilen her bir soru çalışmanın sonucunda ulaşılmak istenilen Artvin Şavşat-Ardanuç doğal iz koridorunun en doğru şekilde öneri planlama projesine dönüştürülmesi üzerine

kurgulanmıştır. Bu nedenle çalışmada sorgulanan soruların nedensel ilişkileri üzerinde durulmuştur. Ankete katılan her bir bireye konu ile ilgili kısa açıklamalar ve örneklemeler yapılarak soruları cevaplandırmadan önce ön bir açıklama yapılmıştır. Katılımcılardan aranan en önemli özellik ise kırsal mekânlara yapılan günübirlik seyahat deneyimlerinden zevk almaları ve hoşlanmalarıdır.

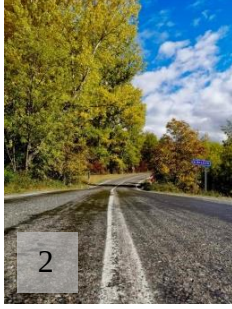
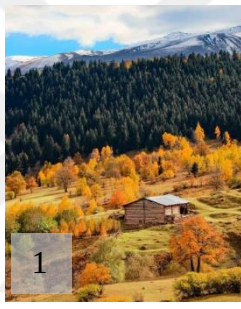
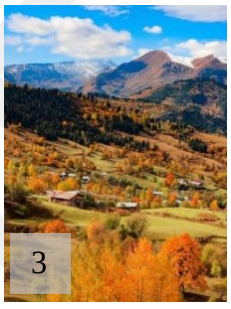
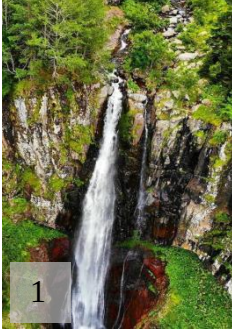
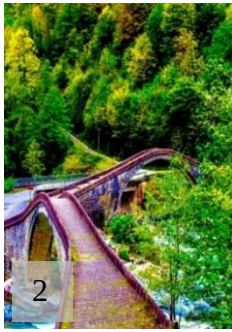
2.7. Veri Analizi

Ankete katılan başta yerel halk ve bölge halkı sonrasında diğer yerleşim yerlerinde yaşayan insanların sosyo-demografik özelliklerinden cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve ikamet ettikleri şehirler değerlendirmeye alınmıştır. Amaç oluşturulacak doğal iz koridorunun hangi kullanıcı kesimine hitap edeceğinin belirlenmesidir. Bu doğrultuda kullanıcılara “*Günübirlik seyahatlerinizi en çok hangi grupta yapmayı tercih edersiniz?, Araçla kaç kişi seyahat etmeyi seversiniz?, Günübirlik olarak başladığınız seyahatinizde uygun bir konaklama birimi bulursanız kalır mısınız?, Konaklama ihtimaline karşı hazırlıklı mı seyahate başlarsınız? ve Günübirlik seyahatlerden hoşlanır mısınız?*” soruları yöneltilmiştir. Yaşanan Covid-19 salgını sürecine küresel bir tepki olarak gözlemlenen en önemli değişim insanların yaşam tarzları üzerindeki değişimdir (Soga vd., 2021). Çevre üzerindeki bu büyük değişiklikler insan ve doğa arasındaki doğrudan etkileşime giren dinamikleri etkilemektedir. Bu etkileşim artık İnsan-Doğa etkileşimi olarak anılmaktadır (Derks vd., 2020). İnsan-Doğa etkileşim dinamiğinde (a) fırsat, (b) yetenek ve (c) motivasyon kavramları ön plana çıkmaktadır. Doğayla bağlantının evrim zamanlarından beri psikolojik iyi oluş için faydalı olduğu düşünüldüğünde açık çevresel ve ekolojik terapiler ön plana çıkmakta (Chaudhury ve Banerjee, 2020) olup insan ve doğanın uyumlu varlıklar olduğu gözlemlenmektedir (Randler vd., 2020).

Bu yaklaşım tarzı doğrultusunda insanların evrilen davranış kalıplarının günübirlik seyahat deneyimlerine nasıl yansıtacağı konusunda yapılacak yorumların çok fazla doğası çalışmaya konu olmuştur. Bir kırsal peyzaj alanı olan Artvin Şavşat-Ardanuç ilçesinin doğal ve kültürel peyzaj değerleri özellikle çalışmaya konu olan sonbahar renklenmesinde yaşanan renk değişimlerinin insanların kısa süreli seyahatlerindeki nedensel etkilerine kolay karar verebilmek için çalışmaya konu olan değişkenlerin her biri bağımsız olarak değerlendirilmeye alınmıştır.

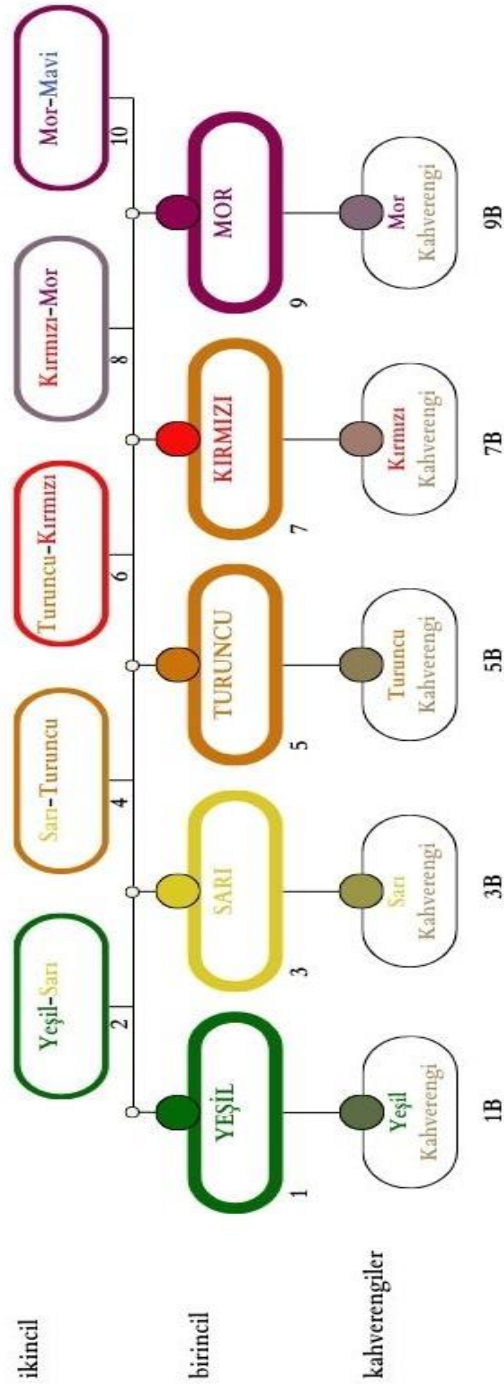
Değerlendirilmelerde anket katılımcılarına “Günübirlik seyahatlerde aradığınız en önemli 3 özellik nedir?, Yaşanan Covid-19 sürecinden sonra doğada yapılan etkinliklere karşı bakış açınız nasıl değişti?, Günübirlik seyahatlerinizi nasıl tamamlamayı tercih edersiniz?, Doğal alanlarda vakit geçirmenin size sağladığı en önemli deneyim nedir?, Covid-19 döneminde en çok neye ihtiyaç duydunuz? ve seyahat rotanızda farklı faaliyetlere katılma olasılığınızı nasıl sıralandırırsınız?” soruları yöneltilmiştir. Kullanıcı tercihlerinin sonbahar renklenmesi ile nasıl şekilleneceğini tanımlamak için anketörlere “Sonbahar renklenmesinin insanların duyuşal yönden etkilendiğini düşünüyor musunuz?, Artvin Şavşat- Ardanuç ilçelerinin turizminin arttırılmasında en önemli gördüğünüz olgular?, Turizmin artması ile doğal yapı bozulabilir mi?, Sonbahar renklenmesinin kırsal peyzaja katkısı var mıdır?, Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinde oluşturulacak bir turizm rotası sizin seyahat etme isteğini kolaylaştırır mı?, Seyahat rotanızda neleri görmek istersiniz?, Sonbahar renklenmesi ilginizi çeker mi?, Cevabınız Evet ise görseller en çok ilginizi çeker?, Size sunulan bütün sonbahar renklenmelerini görmek ister misiniz? ve varsa diğer görüşleriniz nelerdir?” soruları yöneltilmiştir. Sorulara alınan her bir cevap kendi içerisinde ya % analizi yöntemi kullanılarak ya da radar analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Ayrıca bazı sorulara korelasyon analizi yapılarak tercih dağılımlarının ne yönde şekillendiği tanımlanmıştır. Elde edilen bu verilerin yanı sıra çalışma alanına ait fotoğrafların “Dijital Tekrar Fotoğrafçılığı” yardımı ile sonbahar renklenmesi deşifre edilmiştir. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine ait fotoğrafların karşılaştırılmasında 5 adet (1) Karayolu renklenmesi (fotoğraf: Gizem Güler), (2) Göl-Nehir Kenarı Sonbahar renklenmesi (fotoğraf: Dilara Suvay), (3) Manzara Sonbahar renklenmesi (fotoğraf: Şafak Aksoy), (4) Şelale-Akarsu Sonbahar renklenmesi (fotoğraf: Dilara Suvay) ve (5) Karışık Bitki Toplulukları Sonbahar renklenmesi (fotoğraf: Dilara Suvay) olağanüstü manzara fotoğrafı kullanılarak mevsim geçişlerinde yaşanan kullanıcı tercihleri karşılaştırılmıştır (Buhyoff ve Wellman, 2009) (Şekil 6). Çalışmaya konu olan fotoğrafların belirlenmesinde en büyük etken fotoğrafların farklı niteliklere sahip olmasıdır. Bu nedenle her bir alan için seçilen fotoğrafta farklı bir nitelik unsuru aranmıştır. Karayolu renklenmesini değerlendirirken birinci fotoğraftan, Göl-Nehir Kenarı Sonbahar renklenmesini değerlendirirken üçüncü fotoğraftan, Manzara Sonbahar renklenmesinde üçüncü

fotoğraftan, Şelale-Akarsu Sonbahar renklenmesinde birinci fotoğraftan ve Karışık Bitki Toplulukları Sonbahar renklenmesinde ise birinci fotoğraftan yararlanılmıştır. Diğer dijital fotoğraflar daha sonrasında doğal iz koridoru oluşturulurken kullanılacak olup doğal peyzaj niteliğinin anlatımında kullanılmıştır. Unutulmamalıdır ki ‘Dijital Tekrar Fotoğrafçılığı’ kırsal alanlardaki bitki örtüsünün kullanıcılar tarafından gözlemlenmesi ve geleneksel olarak değerlendirmesine göre lojistik, süreklilik, tutarlılık ve nesnellikleri açısından avantajları göz önüne alındığında bitkilendirme tasarımlarında fenolojik araştırmaların oldukça önemli olduğu ve uzun vadeli veri kaynağı oluşturma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Dijital görüntülere yansıyan kırmızı-yeşil-mavi renklenmeler sonbahar renklenmesinin değerlendirmesinde rahatlıkla kullanılabilir (Sonnentog vd., 2012).

Karayolu Yol Etkisi SYE			
Göl-Nehir Kenarı SKE			
Manzara MSG			
Şelale Akarsu ASB			
Bitki Toplulukları BTR			

Şekil 6. Ardanuç-Şavşat Sonbahar Fotoğrafları

Klosterman ve Richardson (2017)'de orman renklenmesindeki renk ölçümlerini dijital görüntü ölçümleri ile yaparken Oleksıuchenko ve arkadaşları (2018) peyzaj renklenmesini belirleyen faktörleri algı, iklim ve peyzaj bileşenleri olarak sınıflandırmış Xing ve arkadaşları da (2019)'da ağaç türlerini küme analizi yöntemiyle renklenmelerini kategorize etmişlerdir (Şekil 7).



Şekil 7. Dijital Tekrar Fotoğrafçılığında elde edilen sonbahar renklenmelerinin deşifresinde kullanılan renk skalası

Çalışma alanı olarak belirlenen Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinde gözlemlenen sonbahar renklenmelerine yönelik oluşturulacak doğal iz koridorunda bitki florasında yaşanan renk zenginliğinin zamansal dinamiğinden (Xing vd., 2019) yararlanılmıştır. Bir bölgeye ait genel renk zenginliği belirli bir dönemde gözlemlenen tüm ağaç türlerinde yaşanan renk çeşitliliğindeki sayıyı ifade etmektedir. Yaprak, çiçek ve meyve renklenmesi toplam renklenme dinamiği olarak değerlendirilmeye alınmıştır. Değerlendirmede peyzaj planlama (Ahern, 2002; Fabos, 2004; Ribeiro ve Barao, 2006) ve tasarım ilkelerinden (Sarnowski vd., 2016), yararlanılmıştır. Peyzaj mimarlığı uygulama ve teorilerinde ortaya çıkan yeşil yol planlaması 19. ve 20. yüzyılında gelişen bir hareket olarak tanımlanmaktadır. Uygulamalardan elde edilen peyzajın korunmasını teşvik etmek, mirası korumak ve kamusal rekreasyonel fırsatlar sunma adına edinilen başarılar örnek alınarak çalışma alanının doğal ve kültürel peyzaj karakterlerinin korunması ve sürdürülebilirliği hedeflenmiştir. Bu bağlamda atıl kalan ve rehabiliteye ihtiyaç duyulan alanlarında iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma alanına yönelik doğal iz koridorunun planlamasında;

1. Doğal alanlar içerisinde ekolojik açıdan önemli doğal koridor sistemleri,
2. Eğlence amaçlı yeşil yollar,

3. Tarihi miras ve kültür sağlayan yeşil yollar (Fabos, 2004; Viles ve Rosier, 2001) sistemlerinin her üçüne öykünerek yapılmıştır. Doğal iz koridoru planlamasında kullanılan en önemli değişkenler A. Sonbaharın insanlar üzerindeki duygusal etkilerinin belirlenmesi, B. Sonbahar mevsiminin fiziksel etkileri ve C. Sonbahar renklenmesinin kırsal peyzaja olan faydalarının belirlenmesinden oluşmaktadır (Litton, 1968). Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine ait doğal iz koridorlarının planlanmasında önceliği oluşturan doğal değerlerle birlikte kültürel değerlerde doğal iz koridorunun niteliğini arttıran unsurlardır. Doğal iz üzerinde bu unsurlar sürprizli mekân kullanımları olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada iki temel fikir ele alınmıştır (Yahner vd., 1995), birincisi kültürel peyzajın korunması ve yorumlanması, ikincisi ise yaşanması olağan habitat parçalanmasının azaltılması ve biyolojik çeşitliliğinin korunması. Koridor içerisinde yer alacak manzara noktalarına öncelikli olarak karar verilerek planlanması ve tasarımı yapılan bir doğal iz koridoru önerisinde bulunmak.

2.8. Sınırlamalar

Çalışmada karşılaşılan en büyük sınırlılık ağaç türlerinin tanımlanmasında yapılabilecek bazı yanlışlıklardır. Araştırmacı ve ağaçlar arasındaki erişebilirlik ve teşhise ait materyallere ulaşım kısıtlılığı bitki türlerinin teşhisini zorlaştırmaktadır. Lakin ağaç türlerinde doğru teşhisi yapabilmek için bitkiden teşhise yönelik alınan parçalar ve bitki örneklerinin fotoğraflarına dayalı olarak yerinde görsel tanıma ve tanımlama olmak üzere bir dizi süreç arazi çalışmasında takip edilmiştir. Bunun yanı sıra ilgili ağaç türlerinin (aynı familyaya ait olan) renkleri ve ekolojik uyum aralıkları benzerlik gösterdiğinden bu türler oluşturdukları gerçek konfigürasyonlar ve kullanımlarda birbirlerinin yerine örnek olarak gösterilmiştir. Benzer şekilde aynı familyaya ait bitkilerin yaprak renkleri değişiklik gösterebilir hatta sonbahar renklenmesine yönelik yapılan değerlendirmeler sübjektif niteliklerde taşıyabilir. Bu nedenle sonbaharda bitki renklerindeki değişiklikler ve yıllar boyunca meydana gelen varyasyonların oluşturduğu sonuçlar çalışmanın uygulanabilirliğini sınırlandırabilir. Sonuç olarak ağaç türlerine ilişkin nihai kararlar yeterli güvenilirliğe ve rehberliğe sahiptir. Bununla birlikte çalışmada ele alınan fotoğrafların seçimleri sübjektif olabilmektedir. Çalışma alanına ait fotoğraflar ziyaretçilerin manzaradan en çok etkilendikleri noktalardan seçilmeye çalışılmıştır. Çalışma içerisinde fotoğraflara ait renk grafikleri oluşturulurken renklerin ayırt edici ana hatlarına ait grafiklerin çizimlerinde bazı küçük sapmalar olabilir. Fotoğraflardaki renk değişimleri sadece çalışma sürecindeki periyoda ait olduğu için gelecek dönemde yaşanabilecek herhangi bir olumsuz (kırsal alan tahribatı, yapılaşma, ormansızlaşma, heyelan vb.) durum koşul durumunda sonuçların uygulanabilirliği ve çalışmanın yorumlarında sınırlılıklar oluşabilir.

Çalışmada fotoğrafların çekildiği mevsim ile değerlendirildiği mevsim arasında (anketlerin yapıldığı mevsim) bir etkileşim söz konusu olabilir. Bu durumda araştırma bulgularına yansiyabilir (Buhyoff ve Wellman, 2009). Ma ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışmada da üzerinde durduğu gibi kırsal alanlarda yaşanan hızlı yapılaşma ve orman turizminin gelişmesiyle birlikte insan faaliyetleri ormanların renkli doğal manzaralarını giderek daha fazla etkilendiği gözlemlenmektedir. Bu durum orman alanlarını azaltırken orman rengi manzaralarının parçalanmasını da arttırmakta dolayısıyla orman renk manzaralarını

da olumsuz yönde etkilemektedir. Kırsal alanlarda artan turistik aktiviteler doğrultusunda yaşanan insan faaliyetleri nedeniyle orman ekosistemlerinde aşırı bozulmalar turizm kaynaklarının yok olmasına da neden olabilmektedir (Liu ve Tao, 2003). Bu durum turizm rotalarındaki erişebilirlik derecesini arttırdığından dolayı orman rengi manzaralarının daha şiddetli bir şekilde parçalanmasına yol açmakta (Zhang vd. 2022) hatta orman renginin özgünlüğünü de tehdit altına almaktadır. Unutulmamalıdır ki insan faaliyetlerinin orman renklerinin özgünlüğünü etkilemesi antropojenik bir rahatsızlık olarak görülüp orman rengini etkileyen mekanizmaların neler olduğunu da hala belirsizliğini korumaktadır (Han vd., 2023).



3. BULGULAR

Kırsal mekânlarda yaşanan sonbahar renklenmesinin doğal iz koridorlarında oluşturduğu mekânsal niteliklerin kullanıcılar üzerinde yarattığı etkilerinin araştırıldığı bu çalışma 2 ana başlık altında irdelenmiştir. Çalışmada (1) Günöbirlik seyahat deneyimine ilgi duyan bireylerin kırsal mekânlara düzenleyecekleri seyahatlerde edindikleri deneyimler ve doğal mekânlardan beklentileri ile (2) Sonbahar renklenmesinin doğal iz koridorlarına katkısı ana başlıkları sırasıyla ele alınmıştır. Sonbahar renklenmesinin Türkiye’de en etkili hissedildiği yer olan Artvin Şavşat-Ardanuç ilçeleri çalışma alanı olarak seçilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular “Doğa-İnsan”, “Turizm-Kırsal Peyzaj” ve “Sonbahar Renklenmesi-Doğal İz Koridoru” kavramları arasındaki ilişkilerin tinsel yaklaşımlar doğrultusunda irdelenmesini içermektedir.

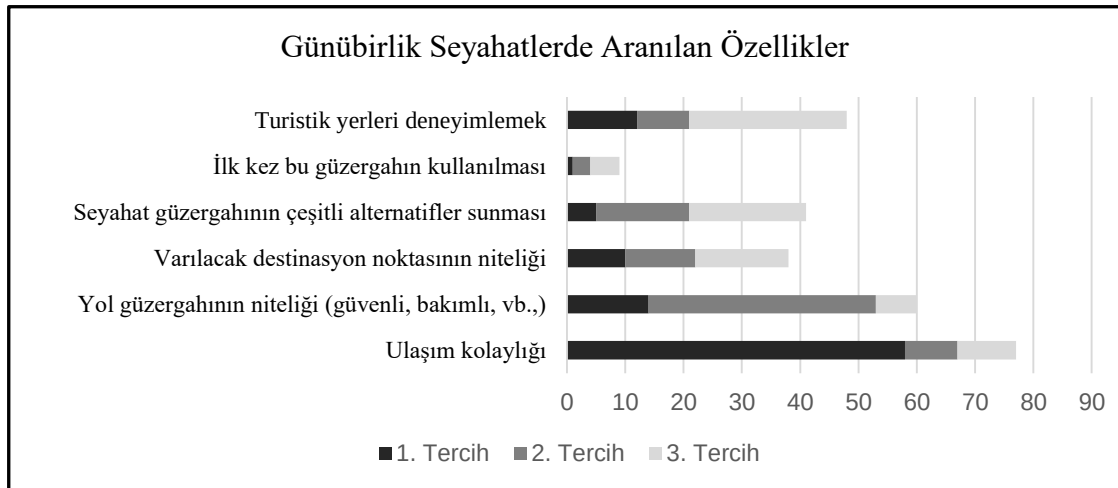
3.1. Günöbirlik Seyahate İlgi Duyan Bireylerin Kırsal Mekân

Deneyimleri ve Doğal Mekânlardan Beklentilerinin İrdelenmesi

Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinde yaşanan sonbahar renklenmeleri ile kültürel peyzaj değerlerinin turizme katkısının irdelendiği bu çalışmada anketörlerin turizm tercihlerinin şekillenmesinde etkili olan sosyo-demografik yapıları da dikkate alınmıştır. Çalışmaya katkı sağlayanların %76’si Kadın %24’ü Erkek olup %32’si “21-25”, %23’ü “-20”, %17’si “26-30”, %11’i “41-50”, %9’u “31-35”, %4’ü “36-40” yaş aralığının da olup %1’ide “51-60” ve “61-70” yaş aralıklarından oluşmaktadır. Bununla birlikte katılımcıların %71’i “Üniversite mezunu”, %15’i “Lise”, %10’nu “Yüksek Lisans ve Doktora” ve %4’ü İlköğretim mezunlarından oluşmaktadır. Katılımcıların ikamet ettikleri şehirlerin %23’ü Rize, %14’ü Artvin, %10’nu Trabzon ve %53’ü diğer şehirlerdendir. Diğer şehirler yoğunluklarına göre Ankara, İstanbul, İzmir, Şanlıurfa, Bursa, Erzurum, Kayseri ve Malatya olmak üzere 44 şehirden oluşmaktadır. Katılımcılara “Günöbirlik seyahatlerinizi en çok hangi grupla yapmayı tercih edersiniz?” sorusu sorulduğunda katılımcıların %33’ü Arkadaşlarıyla, %28’si Ailem (Eşim ve Çocuklarım), %27’si Ailem ve Arkadaşlarıyla birlikte, %9’u Bireysel ve %3’ü Diğer olarak tercihlerini belirtmişlerdir. Günöbirlik seyahat esnasında “Araçta kaç kişi seyahat etmek istersiniz?” sorusuna ise katılımcıların

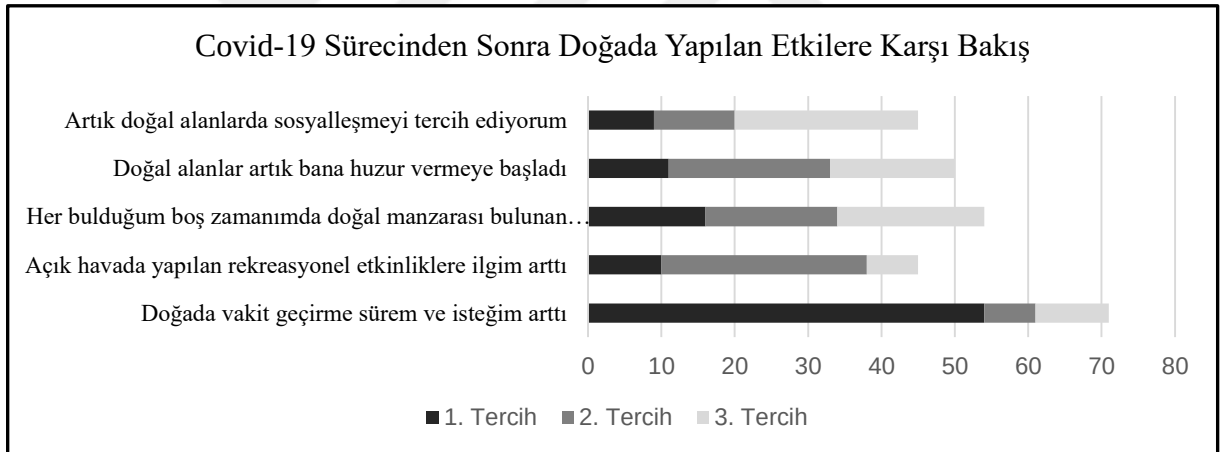
%36'si 4 kişi, %22'si 2 kişi, %19'u 3 kişi, %13'ü 5 kişi, %6'si 5'den fazla grupta ve %14'u yalnız cevaplarını vermişlerdir. Günübirlik seyahate çıkarken "Uygun bir konaklama yeri bulursanız kalır mısınız?" sorusuna katılımcıların %80'i Evet cevabını verirken "Konaklama ihtimaline karşı seyahatinize hazırlıklı mı başlarsınız?" sorusuna ise %78' Evet cevabını vermişlerdir. Bu durum bireylerin seyahate çıkarken her ihtimali düşünerek hareket ettiğini bize göstermekte olup "Günübirlik seyahatlerden hoşlanır mısınız?" sorusuna verilen %92'lik Evet cevabı da bu varsayımı destekler niteliktedir.

Katılımcıların günübirlik seyahat deneyimlerinin şekillenmesinde önemli bir role sahip olan sosyo-demografik durumların nitelikleri dikkate alınarak sorgulaması yapılan bireylerin günübirlik seyahat deneyimleri ve beklentilerinin değerlendirilmesi aşağıda sırasıyla ele alınmıştır. Çalışmaya katılan bireylere öncelikli olarak "Günübirlik Seyahatlerde Aradıkları Özelliklerin" ne olduğu sorusu sorulmuştur. Katılımcıların birinci tercihi %58'lik oranla Ulaşım kolaylığı oluştururken %39'lük oranla Yol güzergâhının niteliği (güvenli, bakımlı, vb.) ikinci tercihlerini %27'lik tercih oranı ile de Turistik yerleri deneyimlemek oluşturmaktadır. Verilen cevaplar tercih sıralamasına göre Şekil 8'de ele alınmıştır. Katılımcıların tercihlerine bakıldığında karayolu peyzajının niteliği, destinasyon deneyimi ve seçilen güzergahın ilk kez kullanılma isteği göze çarpmaktadır.



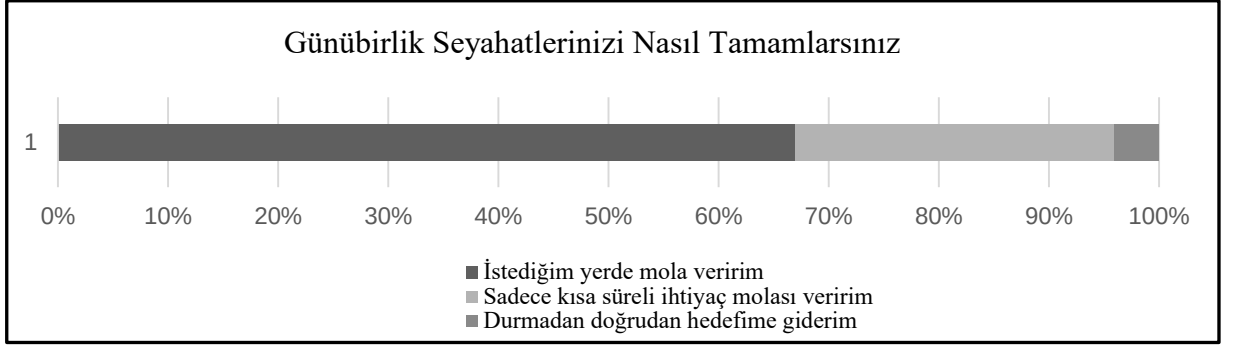
Şekil 8. Günübirlik Seyahatlerde Aranılan Özelliklerin Tercih Sıralaması

Covid-19 süreci insanların yaşam tarzlarında büyük ölçüde değişimlerin yaşanmasına neden olarak bireylerin seyahat tercihlerinin şekillenmesinde de etkili olmuştur. Bireyler tercihlerini sıklıkla doğal alanlardan yana kullanmaya başlamışlardır. Bu durum bireylerin günlük seyahat deneyimlerinde de etkisi hissettirmektedir. Çalışma alanının kırsal peyzaj alanı içerisinde yer alması nedeniyle Covid-19 sürecinde yaşanan bu durum alanın tercih edilebilirliğini de etkili olmuştur. Bu bağlamda kullanıcıya sorulan “Yaşadığımız Covid-19 sürecinden sonra doğada yapılan etkinliklere karşı bakış açınız nasıl değişti?” sorusu verilen cevaplar tercih sıralamasına göre Şekil 9’da ele alınmıştır. Kullanıcıların %54’ü Doğada vakit geçirme sürem ve isteğim arttı cevabını verirken, %28’i Açık havada yapılan rekreasyonel etkinliklere ilgim arttı ve %25’ide Artık doğal alanlarda sosyalleşmeyi tercih ediyorum cevaplarını vermişlerdir. Katılımcı tercihlerinin doğal alan kullanımlarından oluştuğu görülmektedir.



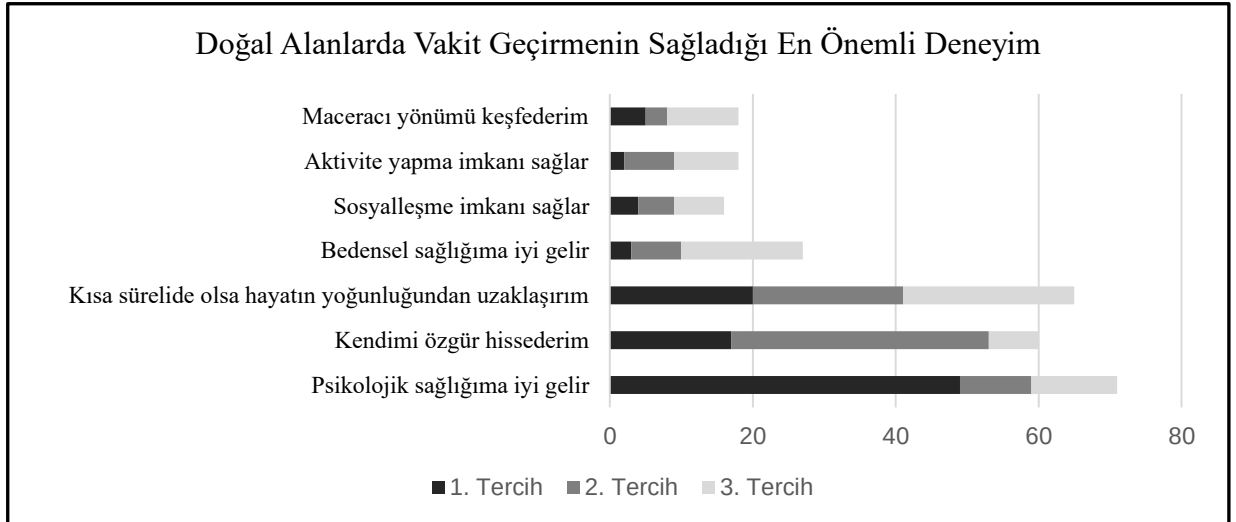
Şekil 9. Yaşadığımız Covid-19 Sürecinden Sonra Doğada Yapılan Etkinliklere Karşı Bireylerin Bakış Açılarının İrdelenmesi

Kullanıcıların “Günübirlik seyahat deneyimlerinizi nasıl tamamlamayı tercih edersiniz?” sorusuna verdikleri cevapların %67’si İstedğim yerde mola veririm, %29’ü Sadece kısa süreli ihtiyaç molası veririm ve %4’ü Durmadan doğrudan hedefime giderim şeklinde sıralanmaktadır. Verilen cevapların %86’sinin anlık değişebilen duygu durumlarından oluşması bireylerin günübirlik seyahatlerde esnek davranışlar sergilediğini bize göstermektedir.



Şekil 10. Günübirlik Seyahatlerinizi Nasıl Tamamlamayı Tercih Edersiniz Sorusunun İrdelenmesi

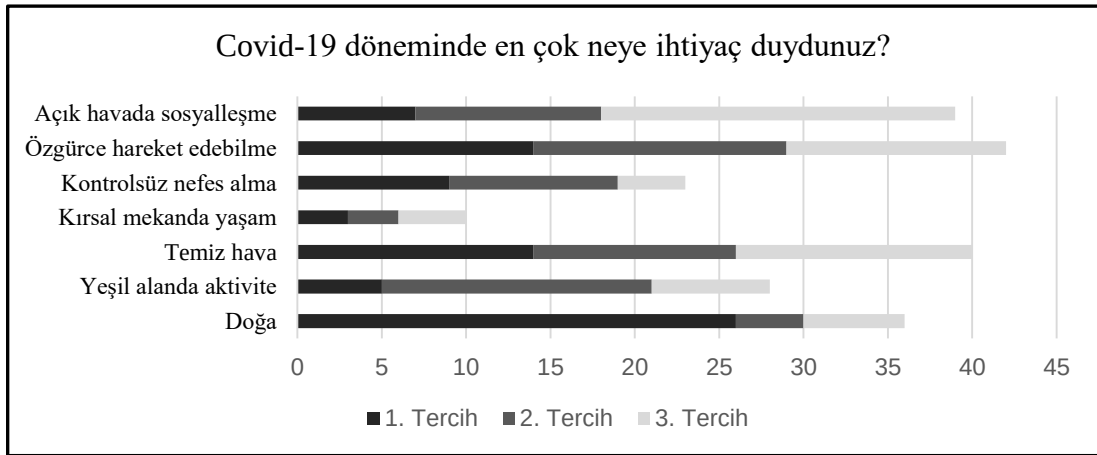
Günübirlik seyahat deneyimini gerçekleştiren kullanıcılar doğal alanlarda yer alan rekreasyonel mekânlara (doğal iz koridorları, yeşil açıklıklar, piknik alanları vb.) daha çok ilgi gösterme eğilimindedirler. Bu nedenle kullanıcılar günübirlik seyahatlerini en çok kırsal mekânlarda yapmak isterler. Çalışmada kullanıcıların isteklerinin belirlenmesi için “Doğal alanlarda vakit geçirmenin size sağladığı en önemli deneyim nedir?” sorusu sorulduğunda katılımcıların %49’u Psikolojik sağlığıma iyi gelir, %36’si Kendimi özgür hissedirim, %24’ü Kısa sürelide olsa hayatın yoğunluğundan uzaklaşırım cevaplarını verirken diğer cevapların %3 ila 10 arasında değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Kullanıcıların sorulan soruya verdikleri cevaplar Şekil 11’de ele alınmıştır.



Şekil 11. Doğal Alanlarda Vakit Geçirmenin Kullanıcıya Sağladığı En Önemli Deyimlerin İrdelenmesi

Günübirlik seyahatleri seven ve Covid-19 dönemini deneyimleyen katılımcılara “Covid-19 döneminde en çok neye ihtiyaç duydunuz?” sorusu sorulduğunda katılımcıların ilk tercih ettiği maddelerin %26’sı Doğa, %16’sı Yeşil alanda aktivite ve %21’i Açık havada sosyalleşme cevaplarından oluşmaktadır. En çok tercih edilen bu cevapları sırasıyla %14 doğada özgürce hareket edebilme, %14 temiz hava, %9 kontrolsüz nefes alma, %3 oranı ile kırsal mekânda yaşam cevapları takip etmektedir (Şekil 12).

Kullanıcılara sorulan “Covid-19 döneminde en çok neye ihtiyaç duydunuz?” sorusuna ait hazırlanan cevapların her biri fiziksel mesafenin sağlık açısından en iyi şekilde korunmasına yönelik yönergelerle atıf oluşturacak niteliktedir. Toplulukların ve kamu liderlerinin davranışlarını etkili bir şekilde modelleyebilmesi için kırsal mekânlarda yapılacak planlama ve tasarım yaklaşımlarında ele alınan düzenlemelerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Gelecekte planlanması düşünülen kırsal mekânlarda insanların doğası gereği üstlendikleri sosyal davranışları destekleyecek nitelikte yaklaşımlar desteklenmelidir. Yaşanılan covid-19 dönemindeki salgının insanlar üzerinde yarattığı korku ve kaygılar dikkate alınarak sosyalleşme daha da dikkat çekmektedir. Kısacası sosyal bağları korumak günümüzde her zamankinden önemli hale gelmiş olup ‘Uzaktan Sosyalleşme’ kavramı kullanılmaya başlanmıştır. Böylece kırsal mekânlarda sosyalleşmede odak noktası haline gelmiştir.



Şekil 12. Kullanıcıların Covid-19 Döneminde En Çok Neye İhtiyaç Duyduğunun İrdelenmesi

3.2 Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinin Kırsal Peyzaj Alanlarında Yaşanan Sonbahar Renklenmesinin Kullanıcıların Günübirlik Seyahat Tercihleri Üzerindeki Etkilerinin Peyzaj Planlama ve Tasarımı Açısından İrdelenmesi

Ilıman bölgelerde birçok ağaçta gözlemlenen sonbahar renklenmeleri doğanın en muhteşem olaylarından biri olarak yorumlanır. Ancak yakın zamana kadar sonbahardaki renk değişiminin uyumsal öneminin anlaşılmasına yönelik yapılan çalışmaların az sayıda olması oldukça şaşırtıcıdır. Sonbaharda yapraklarda yaşanan renk değişiklikleri sarı karotenoidler gibi diğer pigmentlerin maskesini açığa çıkaran klorofil parçalanmasının bir sonucu olarak meydana gelir (Döring vd., 2009). Yaşanılan bu süreç herhangi bir sonbahar işlevine hizmet etmeyebilir. Unutulmamalıdır ki yaprakların kırmızı renginden sorumlu olan antosiyaninler sonbaharda, yaprakların yere düşmesinden hemen önce yeni sentezlendiğinden (Sanger, 1971) dolayı renklenmeler yaşanır (Sinkkonen, 2009). Bireyler arasında renk tercihlerinde bilinen ve yaygın farklılıklar olduğu gibi, kişiden kişiye kendi içinde de farklılıklar barındırmaktadır (Schloss ve Palmer, 2017). Görünüşte bireysel ve zamansal etkilerin bağımsızlığı kadar insanların renkle ilişkili nesneler ve olaylarla ilgili ekolojik deneyimlerin etkin oluşu ön görülmektedir. Çalışmada ele alınan sonbahar renklenmelerindeki tüm nesneler ve olayların birleşik değerlendirilmesi (beğenme/beğenmeme) Ekolojik Değer Teorisi (EDT) (Palmer ve Schloss, 2010) tarafından motive edilmektedir.

Çalışmanın bu aşamasında odaklanılan renk tercihinin belirlenmesinde Ekolojik Değer Teorisinden yararlanılmıştır. Çalışmadaki birincil avantajı bireylerin renk tercihlerinde neden farklılık gösterebileceğine ve renk tercihlerinin zaman içinde neden değişebileceğine dair test edilebilir bir açıklamaya sahip olmasıdır. EDT'sinin temel öngörüsü, bir kişinin belirli bir renk tercihinde bulunması, o kişinin o renkle ilişkilendirdiği tüm nesne ve varlıkları ne kadar sevdiğine göre belirlemesidir (Palmer ve Schloss, 2010). Sonuç olarak insanlar kendilerine sevdikleri nesne ve varlıkları hatırlatan renkleri sevdiklerini (örneğin, doymuş mavi rengini açık gökyüzü ve temiz su varlığı gibi pozitif nesnelerle ilişkilendirmesi) ve hoşlarına gitmeyen renkleri sevmediklerini yapacakları değerlendirmelerde hatırlatırlar. Elde edilen sonuçlarda bu durumu desteklemektedir. Çalışmada

zamansal ve bireysel farklılıklar tartışmasına dalmadan önce grup farklılıkları ve bireysel farklılıklar arasındaki ilişkiye metodolojik olarak bakılmalıdır. Bu karşılıklı elde edilen analizlere ilişkin ikili bir ayrım olarak görmek cazip gelebilir (ya katılımcılar üzerinde ortalama alma ‘bir grup etkisi’ ya da etkileri tek katılımcılar düzeyinde analiz etme ‘bireysel fark etkisi’). Grupları oluşturan bireylerin genel özellikleri tanımlandığında durum daha da netleşmektedir. Sonuçta bireylerin her biri diğer birçok bireyle paylaştıkları birçok farklı özelliğin birleşimiyle tanımlanmaktadır. Belirli bir özelliği paylaşan bireyler grup olarak incelendiğinde bir ekümei oluşturmaktadır. Çalışmada sonbahar renklenmelerinin değerlendirilmesinde yukarıda ele alınan bütün kavramlardan yararlanılmıştır. Çalışma alanı olarak belirlenen Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinde yer alan pastoral peyzaj içerisindeki en iyi sonbahar renklenmelerine ait fotoğraflar peyzaj niteliklerine göre belirlenerek gününbirlik seyahat deneyimlerinden hoşlanan katılımcılara (gruplara) sorgulanmıştır.

Çalışmada katılımcılara “Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinde oluşturulacak bir turizm rotası sizin seyahat etme isteğinizi kolaylaştıracak mı?” sorusu sorulduğunda katılımcıların %95’i Evet cevabını verirken %5’i Hayır cevabını vermiştir. Katılımcıların sonbahar renklenmesine yönelik sahip oldukları izlenimlerinin ölçülmesinde katılımcıların rasyonel deneyimlerinden yararlanılmıştır. Değerlendirmeye alınan turizm rotasının oluşturulmasından elde edilen olumlu etkinin % değerlendirme yönteminde ciddi farklılık oluşturması olumlu koşulların belirlenmesine yönelik ele alınan her bir öge ile “ 1: Hedefe en hızlı şekilde ulaşmak, 2: Yolda güzel manzara görmek, 3: İlginç manzara, 4: Özel doğal cazibe merkezleri, 5: Özel kültürel cazibe merkezleri, 6: Güzel dinlenme / piknik alanları, 7: Yürüyüş / açık hava rekreasyonel etkinlik, 8: Sonbahar renklenmesi görmek, 9: Balık tutmak” tekrardan yapılan korelasyon değerlendirmesinde ($p < 0.05$)’lik güven düzeyinde sırasıyla ($r = -.013$; $r = -.082$; $r = -.100$; $r = -.176^{**}$; $r = -.152^{**}$; $r = -.176^{**}$; $r = -.117^{*}$; $r = -.165^{**}$; $r = -.046$) birbiri ile olumlu ve olumsuz yönde 5 adet ögenin anlamlı sonuçlar gösterdiği tespit edilmiştir (Şekil 13). Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinde oluşturulacak turizm rotası için öne çıkan çevresel etkileri değerlendiren katılımcıların %95’i çevrede böylesi bir seyahat rotasının oluşturulmasının bu bölgenin kullanımını kolaylaştırıp arttıracığı belirtmektedir. Turizm rotasının

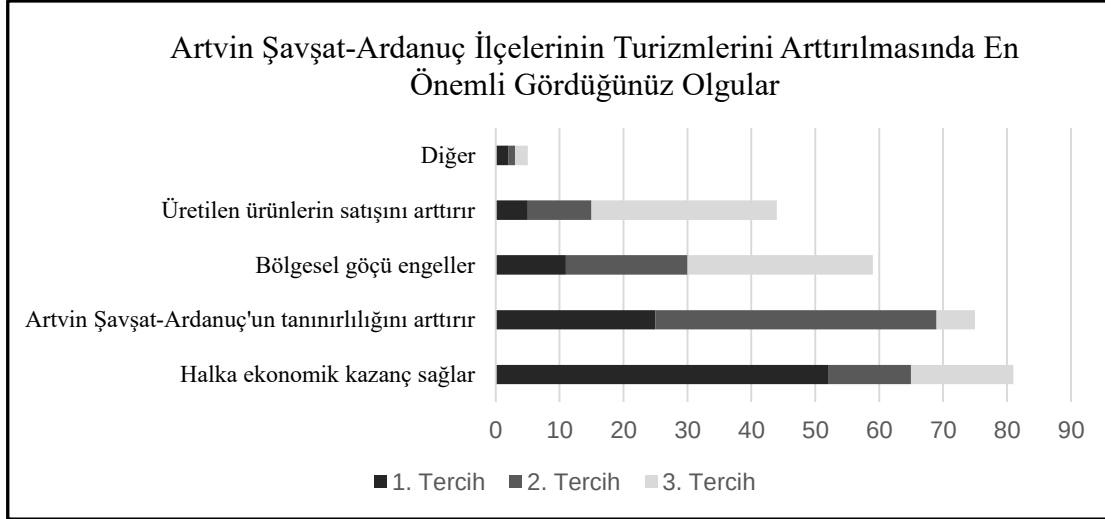
oluşturulmasında değerlendirilmeye alınan hedefe en hızlı şekilde ulaşmak, yolda güzel manzaralar görmek, ilginç manzaralar ve balık tutma etkinlikleri gibi öğeler etkisiz olarak değerlendirilirken özel doğal cazibe merkezleri, kültürel cazibe merkezleri, güzel dinlenme ve piknik alanları, yürüyüş/açık hava rekreasyonel etkinlik ve sonbahar renklenmesini görmeyi içeren öğeler katılımcılar tarafından etkili bulunmuştur (Şekil 13). Değerlendirmeye alınan yüzdelikler en çok beğenilen olarak işaretlenen şıklardan seçilmiştir.

Hedefe en hızlı şekilde ulaşmak (%27)	→	$r = -,013$	Öge 1
Yolda güzel manzara görmek (%42)	→	$r = -,082$	Öge 2
İlginç manzara (%38)	→	$r = -,100$	Öge 3
Özel doğal cazibe merkezleri (%36)	→	$r = -,176^{**}$	Öge 4
Özel kültürel cazibe merkezleri (%33)	→	$r = -,152^{**}$	Öge 5
Güzel dinlenme/piknik alanları (%39)	→	$r = -,176^{**}$	Öge 6
Yürüyüş/açık hava rekreasyonel etkinlik (%35)	→	$r = -,117^*$	Öge 7
Sonbahar renklenmesini görmek (%40)	→	$r = -,165^{**}$	Öge 8
Balık tutmak (%9)	→	$r = -,046$	Öge 9

Şekil 13. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçesinde oluşturulacak turizm rotasının Çevresi ile ilişkisinin 9 boyutlu ölçümü

Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinin turizmlerinin arttırılmasında katılımcıların en önemli gördüğü olgu %52’lik değerle halka ekonomik kazanç sağlaması, %44’lük değerle Artvin Şavşat-Ardanuç’un tanınırlığını arttırması ile %29’lük oranla bölgesel göçü engellemesi ve üretilen ürünlerin satışlarını arttırması olarak sıralanmaktadır (Şekil 14). Katılımcılara sunulan şıkların yanı sıra diğer şıkına verecekleri cevaplarda istenmiştir. Katılımcıların diğer şıkına verdikleri cevaplar “İnsanlara para harcayacakları mekânların sunulması, ürün satışını arttırır, bölgenin kültürü hakkında fikir verir, bölgeye teknolojik transfer gelir, bölge halkının kültürlerle etkileşimi

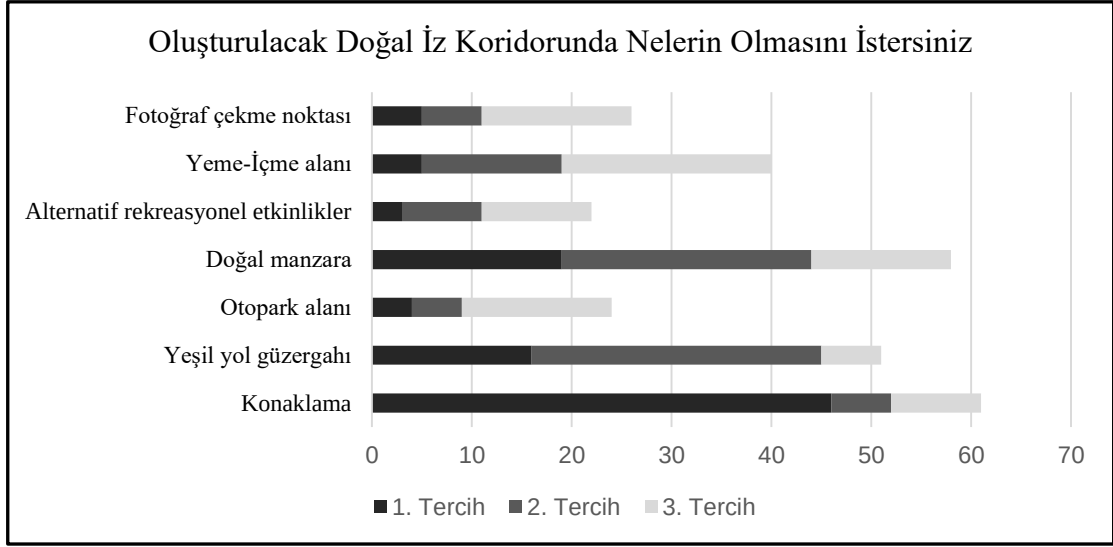
arttırılarak daha eşitlikçi bir toplum vizyonu oluşturulur, faaliyet çeşitliliği yaratılır vb.” şeklinde sıralanmaktadır.



Şekil 14. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinin Turizm��lerinin arttırılmasında önemli görülen faktörler

3.3. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinde Yaşanan Sonbahar Renklemelerine Göre Doğal İz Koridorlarının Planlanması

Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinde yaşanan sonbahar renklemeleri sonucunda oluşan muhteşem pastoral peyzaj dokusu katılımcılar tarafından dikkat çekici olarak tanımlanması Bölüm 3.2’de belirtilmiştir. Çalışma alanı içerisinde yaşanan sonbahar renklemesinin %91 oranında kırsal peyzaja katkı sunmasının yanı sıra %94 oranında Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinde oluşturulacak bir turizm rotasının seyahat etme isteğini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Rotanın oluşturulmasına yönelik katılımcılara “Oluşturulacak turizm güzergâhında nelerin olmasını istersiniz?” sorusu sorulduğunda verilen cevaplar Şekil 15’te ele alınmıştır.



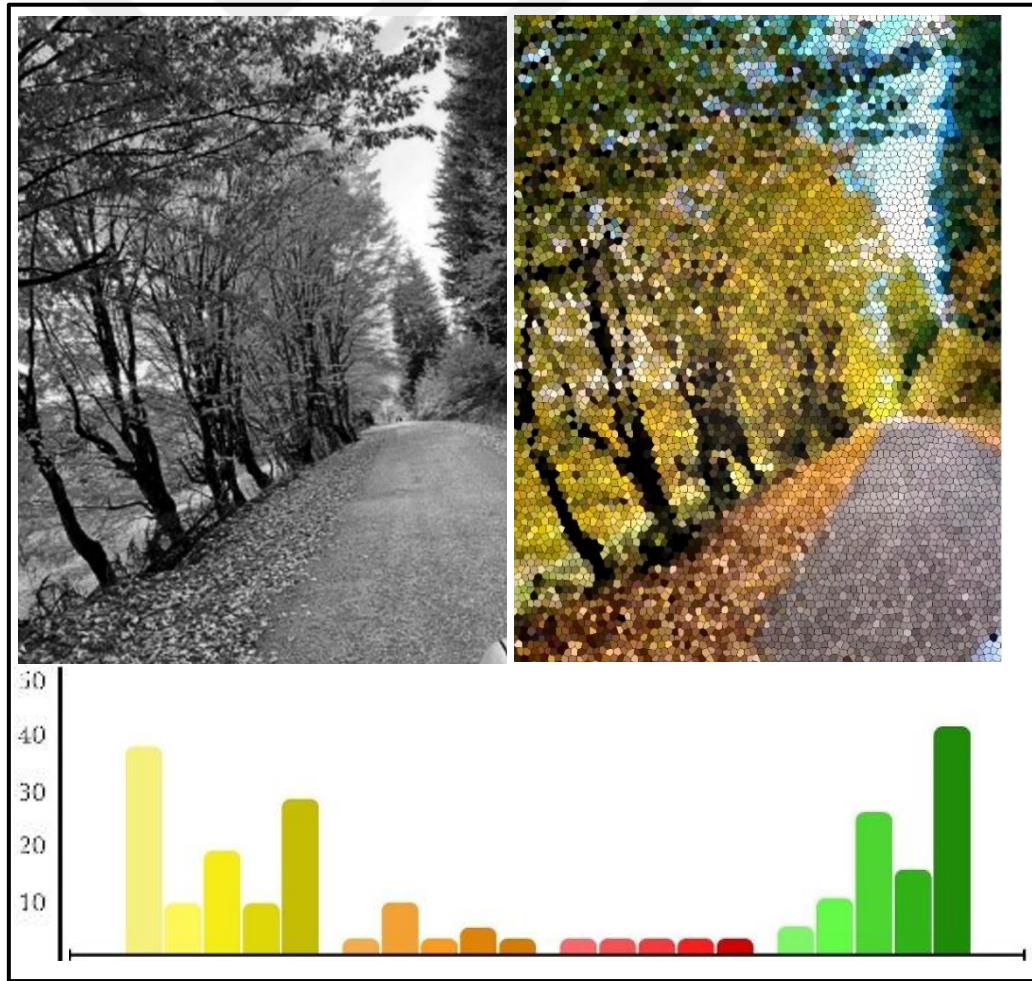
Şekil 15. Artvin Şavşat- Ardanuç İlçelerinde Oluşturulacak Doğal İz Koridorunda Kullanıcıların Neleri Talep Ettiği

Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine yapılacak doğa gezisinde katılımcıların %46'sı Konaklama, %25'i Doğal manzara ve %21'i Yeme-İçme Alanlarının öncelikli olarak olmasını istemektedirler. Bunun yanı sıra yeşil yol güzergâhı başta olmak üzere diğer seçeneklerde kullanıcılar tarafından talep görmektedir.

Katılımcılara “Sececeğiniz destinasyon noktasındaki sonbahar renklenmesi (doğadaki ağaçların sararması-kızarması) ilginizi çeker mi?” sorusu sorulduğunda katılımcıların %97 Evet cevabını vermiştir. Ancak politika yapıcılar tarafından insanların hedeflerinin anlaşılması ve sürprizler oluşturularak sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Dengeli olan insanların beklentilerinin rasyonel bir şekilde oluşturularak politika yapıcılar tarafından her dönem optimizasyonun sağlanması (Barro ve Gordon, 1983) oldukça önemlidir. Bu nedenle çalışma alanına yönelik 5 farklı niteliğe sahip kullanım alanına yönelik fotoğraf çekilerek katılımcıların görüşüne sunulmuştur. Fotoğrafların bazılarının belirlenmesinde profesyonel yardımlar alınmıştır. Göl-Nehir Kenarı Sonbahar renklenmesi (Dilara Suvay), Manzara sonbahar renklenmesi (Şafak Aksoy), Şelale- Akarsu sonbahar renklenmesi (Dilara Suvay) ve Karışık Bitki Toplulukları sonbahar renklenmesi (Dilara Suvay) fotoğraf sanatçılarından çektiği fotoğraflardan yararlanılmıştır. Fotoğrafların profesyonel olması yapılacak değerlendirme için oldukça önemlidir. Seçilen fotoğrafların sonbahar renklemelerindeki renklerin deşifreleri yapılacak olup kullanıcıların en çok hangi renklerden etkilendikleri irdelenmiştir. Dijital tekrar

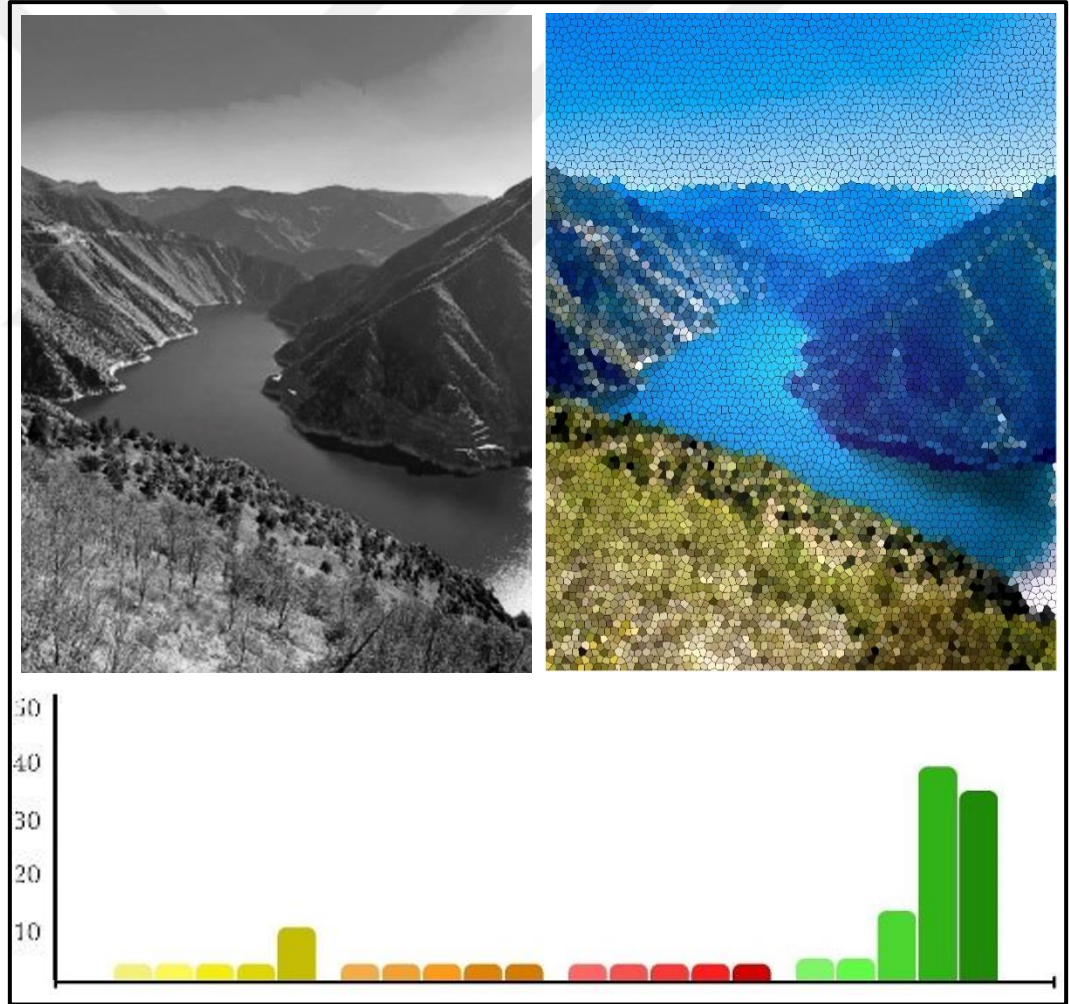
fotoğrafçılığında elde edilen sonbahar renklenmelerinin deşifresinde kullanılan renk skalasından (Şekil 6) yararlanılmıştır. Sonbahar renklenmelerine ait grafikler oluşturulurken renklerin ortalama değerlerinden yararlanılmıştır.

Dijital tekrar fotoğrafçılığında kullanılan piksel yöntemi çalışmaya konu olan fotoğrafların her birindeki sonbahar renklenmesini tanımlamak için kullanılmıştır. Renklerin deşifresinde ise Şekil 6'de yer alan sonbahar renk skalasından yararlanılmış olup skalada yer alan her bir ana rengin %'likleri hesaplanmıştır. Değerlendirmeye alınan fotoğrafların hepsine ait farklı nitelikler aranmıştır. Fotoğrafların birinde şelale diğesinde nehir koridorunun yer alması çalışma alanına ulaşırken ki karayolunu nitelendirecek şekildedir. Böylece seçilen çalışma alanını değerlendirecek kişilerde alan hakkında yorum yapabileceklerdir. Ayrıca eşsiz manzara niteliğine sahip çalışma alanının doğal iz rotası da bu şekilde oluşturulacaktır.



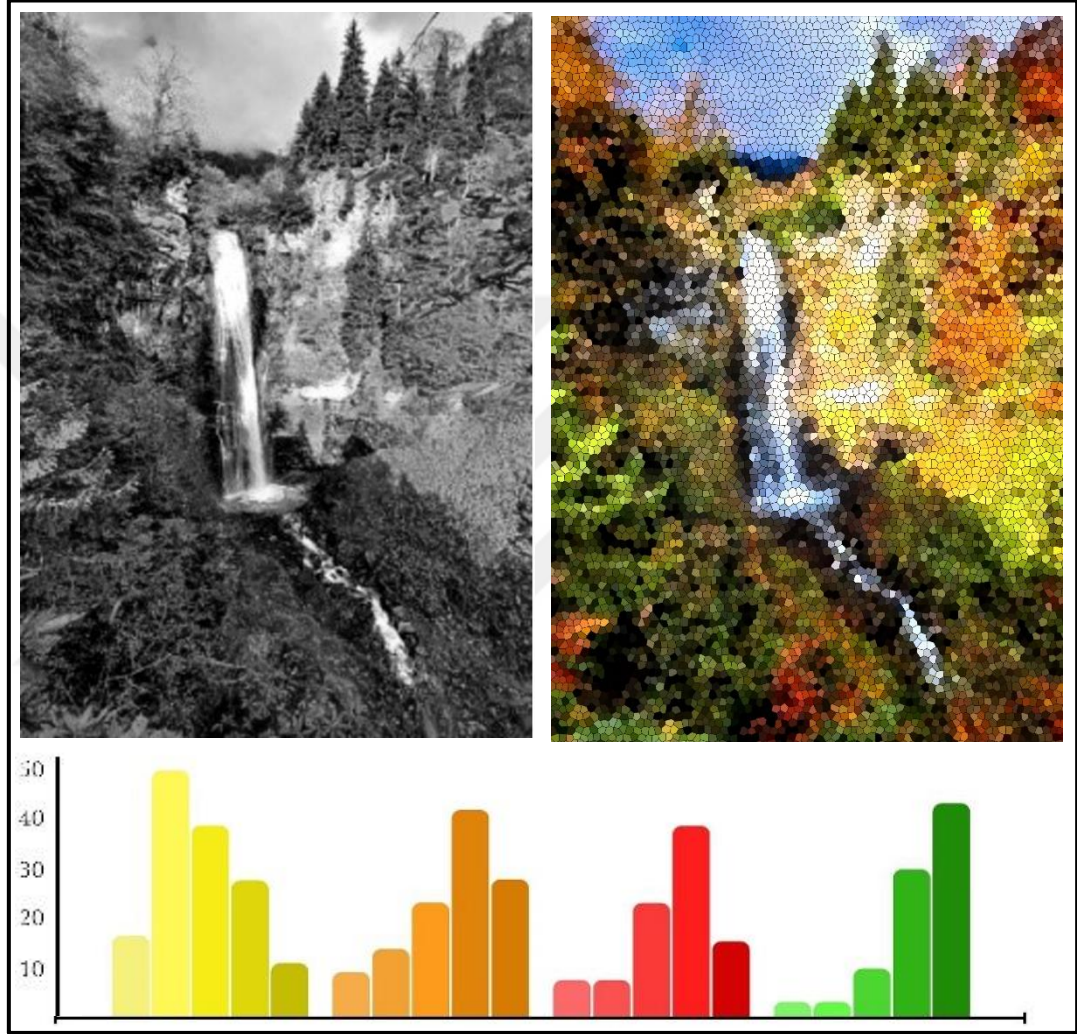
Şekil 16. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Karayolu Renklenmesi
(Fotoğraf: Gizem Güler)

“Karayolu Renklenmesine” ait seçilen fotoğrafın %50’si sarı renklerden oluşurken %36’si yeşil renklerden ve %12’u turuncu renklerden oluşmaktadır (Şekil 16). Çalışmaya konu olan fotoğraf karayolu güzergâhından seçildiğinden dolayı sert zemin kullanım alanına da sahiptir. Karayolu güzergâhı Artvin merkezden çıkılıp Şavşat-Ardanuç güzergâhına girildiğinden itibaren kırsal peyzaj alanında yer alan bütün pastoral dokuyu bu şekilde yansıtmaktadır. Sonbahar renklenmesi yapan bütün bitkiler alanda mevcut olan bulunan doğal bitkilerden oluşmaktadır. Çalışma alanında yer alan bazı bitkiler; *Fagus orientalis*, *Populus tremula*, *Betula verrucosa*, *Acer platanoides*, *Carpinus betulus*, *Platanus orientalis*, *Abies nordmanniana* ve *Picea orientalis*’dir.



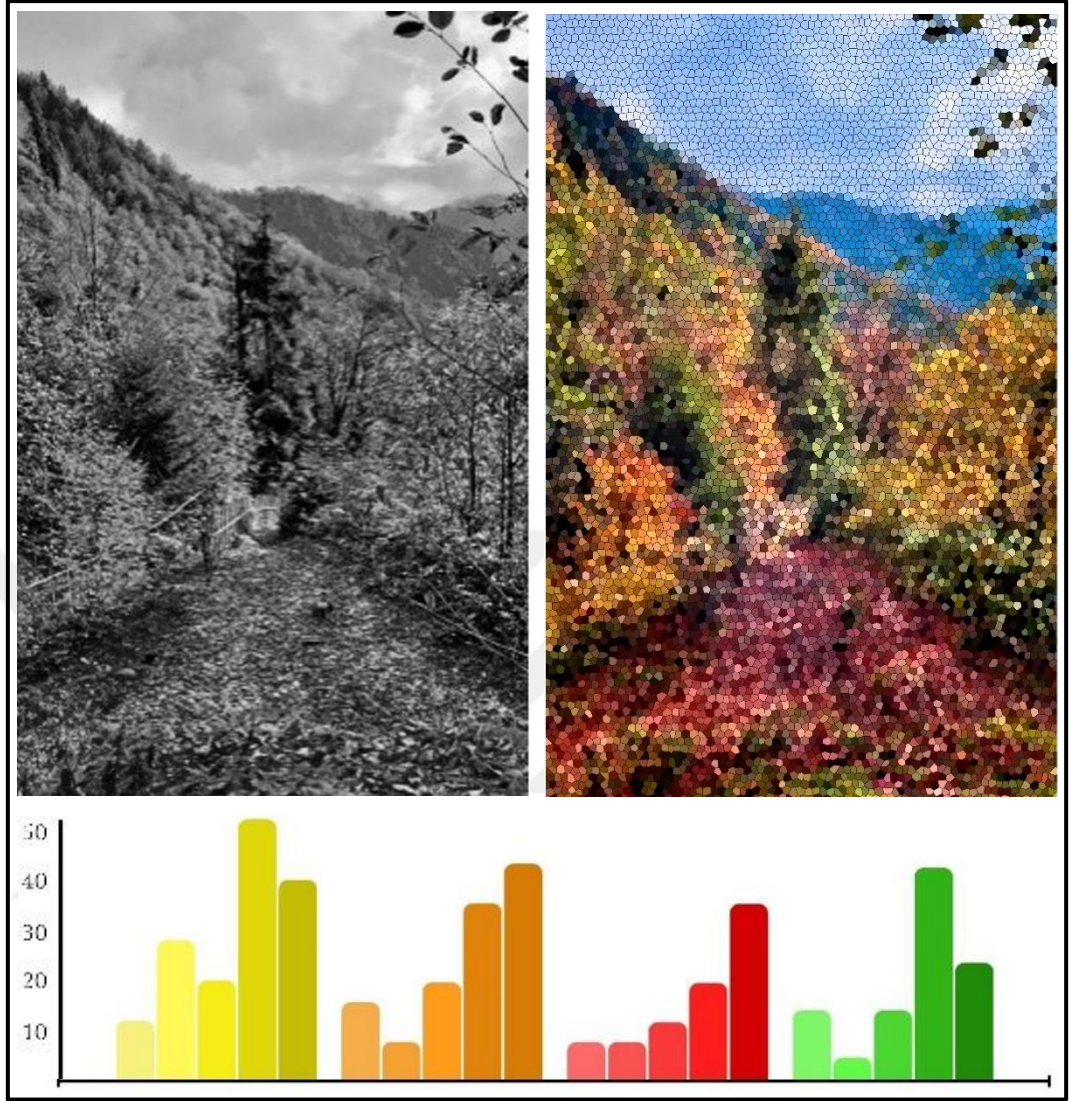
Şekil 17. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Göl-Nehir Kenarı
Sonbahar renklenmesi (Fotoğraf: Gizem GÜLER)

yer almadığından dolayı değerlendirilmeye alınmamıştır. Seçilen manzara fotoğrafı çalışmalara en çok konu olmasının yanı sıra ziyaretçilerinde fotoğrafladığı bir noktadır. Çalışma alanında yer alan kırsal yerleşim yerlerindeki sonbahar renklenmesini en iyi şekilde tanımlamaktadır.



Şekil 19. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Şelale-Akarsu Sonbahar renklenmesi (Fotoğraf: Dilara Suvay)

“Şelale-Akarsu Sonbahar Renklenmesine” ait seçilen fotoğrafın %10’nu sarı, %10’nü turuncu, %10’nü kırmızı ve %30’u yeşil renklerden oluşmaktadır (Şekil 19). Şelale ögesine çalışma alanı içerisinde farklı noktalarda rastlanılmaktadır. Fotoğrafın seçilmesinde şelale ögesinin karakteristik niteliğinden yararlanılmıştır.



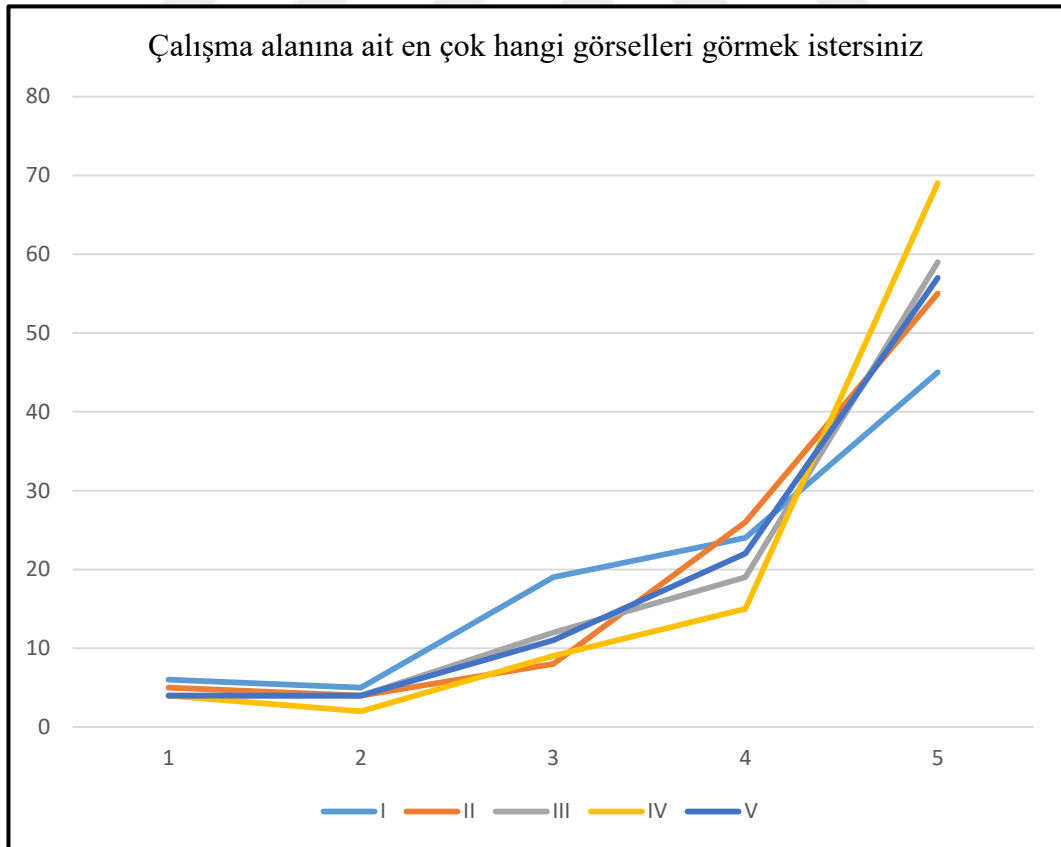
Şekil 20. Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerinden Seçilen Karışık Bitki Toplulukları Sonbahar renklenmesi (Fotoğraf: Dilara Suvay)

“Karışık Bitki Toplulukları Sonbahar Renklenmesine” ait seçilen fotoğrafın %10’nü sarı, %30’u turuncu, %30’u kırmızı ve %30’u yeşil renklerden oluşmaktadır (Şekil 20). Seçilen fotoğraf çalışma alanı içerisinde oluşturulacak doğal iz koridorundaki tüm noktalarda görülebilecek bir niteliğe sahiptir. Bitkilendirme tamamıyla doğal bitki örtüsünden oluşmaktadır.

Çalışma alanı içerisinde seçilen fotoğrafların sonbahar renk deşifresi yapılmıştır. Bunun yanı sıra katılımcılara fotoğraflara yönelik 1’den 5’e kadar verilen puanlama skalası ile görselleri değerlendirmeleri istenmiştir. Böylece katılımcıların beğenileri doğrultusunda hangi sonbahar renk değerlendirilmesini beğendikleri

sorgulanarak sonbahar renkleri irdelenecektir. Unutulmamalıdır ki fotoğraflarda yer alan öğeler (şelale, nehir koridoru, yerleşim alanları vb.) farklılık göstermektedir. Bu farklılık sonbahar renklerinin değerlendirmesinde göz ardı edilmiştir.

Çalışmaya konu olan fotoğrafların renk derecelerine bakıldığında katılımcılar tarafından en çok beğenilen ilk iki fotoğraf öne çıkmaktadır. Fotoğraflardan en çok beğenilen %69 oranında “Şelale-Akarsu Sonbahar Renklenmesi” olurken bu fotoğrafı %59 oranında “Manzara Sonbahar Renklenmesi” takip etmektedir. En çok beğeniyi alan bu fotoğrafların sonbahar renk deşifresi incelendiğinde sonbahar renk skalasında yer alan ilk dört rengi barındırdığı görülmektedir. Beğenilen fotoğraflarda diğer fotoğraflara göre kırmızı renk tercihinin (%10'luk oranında) ön plana çıktığı görülmektedir. Kısacası katılımcıların sonbahar renklenmesinde aradığı en önemli özellik doğada değişim yaşandığında tüm sonbahar renklenmesinin görülebilir olmasıdır. Sonbahar renk çeşitliliği ne kadar azalır ve yeşil renk oranı ne kadar artarsa insanların sonbahar renklenmelerindeki beğenileri de o oranda azalma göstermektedir.



Şekil 21. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine ait sunulan fotoğraflara ait puan skalası

Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine ait fotoğraf değerlendirilmeleri yapıldıktan sonra ankete katılan kişilere “Sizlere sunulan bütün fotoğraf alanlarını görmek ister misiniz?” sorusu sorulduğunda katılımcıların %91’i evet yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların hepsi çalışma alanına ait bütün fotoğrafları görmek istemesi alan içerisinde eksik görülen doğal iz koridorunu gündeme getirmiştir.

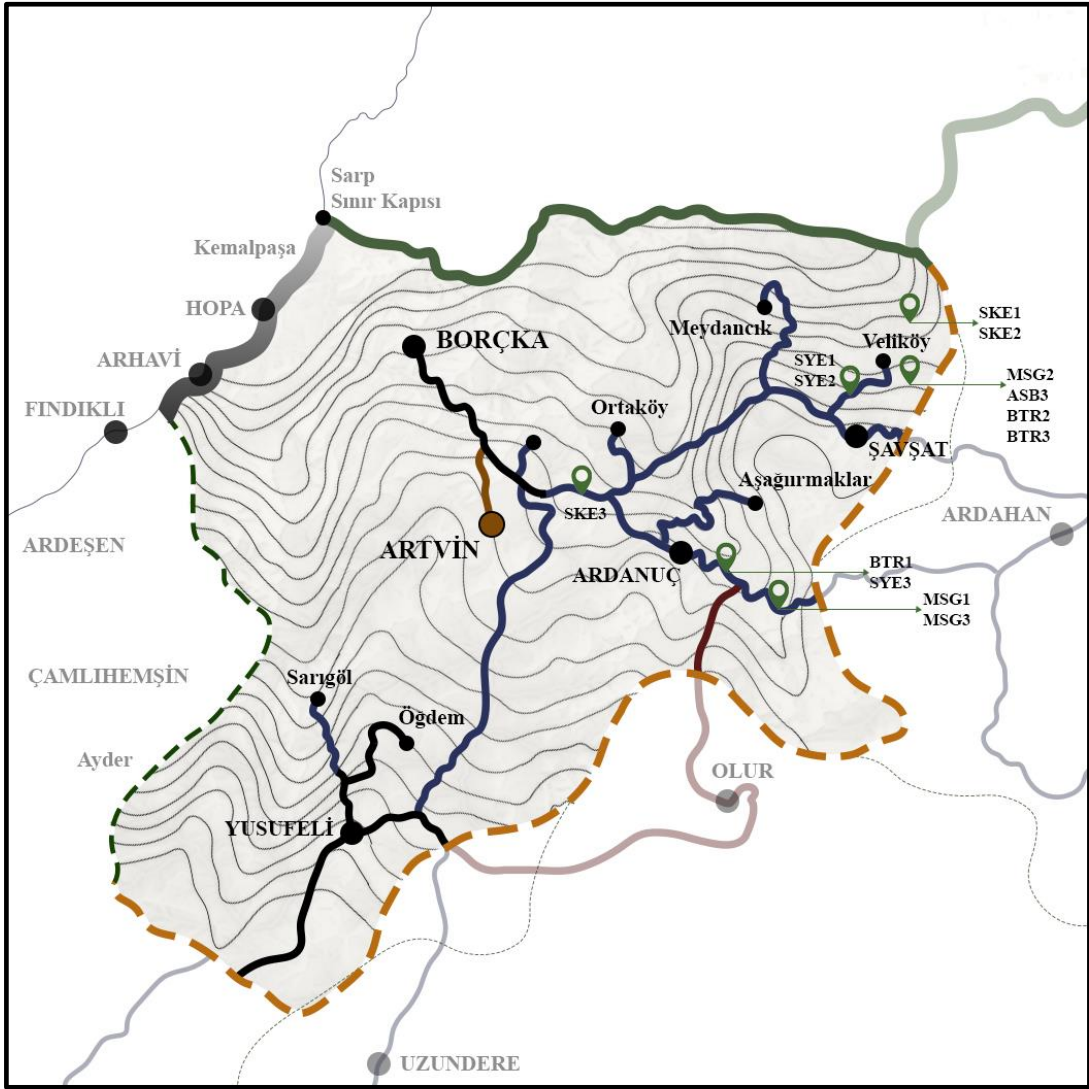
Çalışmaya katılan bireylere sorulan “Kırsal peyzaj alanlarındaki sonbahar renklenmelerine yönelik bir görüşünüz var mı?” sorusunu %52 kişi cevaplandırmıştır. Verilen benzer cevaplar sınırlandırılarak aşağıda maddeler halinde verilmiştir. Verilen cevaplar sırasıyla;

- Çalışmada kullanılan fotoğraflar çok güzel seçilmiş doğadaki bu rengârenk değerleri kaybetmemeliyiz.
- Sonbahar renklenmeleri alanın ilgi çekiciliğini arttırırken turizmi de olumlu yönde etkilemektedir.
- Kırsal alan kullanımına uygun olmayan renklendirmelere izin verilmemeli.
- Sonbahar renklenmesi insanların görsel açıdan etkilemektedir.
- Kırsal peyzaj içerisinde yaşanan renklenmeler son derece güzel ve dikkat çekici. Sahip olunan bu nitelikler turistik anlamda gelişimi olumlu yönde etkilemektedir.
- Sonbahar huzur veren bir mevsim ve günübirlik seyahatler için oldukça iyi zaman dilimi. Karadeniz bölgesinde yer alması da oldukça etkileyici.
- Çalışma alanında en uç noktalara kadar erişim sınırlandırılmalıdır.
- Manzaralar oldukça etkileyici. Çok fazla turist tarafından gezilmesini isterim.
- İnsana huzur verir. Kültürel alanların kullanılması da olumlu şekilde insanları etkiler.
- Farklı ağaçların farklı tonlarının 'vista'ya olan katkısı gözle görülür bir haz uyandırmaktadır. Doğru manzara noktalarında oluşturulacak teraslar, dinlenme ve konaklama noktaları ile hem turizm etkinliği olumlu etkilenir hem de kalitesi artar.
- Renklenmenin en yoğun olduğu sonbahar mevsiminin yanı sıra ilkbahar mevsiminde de alanda var olan bitki türlerinin yaprak çiçek ve çiçeklenme dönemleri dikkate alınarak farklı etkilerde yaratılabilmesi güzel olur.

- Her daim doğanın dokusunu bozmadan, kirletmeden, güzelliklerini görerek içindeki havayı teneffüs etmek isteriz.
 - Sonbahar renklenmesinin yöreye gelen turistlere uzman eşliğinde şiir edasında anlatılarak gezdirilmesi ziyaretçilerin aklında daha kalıcı olacaktır.
 - Renk cümbüşün korunarak daha uzun süreli yaşatılması sağlanabilir.
 - Doğadaki renk değişimi manevi bir huzur yaratır ve insanları yeni bir seneye hazırlar.
 - Kırsal peyzajdaki renklemeler doğanın en güzel olaylarından biridir ve canlı olarak gözlemlenmelidir.
 - Bireylerde ilham ve huzur hissi yaratır.
 - Alanın keyfini çıkarabilmek için kırsal mekâna uygun mekânlar yaratılmalıdır.
 - Kırsal mekânlara verilen önemin artırılması gereklidir.
 - İnsanlarda psikolojik rahatlık sağlar.
 - Karayolu bitkilendirmesinin niteliğini artırır.
 - Doğal güzellikleri bozmadan kırsal alanın sürdürülebilirliğini sağlamak için atık toplaması yapılmalıdır.
 - İnsanlara seyahat etme enerjisi verecek harika bir olgu.
 - Kırsal alan ve ürettiği peyzaj durumunun tasviri insanların kıra olan yaklaşımını şekillendiren önemli bir etkidir. Söz konusu tasvir genellikle kırsal alanı kentin dışında kalan araziler olarak ele alma eğilimindedir. Öte yandan kırsal alana olan merkeziyetçi bakış, çok geniş alanları kapsayan kırsal araziye kuşbakışı görür ve bazen de insan ölçeğini unutarak kırsala uzaktan bakar. Bu durum da kırsal alanı ve kıra ait müdahaleleri planlamanın temel konularından biri olarak algılanmasına neden olur. Bu yazı, tasarımın önemli bir alanı olan ancak göreceli olarak az dillendirilen bir kırsal algı üzerine odaklanıyor.
- Kısaca ifade etmek gerekirse sonbahar renklenmesi tanımı az bilinse de kırsal peyzaj içerisinde ön plana çıkarılması gerekmektedir.
- Sonbahar renklenmesi fotoğraflama için oldukça önemlidir.
 - Sonbahar renklenmesini destekleyici turistik faaliyetler yapılmalıdır. Bölge turizmi için oldukça önemlidir.

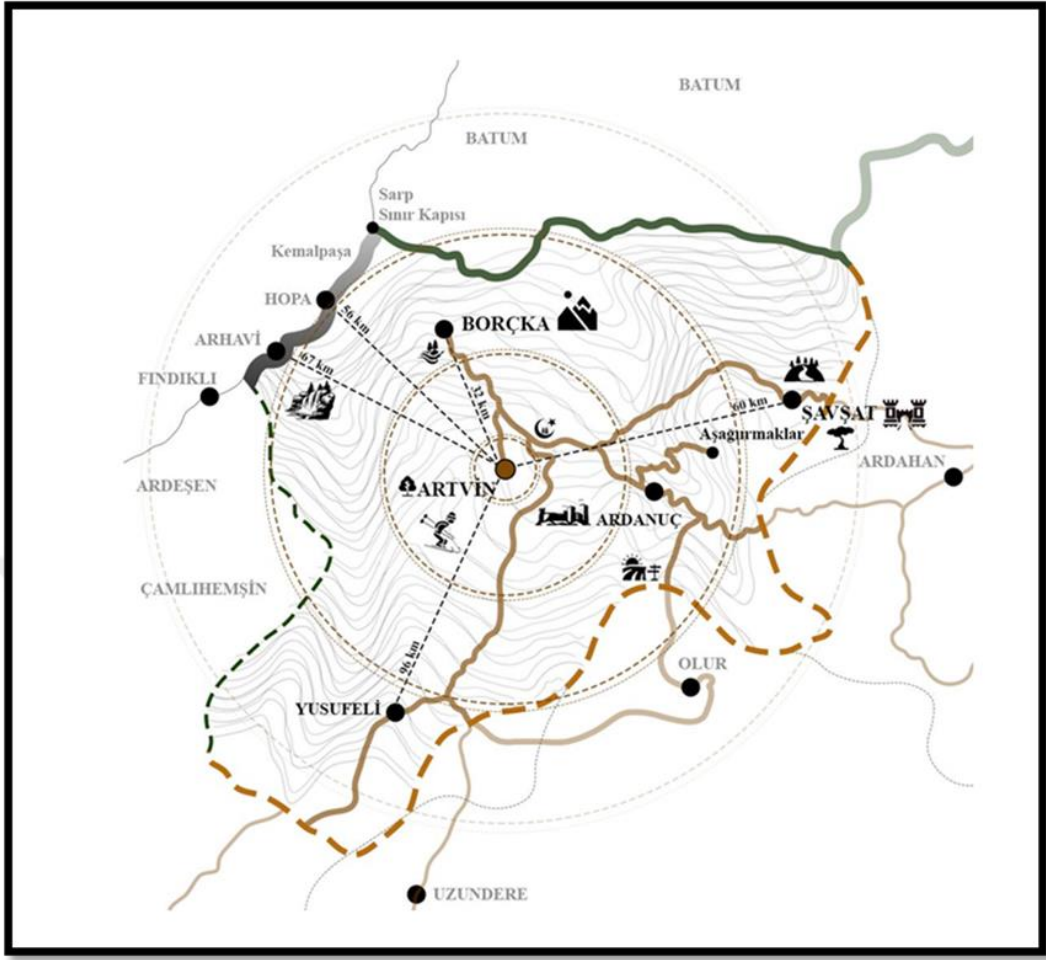
- Gezilecek, dinlenilecek çok fazla yer olmasına karşın hem yolun el vermemesi hem de etkinlik alanlarının olmaması sebebiyle hem Artvin'de ikamet eden insanlar hem de il dışından gelen insanlar bunun keyfini çıkartamıyor. Bunların düzeltilmesi halinde hem o yerde yaşayan insanların dışarı göçü engellenip hem de il dışından gelen insanların daha keyifli vakit geçirmesi sağlanıp ekonomi de canlandırılabilir.
- Kırsal Peyzajın tanıtılması gerektiği ve daha çok insanın dikkatini çekmesi ile ilgili çalışmaların yapılması gerektiğini düşünüyorum.
- Tesislerin, yolların, merdivenlerin, terasların, piknik masalarının vs. beton ve demirden değil de doğaya uygun olarak ahşap malzemeden yapılması daha uygun olur.
- Sonbahar renklemelerinin insana ruhsal açıdan iyi gelen, düşündüren, başlangıç ve sonu hatırlatan bir yönü vardır.
- Kırsal mekânlarda yapılan tasarımlara tasarımcıların daha hassas davranması gerekmektedir.
- Sonbahar renklemeleri sayesinde doğanın dengesi bozulmadan görülebilecektir.
- İnsan ve Doğa arasındaki etkileşim sağlanabilecektir.
- Doğa insana hayatın seyrini öğreten en önemli aksiyondur şeklinde sıralanmaktadır.

Katılımcıların pek çoğu kırsal peyzaj alanlarında yapılacak peyzaj düzenlemeleri hakkında fikir yürüttüğü gibi insanların üzerinde yarattığı psikolojik etkilerden de bahsetmişlerdir. Beyan edilen fikirlerde en çok ön plana çıkan unsurlar kırsal peyzaj alanlarının koruma statülerine uygun olarak geliştirilmesi ve peyzaj çalışmalarının bu koruma statülerine uygun olarak yapılmasıdır. Korunan alanlar statüsüne göre yapılacak her uygulama kırsal mekânların sürdürülebilirliğini arttırarak insanlara sunulan doğa değişimlerinde de sürekliliğin yaşanmasına fırsat verecektir. Bu doğrultuda çalışma alanı olarak belirlenen Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine yönelik doğal iz koridorları oluşturulmuştur. Oluşturulacak doğal iz koridoru çalışmaya konu olan fotoğrafların seçildiği bölgelerden oluşturulmuştur (Şekil 22).



Şekil 22. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine ait doğal iz koridorları

Şekil 22’da kullanılan kısaltmalar (SKE: Karayolu boyunca, SYE: Göl-Nehir Kenarı, MSG: Manzara, ASB: Şelale Akarsu, BTR: Bitki toplulukları) Şekil 3’de yer verilen Artvin Şavşat-Ardanuç sonbahar fotoğraflarında kullanılan kısaltmalardır. Yukarıda çizilen haritada çalışmaya konu olan fotoğrafların yerleri belirtilmiştir. Öneri olarak geliştirilen doğal iz koridoru alandaki manzaranın ve kültürel peyzajın en iyi şekilde gözlemlenebileceği noktalardan oluşturulmuştur. Oluşturulan doğal iz koridoru Şekil 23’te ele alınmıştır.



Şekil 23. Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerine yönelik geliştirilen doğal iz koridor rotası

4. TARTIŞMA

Uluslararası şehir tatili gezisinin bir takım ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikleri 5 ana başlık altında özetleyecek olursak; süre, mesafe, tarih esnekliği, isteğe bağlı nitelik ve varış noktası seyahat süresi şeklinde sıralandırabiliriz. Sıralanan özellikler oldukça ayırt edici olmasına rağmen araştırmalarda en az incelenen hususları oluşturmaktadır (Dunne vd., 2010). Bu çalışmada bu hususların dikkate alınması için kullanıcılara yönlendirilen “Günübirlik seyahatinizi nasıl tamamlamayı tercih edersiniz?” sorusuna verilen cevaplar son derece önemlidir. Verilen cevaplar göstermiştir ki bireyler gerçekleştirdikleri günübirlik seyahatlerde esnek davranışlar sergilemeyi tercih etmektedirler. Böylece yapılan seyahatten daha fazla keyif alarak seyahatlerini tamamlayabileceklerdir. Dunne ve arkadaşlarının (2010)’da üzerinde durduğu gibi bireylerin isteğe bağlı davranışlar sergilemesi kullanıcı memnuniyeti açısından son derece önemlidir. Bireylerin günübirlik seyahatlerinde araç kullanımına yönelmesindeki en büyük neden toplu taşıma bağlantılarının yetersiz oluşu ve zamansal esneklik ihtiyaçlarından kaynaklanması Sihvola ve arkadaşlarının (2012)’deki çalışma sonuçları ile de örtüşmektedir.

Günümüzde kırsal alanlar turizm destinasyonları olarak önemli bir rol üstlenmektedir. Estetik açıdan çekici ve huzurlu bir doğal çevreye sahip kırsal alanlar bir derece kadar geleneksel yaşam tarzlarını da koruyarak farklı toplulukların temasına da izin vermektedir (Kastenholz vd., 2015). Lakin kırsal alanlar günümüzde çok farklı motivasyon kavramları (manzara seyir, kırsal cennet arayışı vb.) ile takip edilmektedir (Kastenholz, 2004). Turizm sosyal bir olgudur ve sosyal etkileşim genellikle turist deneyiminin temel bir boyutu olarak kabul edilmekle (Morgan ve Xu, 2009) birlikte kırsal turizme özel bir değer verilmektedir. Bu etkileşimler farklı motivasyonlarla ilişkili çeşitli sosyalleşme bağlamlarından meydana gelir. Turizm seyahatinin planlanması kadar turistin birlikte seyahat ettiği grup, birliktelik arzusu, ilgilendikleri turizm motivasyonlarına olan bağlılık ve bu bağlılığın derinliği de oldukça önemlidir (Kastenholz vd., 2015). Çalışmanın sonuçlarına göre doğal ortamlarda yapılan etkinliklerin pek çoğu bireylerin psikolojik sağlığına %49 iyi geldiği gibi kendilerini %36 oranında özgür hissetmelerine ve hayatın

yoğunluğundan kısa süreli olarak da uzaklaşmalarına fırsat sunmaktadır. Bununla birlikte Covid-19 döneminde bireylerin kırsal mekânları en çok doğa %26, yeşil alanda aktivite %16 ve açık havada sosyalleşme %21 ihtiyaçlarını karşılamak için tercih etmektedirler. Covid- 19 döneminde yaşanan küresel salgının zihinsel sağlık üzerinde yarattığı olumsuz sonuçları hafifletmek için sosyal bağlantıları geliştiren mekânsal tasarımlara ihtiyaç duyulması (Pandi-Perumal vd., 2021) çalışmanın sonuçları ile de örtüşmektedir.

İnsanların beklentileri ve algıları karşılaştırıldığında turistlerin en çok sürdürülebilir turizm çeşitliliğinden memnun kaldıkları görülmüştür. İnsan etkileşimi açısından yaratıcı turizm ardından kültürel seyahat turizmi ön plana çıkmaktadır (Sirikudta vd., 2019). Chen ve Chen (2010)'un turist memnuniyeti ile beklentileri arasında bir karşılaştırma yapıldığında kültür ve yaşam tarzlarının yanı sıra doğal manzaralarında oldukça etkili olduğu vurgulanmıştır. Oluşturulacak bir destinasyon noktasının niteliği turistlerin o bölgeyi ziyaret etme kararlarını şekillendirmeye yardımcı olacağı gibi varış noktasının imajıda son derece önemlidir. Varış noktasının niteliği hem turist davranışlarını hem de detinasyon memnuniyetini etkilemektedir (Nelson, 2007). Çalışmaya konu olan Artvin Şavşat-Ardanuç ilçesine ait turizm rotası oluşturulurken anketörlere turizm rotasının çevresi ile ilişkili 9 boyutlu ölçüm yapılmıştır. Bu değerlendirmede özel doğal cazibe merkezleri ($r=-,176^{**}$), özel kültürel cazibe merkezleri ($r=-,152^{**}$), güzel dinlenme/piknik alanları ($r=-,176^{**}$), yürüyüş/açık hava rekreasyonel etkinlik ($r=-,117^{**}$) ve sonbahar renklenmesini görmek ($r=-,165^{**}$) bireylerin seyahat etme isteklerini olumlu yönde etkilemektedir. Elde edilen sonuçlar Nelson (2007)'de üzerinde durduğu varış noktasının niteliğinin turist davranışlarını etkilediği sonucu ile de örtüşmektedir. Bunun yanı sıra destinasyon noktasının niteliği turistlerin bu noktayı tekrardan ziyaret etme davranışını sergileyeceğini bize göstermektedir. Bu süreçte önemli olan oluşturulacak turizm rotasının belirli doğal ve kültürel peyzaj değerlerine sahip olmasıdır. Bazı tatiller seyahat edenler için yolculuğun ta kendisi olarak kabul edilirken bazıları içinde bir transfer olarak kabul edilmektedir. Tatili transfer olarak kabul edilenlerinki vardıkları noktada başlarken diğer turistlerin ki ise hem hareket halinde olmanın hem de araçtan izlene eylemi ile başlamaktadır (Denstadli ve Jacobsen, 2011). Pek çok insan için hareket halinde olmak bir mutluluk vaadi olarak

görülmekte belki de mutluluğun ta kendisi olarak tanımlanmaktadır (Bauman, 1998). Çalışmada oluşturulacak doğal iz koridoru bu değerlendirmeler dikkate alınarak sonbahar renklerine sahip olan karayolu güzergâhı üzerindeki alanlar seçilerek oluşturulmuştur. Böylelikle hareket halinde bulunan sürücülere bu deneyim yaşatılacaktır.

Yaprak döken ağaçların pek çoğu sonbaharda çarpıcı renk değişimlerine sahiptir (Hamilton ve Brown). Renk değişimi gerçekleştiren her ağaç genellikle estetik açıdan değerlendirilir ve bu durumda insanlar için algısal bir uyarıcıdır. Renklerin doğada yarattığı estetiğin ötesinde insanlar üzerindeki renk ve psikolojik işleyiş arasındaki bağlantıda son derece önemlidir (Elliot ve Maier, 2014). Rengin her yerde bulunması algısal bir deneyim olmasına rağmen duygulanım, biliş ve davranış üzerindeki etkisi hakkında çok az bilimsel bilgi bulunmaktadır (Elliot ve Maier, 2007). Yapılan bu çalışma ile rengin psikolojik işlevselliğine katkı sunulmaya çalışılmıştır. Çalışmaya katılan katılımcıların %94'ünde sonbahar renklenmesinin insanları duysal yönde etkilediği yönündedir. Ayrıca Sonbahar renklenmesinin kırsal peyzaja katkı sağladığını da vurgulamışlardır. Katılımcılar kırsal peyzaja kazandırılacak bu olumlu etkileri düşünürken turizme açılacak alanlar (%59) içinde ciddi endişe duymaktadırlar. Belsoy ve arkadaşlarının (2012) yılında korunan alanlardaki turizm faaliyetlerine yönelik yaptığı çalışmada, turizm sonucu oluşan olumlu ve olumsuz etkiler (Sri Nopiyani ve Wiraman, 2021) üzerinde durulmuştur. Çalışmada korunan alanlarda istihdam yaratılması, ekonomik seviyelerin yükseltilmesi, doğal alanların korunması, göçün azaltılması, bölgenin sosyo-kültürel seviyesinin iyileştirilmesi yerel ürünlerin ticarileştirilmesi, fikir alışverişi ve halkın duyarlı hale getirilmesi olumlu etkiler olarak görülürken tüketimin artması, su ve enerji gibi yeni altyapıların yaratılması ile peyzajların tahrip edilmesi, atıkların artması, geleneksel alışkanlıkların yok olması, kötü alışkanlıkların oluşması, hizmet fiyatlarındaki artış ve daha fazla orman yangınları olumsuz etkiler olarak görülmektedir. Belsoy ve arkadaşlarının ortaya koyduğu bu olumlu ve olumsuz bütün etkiler çalışmaya katılan katılımcıların verdikleri cevaplarla da örtüşmektedir. Örneğin turizm açısından kullanılan hava ve karayolu seyahati küresel iklim değişikliğinin kümülatif etkisini arttırdığından dolayı turizmi olumsuz yönde etkilemektedir (Elsasser ve Burki, 2002). Lakin turizmin gelişmesi için toplumsal

desteğin attırılması için olumsuz etkilerin en aza indirgenmesi için çok fazla çaba sarf edilmelidir (Sri Nopiyani ve Wiraman, 2021). Turizm sisteminin temel unsurunu oluşturan destinasyon noktasına duyulan arz talebidir (Gidebo, 2021). Destinasyon noktalarının çekiciliği turist akışını önemli yönde etkilemektedir (Sebastian vd., 2009). Destinasyon bölgesinin erişebilirliği, çekiciliği ve olanaklılıkları ulusal olduğu kadar uluslararası turizm etkinlikleri için çekici faktörlerdir (Boniface vd., 2016).

Artvin Şavşat-Ardanuç ilçelerinin turizmlerinin arttırılmasında katılımcıların en önemli gördüğü olgu %52'lik değerle halka ekonomik kazanç sağlaması, %44'lük değerle Artvin Şavşat-Ardanuç'un tanınırlığını arttırması ile %29'lük oranla bölgesel göçü engellemesi ve üretilen ürünlerin satışlarını arttırması olarak sıralanmaktadır (Şekil 11). Katılımcılara sunulan şıkların yanı sıra diğer şıkkına verecekleri cevaplarda istenmiştir. Katılımcıların diğer şıkına verdikleri cevaplar “İnsanlara para harcayacakları mekânların sunulması, ürün satışını arttırır, bölgenin kültürü hakkında fikir verir, bölgeye teknolojik transfer gelir, bölge halkının kültürlerle etkileşimi arttırılarak daha eşitlikçi bir toplum vizyonu oluşturulur, faaliyet çeşitliliği yaratılır vb.” şeklinde sıralanmaktadır. Bunun yanı sıra Şekil 12'de bahsedildiği gibi katılımcılar bir doğa gezinde onların ihtiyaçlarını karşılayacak konfor alanlarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle konaklamadan yeme-içme alanlarına kadar gezi süresi içerisinde ihtiyaçlarını karşılayacak bütün mekânlara ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca destinasyon noktalarına yönelik tüketicilerin seyahat esnasındaki tutumlarını büyük ölçüde beklentileri oluşturmaktadır (Wirtz ve Lovelock, 2016). Dolayısıyla gerçekçi seyahat beklentilerinde destinasyona yönelik olumlu tutumları ve tüketici tepkileri dikkate alınarak (Grissemann vd., 2020) gerçekleştirildiğinde olumlu sonuçlarla karşılaşılacaktır.

Çalışmada sonbahar renk tercihleri irdelendiğinde her ne kadar seçilen fotoğraflardaki öğeler değerlendirme dışı bırakılsa da nesnelerin işlevsel yönleri (sahip oldukları renkler) insanların renk tercihlerini farklı şekilde etkilemektedir (Schloss ve ark., 2013). Renk tercihi görsel deneyimin önemli bir yönünü oluşturmaktadır. Ancak insanların genel olarak neden bazı renkleri diğerlerinden daha çok sevdiği hakkında çok az bilgi bilinmektedir (Palmer ve Schloss, 2010). Çalışmada en çok beğeniyi alan bu fotoğrafların sonbahar renk deşifresi

incelendiğinde sonbahar renk skalasında yer alan ilk dört rengin tercih edildiği görülmektedir. En beğenilen fotoğraflar diğer fotoğraflara göre kırmızı rengi ön plana çıkarmaktadır. Report (2013)'de yaptığı çalışmada belirttiği gibi çok sevilen kırmızı ve yeşil renklerin bulunduğu fotoğrafları görmek kırmızı ve yeşil renk parçalarına yönelik tercihlerin artması çalışmanın sonuçları ile de örtüşmektedir.

Çalışmaya katılan bireylerin kırsal peyzaj alanlarında yaşanan sonbahar renklenmelerine yönelik birçok görüşe sahip olduğu görülmüştür. Görüşlere bulgular kısmında yer verilmiş olup kırsal peyzaj açısından irdelediğimizde şu maddeler sırasıyla öne plana çıkmaktadır. Doğanın korunması, kırsal alan politikalarının uygulanabilirliğinin sağlanması, kırsal peyzajın turizmi olumlu yönde etkilemesi, erişimin sınırlandırılması, görünürlüğün artırılması, peyzaj planlaması ve tasarımlarında doğru kararların alınmasıdır. Sunulan maddelerin hepsi son derece önemli olup yapılacak çalışmalarda ön plana çıkarılmalıdır.

Farklı akademik çalışmalarda giderek daha fazla araştırmacı niceliksel renk araştırmasının çoklu makroskobik araştırma alanlarında uygulanmasına önem vermeye başlamıştır. Özellikle botanik, ekolojik ve tarım alanlarındaki bazı araştırmacılar bitki dijital fotoğraflarındaki renkleri yorumlayarak bitki renk dinamiğine (Liu vd., 2015) dayalı olarak bölgesel bitki topluluklarını izleyerek bitkilendirme tasarımlarına uygulamaktadırlar (Xing vd., 2019). Sonnenfeld (1969) yılında yaptığı çalışmanın sonucuna göre Newark ve Delaware'deki öğrenciler ilkbahar ve yazı kışa göre daha sıcak, heyecanlı ve güvenli bulurken Jauhiainen ve Mönkkönen (2005) yılında Finlandiyanın Oulunsalo kentinde yapılan çalışmaya göre katılımcıların bir kısmı mevsimsel değişikliklerden kısmen hoşlanırken çoğunluğunun mevsim değişikliklerinden fazlaca hoşlandığını belirtmiştir. Mevsimler içerisinde en iyisi yaz mevsimi olarak değerlendirilirken sonbahar mevsimi neredeyse hiç sevilmemektedir. Bu sonuç çalışmada elde edilen sonuçlarla örtüşmemektedir.

Peyzaj manzaraları içerisinde yer alan bir bitkinin şekli, dokusu, rengi ve yoğunluğu bitkilerin vurgu amaçlı kullanışlılığını etkiler. Johnson ve arkadaşları (1985)'de ormanlık alanda yaptıkları çalışmada kavak ağaçlarının yaprak rengi, çiçeklenme ve meyvelenme durumlarındaki mevsimsel değişikliklerin vurgu amaçlı olarak kullanıldığının üzerinde durmuşlardır. Özellikle erken ilkbahar döneminde parlak yeşil yaprakları, çiçekleri ve meyvelerindeki mevsimsel değişiklikleri doğal

peyzaj manzaralarında vurgu amaçlı olarak kullanılmasının çok ilgi çekici bulunduğunu belirtmişlerdir. Sutton ve Johnson (1974)'deki çalışmalarında kavak bitkisinin hızlı büyümesi ve ekim kompozisyonlarında birkaç yıl içinde yaptığı bütüncül kalite kazanımı nedeniyle kentsel alanlar ve banliyölerdeki popülerliğinin arttığını vurgulamıştır. Kavak bitkisi her ne kadar yabani bir bitki olsa da ağaç kabuğu, titreyen yaprakları ve sonbahar renklenmesi ile banliyölerde tercih edilebilirliğini arttırmıştır.

Mu ve arkadaşlarının (2022)'de yaptıkları çalışmada doğal yamaç ormanlarındaki renk değişimlerinin görsel estetik kalitesinin sonbahar renklenmesi ile arttığını sonrasında mevsim geçişi ile birlikte azaldığı bu süreçteki en yüksek görsel estetik kalitedeki ayırt edici özelliklerin daha fazla yeşil, kırmızı ve sarı renklerinden oluştuğu bu renk kontrastlığının da insanlara yüksek doygunluk hissi verdiği sonucuna ulaşılmış olması çalışmanın sonuçları ile de örtüşmektedir. Kısacası farklı renk kombinasyonları yüksek görsel estetik kalite sağlamaktadır.

18. Yüzyılda peyzaj bahçıvanları, algı konusunda formu renge tercih eden İngiliz entelektüelleri arasındaki felsefi tartışmalara dikkat çekmişlerdir. Empirist Filozof John Locke nesnelerin temel algısal niteliklerini boyut, şekil, doku ve hareket olarak kabul ederken, rengi ses ve tat ile birlikte değerlendirmeyi istikrarsız bir yan etki olarak yorumlamıştır. Bu tutum, bilim ve rasyonel düşüncenin kabul gördüğü 19. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiş ve günümüzde geniş bir şekilde kabul gören inançla sonuçlanmıştır. Aslında, form algımızın gördüğümüz renklere bağlı olduğu; bununla birlikte, 18. yüzyılda Aydınlanma döneminin ampirik felsefi geleneğiyle uyumlu bir şekilde, peyzaj renkleriyle ilgili önemli bir teorinin de ortaya çıkmasına neden oldu. Bu teorinin ortaya çıkmasında rengin belirli duyguları oluşturmaya yardımcı olmasından yararlanılmıştır (Engler, 2023). Filozof Edmund Burke'ün 1757 tarihli 'A Philosophical Enquiry into the Sublime and Beautiful' adlı eserinde rengi ve ışığı doğrudan insan fizyolojisi ve duyusuyla ilişkilendirmiştir. Burke, nesnelere ve peyzajlara yönelik iki temel estetik tepkiyi ayırt ederek güzelliği aşka benzeterek zevk ve arzuyu uyandırmış aynı zamanda, yüceliği korkuya benzeterek hayranlık ve şaşkınlık hissini uyandırmaya çalışmıştır. Her iki tepki de tutkuyu harekete geçirerek görsel kaynağın farklı nitelik ve yoğunluklarını renk ve ışıkla yorumlamıştır. Bozdoğan (2016) yılında *Amphelopsis quinquefolia* türünün sonbahar renklenmesi

üzerine yaptığı çalışmada türün 3 ay boyunca kırmızı kalması hatta kasım ayında bu renklenmenin en üst düzeye ulaşarak kullanıldığı yerde sonbahar renklenmesinde vurgu hissini son derece iyi ölçüde hissettirildiği üzerinde durulmuştur (Bozdoğan, 2016). Karma ormanlarda peyzaj ölçeğinde alt yapı kompozisyonu ve çeşitliliğinin yanı sıra habitat heterojenliğinin korunması yama türlerinin mozaığının önemine işaret etmektedir (Chavez ve Macdonald, 2010). Çalışmanın sonuçları sonbaharda yaprakları kırmızı veya sarı değişim yaparak yaprağını döken ağaçların yaprak dökmeyen ağaçlara göre daha yüksek estetik kaliteye sahip olduğunu ve yapraklı kırsal peyzaj alanlarının hareketsiz ve yaşlanan alanlara göre daha tercih edilebilir olduğunu gösteren çalışmalarla uyumludur (Ma ve ark., 2020). Yılın hangi dönemi olursa olsun yapraklı kırsal manzaralar yerine çiçekli ve sonbahar renkleme bulunan manzaralar insanlar tarafından tercih edilmektedir (Kuper, 2018).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Akademik çalışmalarda mevsimsellik konuları çok az ilgi görmektedir. Lakin dünyanın farklı bölgelerinde mevsimlerin insanlar ve toplumlar tarafından nasıl algılandığına dair yeni bakış açılarına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Mevsimsellik üzerine yapılacak araştırmalar ve bunların planlama stratejilerinde yer alması gelecekte yapılacak uygulamalarda disiplinlerarası çalışmalara farklı bir bakış açısı kazandıracaktır. Kırsal manzaralar ne zaman değerlendirilirse değerlendirilsin sonbahar renklenmesi bulunan herhangi bir manzara yapraklı manzaralara göre daha dikkat çekici olup yenilenmesi açısından daha fazla potansiyele sahip alanlar olarak tespit edilmiştir. Kırsal alanlardaki “peyzaj özelliklerini” ve “ekosistem servislerini” koruyarak yeşil yol güzergâhları üzerinde yer alan orman renginin niteliği analiz edilerek kullanılabilirliği ve uygulamalı vaka çalışmalarına daha sık yer verilmelidir. Unutulmamalıdır ki insanların artan ekolojik ve kültürel ihtiyaçları ulusal orman parklarında rekreasyonel deneyimler başta olmak üzere çeşitli insan faaliyetleri olarak nitelendirilen antropojenik faaliyetlerden duyulan rahatsızlıklar giderek artmaktadır. Artan antropojenik rahatsızlıklar orman renklerinin orijinallliğini zayıflatabilir hatta ortadan kaldırabilir kaygısı Fuller ve arkadaşları (1998) tarafından da vurgulanmıştır. Bu nedenle kırsal mekânlardaki özgün orman renklerinden oluşan manzaraların daha iyi korunması ve bozulan habitatın eski haline getirilmesi için orman renklerini olumlu ve olumsuz yönde etkileyen faktörlerin iyi belirlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada farklı nitelikteki turistlerin farklı bir şekilde etkileşime girmesini daha anlaşılır bir şekilde irdeleyebilmek için kırsal alanlara seyahat eden ziyaretçilerin deneyimlerinden yararlanılmıştır. Böylece sosyal etkileşim fırsatları daha iyi etüt edilerek kırsal turizm destinasyon alanlarına yönelik planlama stratejileri ve yönetim modelleri geliştirilmiştir. Yapılan sistematik çalışmalar göstermiştir ki turizmin yaşam alanları üzerindeki etkisine ilişkin algılar turizm destinasyon noktalarındaki yaşam kalitesini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Turizmin olumlu olarak etkilendiği alanlar genellikle ekonomik pazar alanları, kurumsal istihdam, yaşam alanına güven ve kültürel etkileşimlerden oluşurken sağlık, güvenlik, ekolojik çevre, erişebilirlik ve sosyal etkileşim alanları

olumsuz olarak etkilenmektedir. Bir bölgenin turizm alanı olarak gelişim gösterebilmesi için insanların o bölgeye yönelik algılarının olumlu olması gerekmektedir. Yaşanılan turizm deneyimleri bireylerin subjektif bir algısı olduğundan turizm destinasyon noktalarının tanımını yapmak son derece zordur. Araştırmacıların bu tanımlamaları ölçebilmesi için destinasyon noktalarının niteliklerinden yararlanması gerekmektedir. Bu nedenle pek çok çalışmada turizmi olumlu yönde etkileyen unsurlardan yararlanılmalıdır.

Çalışmanın sonuçları göstermiştir ki yerel halk ve turistlerin etkileşime girmesi keyifli ve heyecan verici deneyimlerin paylaşılması açısından son derece önemlidir.

Aslında kırsal alanlara yapılan turistik geziler yerel kültürle “yerleşik odaklı etkileşimi” destekleyeceğinden bireylerin deneyimlerini tetikleyerek yeni turizm fırsatları sunacaktır. Ziyaretçilere daha otantik ve mistik bir seyahat deneyimi sunabilmek yerel sakinlerle etkileşimde hayati bir öneme sahiptir. Ancak etkileşimlerin olumlu olabilmesi için bireylere öğrenme fırsatı sunan duysal ve duygusal içeriklerden oluşması gerekir. Kırsal alanlarda uzun süreli deneyimleri yaşayabilmek için yeterince çekici ve zengin içeriklerin bireylere sunulması gerekmektedir. Deneyimlerde çeşitlilik ne kadar arttırılırsa ziyaretçilerin destinasyon sadakati de o denli desteklenecektir. Böylece deneyim tasarımına dahil edilen etkinliklerle sürdürülebilir destinasyon gelişimi sağlanacaktır. Farklı turizm pazarı oluşturmak (sonbahar renklenmesini seyretmek) ve çoğaltmak bu bağlamda turizm deneyimlerinin boyutunun, türünün ve rolünün daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Elde edilen çalışma sonuçları turizm destinasyon noktasının niteliğini oluşturan diğer etkenlere de ışık tutarak ön plana çıkmasına imkân sunup pek çok araştırmaya da ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahern, J. (1995). Greenways as a planning strategy, *Landscape and Urban Planning*, 33(1):131-155.
- Ahern, J. (2002). Greenways as Strategic Landscape Planning: *Theory and Application*, Wageningen University, The Netherlands, ISBN: 90-5808-605-4, s:156.
- Ak, Ö. Zengin, B. & Türkseven, E. (2023). Ekonomi ve Ekoloji Kışkacında Sürdürülebilir Kırsal Turizmin Değerlendirilmesi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 8(20), 36-53.
- Akdu, S. (2019). Sürdürülebilir turizm gelişimi ve yaratıcı turizm. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 132-139.
- AKSU, G. A. (2021). Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Uygulaması Örneği: Yukarı Avusturya, Ottenschlag Köyü ve Mooswiesen Biyolojik Göleti Peyzaj Planlama Projesi. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (27), 1061-1072.
- Aktürk, E. (2020). *Kıyı peyzajlarının kültürel ekosistem servisleri açısından değerlendirilmesi: Trabzon kent merkezi örneği* (Doctoral dissertation, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Trabzon).
- Alaeddinoğlu, F., & Rol, S. (2020). Covid-19 pandemisi ve turizm üzerindeki etkileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (Salgın Hastalıklar Özel Sayısı), 233-258.
- Altinkaya, E. P. Tekin, Ç., & Özlem, E. R. E. N. (2011). Kırsal Yerleşim Bölgelerinde Sürdürülebilirlik: Çanakkale Bölgesi Ayvacık İlçesi Adatepe ve Demirciköy. *Politeknik Dergisi*, 14(2), 109-113.
- Anil, C., Akkurt, A., Ayturk, S., Kut, A., & Gursoy, A. (2013). Impaired glucose metabolism is a risk factor for increased thyroid volume and nodule prevalence in a mild-to-moderate iodine deficient area. *Metabolism*, 62(7), 970-975.
- Archetti, M., Döring, T. F., Hagen, S. B., Hughes, N. M., Leather, S. R., Lee, D. W., ... & Thomas, H. (2009). Unravelling the evolution of autumn colours: an interdisciplinary approach. *Trends in ecology & evolution*, 24(3), 166-173.
- Arslan, M, Barış, E., Erdoğan, E., & Dilaver, Z. (2005). Korunan Alanlarda Yeşil Yol Planlama Örnekleri. *Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu, Isparta*.
- Aşılıoğlu, F. (2021). Sürdürülebilir Peyzaj Tasarımı Değerlendirmesinde Bir Katsayı Yöntemi. *Kent Akademisi*, 14(3), 616-633.

- Atay, F. ve Özaydın, G. (1996). Turizm Amaçlı Kullanımlar Doğal ve Yapay Alanları Nasıl Tüketiyor?. Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyum Bildiri Kitabı, Mimar Sinan Üniversitesi, *Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Yayını*, İstanbul.
- Atıl, A., Gülgün, B. ve Yörük, İ. 2005. Sürdürülebilir Kentler ve Peyzaj Mimarlığı. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, (42):215-226.
- Balta, S., & Meryem, A. T. İ. K. (2019). Köy tasarım rehberlerinin hazırlanmasında kırsal peyzaj karakterlerinin yeri: Antalya Elmalı örneği. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 32(1), 1-9.
- Barro, R. J., Gordon, D. B. (1983). A positive theory of monetary policy in a natural rate model, *Journal of Political Economy*, 91(4):589–610.
- Bauman, Z. (1998). *Globalization: The human consequences*. Columbia University Press.
- BAYAT, G. (2020). Öğretmenlerin kırsal turizm algısı: Iğdır örneği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 493-512.
- Bayramoğlu, E. (2016). Sürdürülebilir peyzaj düzenleme yaklaşımı: KTÜ Kanuni Kampüsü’nün xeriscape açısından değerlendirilmesi. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 17(2), 119-127.
- Bekci, B. (2022). Cruise tourism directed to natural and cultural landscape areas in the Black Sea Basin, *Journal of multidisciplinary academic tourism*, 7(2):1-17.
- Bekci, B. (2023). Yeni Avrupa Bauhaus Kavramı ile Geleceğe Yönelik Yaşam Biçimlerini Tasarlamak, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (32):277-292.
- Belsoy, J., Korir, J., Yego, J. (2012). Environmental Impacts of Tourism in Protected Areas, *Journal of Enviromental and Earth Science*, 2(10):64-74.
- Bodur, H. (2022). *Yeşil Yol Projesi ve Ekoturizm: Giresun Örneği* (Master's thesis, Kapadokya Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü).
- BOGENÇ, Ç., & BEKÇİ, B. (2021). COVID-19-Pandemi Sürecinde Uluslararası Öğrencilere Yapılan Kamusal Destekler. *Journal of International Social Research*, 14(82).
- Boniface, B. Cooper, R., Cooper, C. (2016). *Worldwide Destinations: The Geography of Travel and Tourism*, (7th ed.). London: Routledge.
- Boz, M., & Özkan, Ç. (2019). Sürdürülebilir şehir turizmi: Barselona aşırı turizm örneği. *O. Emir (ed)*, 20, 838-344.
- Bozdoğan, E. (2016). Amphelopsis quinquefolia'nın yapraklarındaki sonbahar renk değişiminin izlenmesi. *Asya Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 2198-2202.

- Buhyoff, G. J., & Wellman, J. D. (1979). Seasonality bias in landscape preference research. *Leisure Sciences*, 2(2), 181-190.
- Butler, R. W. (1999). Sustainable tourism: A state-of-the-art review. *Tourism geographies*, 1(1), 7-25.
- Büyüköztürk, G., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, G., Demirel, F. (2011). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 9. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Chaudhury, P., & Banerjee, D. (2020). RETRACTED: “Recovering With Nature”: A Review of Ecotherapy and Implications for the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Public Health*, 8, 604440.
- Chávez, V., & Macdonald, S. E. (2010). The influence of canopy patch mosaics on understory plant community composition in boreal mixedwood forest. *Forest ecology and management*, 259(6), 1067-1075.
- Chen, C. F., & Chen, F. S. (2010). Experience quality, perceived value, satisfaction and behavioral intentions for heritage tourists. *Tourism management*, 31(1), 29-35.
- Choi, Y. E., Doh, M., Park, S., & Chon, J. (2017). Transformation planning of ecotourism systems to invigorate responsible tourism. *Sustainability*, 9(12), 2248.
- Coşgun, S. (2013). Kentsel tasarım kapsamında kentsel peyzaj tasarımı ve Diyarbakır Kayapınar örneğinde irdelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara*
- Çeken, H., Karadağ, L., & Dalgın, T. (2007). Kırsal kalkınmada yeni bir yaklaşım kırsal turizm ve Türkiye’ye yönelik teorik bir çalışma.
- Çelik, D., & Yazgan, M. E. (2007). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 9(11), 1-10.
- Çelik, F., & Diker, E. (2021). Covid-19 sürecinde depresyon, stres, gelişmeleri kaçırma korkusu ve zorlayıcı sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkiler. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 8(1), 17-43.
- DeByle, N. V., & Winokur, R. P. (1985). *Aspen: ecology and management in the western United States* (Vol. 119). US Department of Agriculture, Forest Service, Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station.
- Demir, M., Günaydın, Y., & Demir, Ş. Ş. (2020). Koronavirüs (Covid-19) salgınının Türkiye’de turizm üzerindeki öncülleri, etkileri ve sonuçlarının değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(1), 80-107.

- Denstadli, J. M. ve Jacobsen, yollar: Doğal turizm rotalarının algılanan kalitesi. *Turizm İşletmeciliği*, 32(4), 780-789.döring
- Derks, J., Giessen, L., & Winkel, G. (2020). COVID-19-induced visitor boom reveals the importance of forests as critical infrastructure. *Forest Policy and Economics*, 118, 102253.
- Döring, T. F., Archetti, M., J. K. S. (2011). Uzun ve dolambaçlı Hardie, J. (2009). *Autumn leaves seen through herbivore eyes*, *Proocedings of The Royal Society B*, 276(1654):121-127.
- Dunne, G., Flanagan, S., & Buckley, J. (2010). Towards an understanding of international city break travel. *International Journal of Tourism Research*, 12(5), 409-417.Elliot, A. J. Maier, M. A. (2014).
- Duran Gökalp, D. (2016) Savcılı Büyükoba örneğinde (Kaman/Kırşehir) peyzaj özelliklerinin kırsal kalkınma ve turizm açısından araştırılması.
- Elliot, A. J., & Maier, M. A. (2007). Color and psychological functioning. *Current directions in psychological science*, 16(5), 250-254.
- Elsasser, H., and Burki, R. (2002). Climate change as a threat to tourism in the Alps. *Climate Change*, (20): 253–7.
- Eminağaoğlu, Z., & Çevik, S. (2005). Kırsal yerleşmelere ilişkin tasarım ve planlama politikalarının bölgesel ölçek içinde değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 32, 72-81.
- Engler, M. (2022). *Landscape Design in Color: History, Theory, and Practice 1750 to Today*. Routledge.
- Erdoğan, E. (2006). Çevre ve kent estetiği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8(9), 68-77.
- Eren, E. T., Alpak, E. M., & Düzenli, T. (2016). Mevsimsel Bitki Görünümlerinin Tercih ve Algısal Farklılıklarının Belirlenmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(1), 145-154.
- Es, M. ve Ateş, H, (2004). “Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (48), 206-246.
- Eser, S., Dalgın, T., & Çeken, H. (2010). Sürdürülebilir kültür turizmi: Efes örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 27-34.
- European Commission. (2019). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions; The European Green Deal: Brussels, Belgium (Alıntı yapılan tarih: 5.02.2024).

- Fabos, J. G. (2004). Greenway planning in the United States: its origins and recent case studies. *Landscape and urban planning*, 68(2-3), 321-342.
- Fikri, G. Ü. L. (2013). İnsan-doğa ilişkisi bağlamında çevre sorunları ve felsefe. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14), 17-21.
- Fish, R., Church, A., & Winter, M. (2016). Conceptualising cultural ecosystem services: A novel framework for research and critical engagement. *Ecosystem Services*, 21, 208-217.
- França, L. C., Acerbi Júnior, F. W., Silva, C. S. J., Ussi Monti, C. A., Ferreira c, Cesar, T. C., Santana, j. O., Gomide, L. R. (2022). *Forest landscape planning and management: A state-of-the-art review*, *Trees, Forests and People*, 8(100275).
- Fuller, J.L., Foster, D.R., McLachlan, J.S., Drake, N. (1998). Impact of Human Activity on Regional Forest Composition and Dynamics in Central New England, *Ecosystems*, (1)76–95.
- Garda, B., & Temizel, M. (2016). Sürdürülebilir turizm çeşitleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, (12), 83-103.
- Geray, C. (1967). Toplum kalkınması deneme çalışmaları: Bünyan örneği. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Gidebo, H. B. (2021). Factors determining international tourist flow to tourism destinations: A systematic review. *Journal of Hospitality Management and Tourism*, 12(1), 9-17.
- Giran Taşcioğlu, S. (2016). Sürdürülebilir turizm için stratejilerin geliştirilmesi: Kuzey Antalya kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgesi örneği. *Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara*.
- Gökalp, D. D. & Yazgan, M. E. (2013). Kırsal peyzaj planlamada agroturizm ve agriturizm. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2013(1), 25-29.
- Gökçe, G. C. (2018). Kültürel peyzaj-turizm ilişkisine yönelik kırsal kimlik koruma modeli: Nallıhan-Beydili örneği.
- Gökdeniz, A., & Aşık, N. (2008). Küresel Rekabet Ortamında Turizm İşletmelerinde Soyut İmaj Oluşturma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20), 134-149.
- Gülçubuk, B., Köksal, Ö., Ataseven, Y., Gül, U., & Kan, M. (2016). Kırsal kalkınma desteklerinin ulusal düzeyde etkileri: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) projelerinin incelenmesi. *Tarım ekonomisi araştırmaları dergisi*, 2(1), 32-41.

- Güneroğlu, N. (2017). Akarsu rehabilitasyonunun peyzaj kalitesi üzerindeki etkileri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 18(1), 10-20.
- Güneş, E., Alagöz, G., & Uslu, A. (2020). Yerel halkın sürdürülebilir turizme yönelik tutumu: Fethiye örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 201-215.
- Gürbüz, R. & Arıdağ, L. (2015). Sürdürülebilir Peyzaj Tasarımı İçin Asla ve Leed Kriterlerinin Karşılaştırılması. *Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 6(2), 77-92.
- Gürlük, S. (2001). Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Uludağ üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, 19(4).
- Güven, A. (2016). Kent, Kentleşme ve Kentsel Yönetim İhtiyacı. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 4(1), 21-30.
- Hamilton, W. D., Brown, S. P. (2001). Autumn tree colours as a handicap signal, The Royal Society Publishing, 26(1475):1489-1493.
- Han, W., Zhang, C., Wang, C., Liu, S., Shen, D., Zhou, H., & Han, D. (2023). Impact of forest parkification on color authenticity. *Forests*, 14(9), 1799.
- Hayta, Y. (2016). Kent kültürü ve değişen kent kavramı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2).
- Jauhiainen, J. S., & Mönkkönen, M. (2005). Seasonality: Nature, people's preferences and urban planning in Oulunsalo, Finland. *Landscape Research*, 30(2), 273-281.
- Kaplan, R., 1980. Citizen participation in the design and evaluation of a park. *Environment and Behavior*, 5: 145-162.
- Kaplan, R., 1992. The psychological benefits of nearby nature. In: D. Relf (Ed), *The Role of Horticulture in Human Well-Being and Social Development*, Timber Press, Oregon, pp. 125-133.
- Karadağ, A., & Turut, H. (2013). Üniversite öğrencilerinin kentsel çevre algısı üzerine bir araştırma: İzmir örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 11(1), 31-51.
- Karakoç, M. (2019). *Kırşehir Kılıçözü çayı örneğinde kentsel akarsu peyzajı değerlendirmesi üzerine bir araştırma* (Master's thesis, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Karakuş, U., & Keçe, M. (2012). Türk Atasözlerinde Doğal Çevre Algısı Ve Çevre Eğitimi Açısından Önemi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 4(3).

- Karaman, A. 1995. Basılmamış Ders Notları, *Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü*, İstanbul.
- Karamahmet, B., Aydın, G., & Özgöker, C. U. (2016). Türkiye’de Kırsal Turizm Destinasyonlarının Rekabetçi Gücünün Geliştirilmesi İçin Stratejik Öneriler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 106-116.
- Karaşah, B., & Sarı, D. (2019, December). Ecosystem services offered by urban green areas. In *SETSCI-Conference Proceedings* (Vol. 10, pp. 157-160). SETSCI-Conference Proceedings.
- Karaşah, B. (2020). Kentsel Ekosistemleri Destekleyen Bir Yeşilyol Önerisi: Arhavi Örneği. *Kent Akademisi*, 13(4), 736-750.
- Karaşah, B. (2021). Bitkilendirme Tasarımında Renk Özellikleri Dolayısıyla Değerlendirilebilecek Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Journal of Forest Science*, 5(2), 536-550.
- Kastenholz, E. (2004). ‘Management of Demand’ as a tool in sustainable Tourist destination development, *Journal of Sustainable Tourism*, 12(5):388–408.
- Kastenholz, E., Carneiro, M. J., & Eusébio, C. (2018). Diverse socializing patterns in rural tourist experiences—a segmentation analysis. *Current Issues in Tourism*, 21(4), 401-421.
- Kelkit, A., Ozel, A. E., & Demirel, O. (2005). A study of the Kazdagi (Mt. Ida) National Park: an ecological approach to the management of tourism. *The International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 12(2), 141-148.
- Khabbazi, P. A. & Yazgan, M. E. (2012). Kırsal peyzaj ve ekoturizm. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 2(2), 5-9.
- Kızılaslan, N., & Bakır, B. (2022). Kırsal Turizm Algısı ve Turizm Etkilerine Bakış Açısı (Tokat İli Örneği). *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 11(2), 107-122.
- Klosterman, S. & Richardson, A. D. (2017). Observing spring and fall phenology in a deciduous forest with aerial drone imagery. *Sensors*, 17(12), 2852.
- Koçan, N. & Ankaralı, N. (2020). Akarsuların Önemi ve Farklı Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 10(4), 937-948.
- Koçan, N. (2012). Kızılcahamam-Çamlıdere jeoparkında kırsal peyzaj ve rekreasyon planlama. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 28(1), 38-46.

- Kodaş, D. & Eröz, S. S. (2012). Kırsal turizm ile kültürel turizmin bütünleşmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 169-174.
- Köroğlu, Ö., & Karaman, S. (2014). Doğaya dayalı turizm faaliyetlerinin gelişiminde toplum temelli doğal kaynak yönetiminin önemi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(1), 95-106.
- Kuper, R. (2020). Effects of flowering, foliation, and autumn colors on preference and restorative potential for designed digital landscape models. *Environment and Behavior*, 52(5), 544-576.
- Kurdoğlu, B. Ç. (2002). Yeşil yol kavramı, fonksiyonları ve önemi.
- Kurdoğlu, B. Ç. (2009). Yeşilyolların doğa koruma ve sürdürülebilirlik kapsamında irdelenmesi. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 59(1), 27-41.
- Kut, E. Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma İçin Kırsal Alan Planlaması Genel Modeli Ve Kop Bölgesi Kırsal Kalkınma Önerileri.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2009). Sürdürülebilirlik kapsamında ekoturizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 9(2), 146-156.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2013). Kırsal kalkınmada kırsal turizmin önemi. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, 13(2), 192-201.
- Lieth, H. (1973). Phenology in productivity studies. *Analysis of temperate forest ecosystems*, 29-46.
- Litton, R. B. (1968). *Forest Landscape Description and Inventories- a basis for land planning and design*, College of Environmental Design, Department of Landscape Architecture, University of California, Berkeley, s:64.
- Liu, L., Liang, L., Schwartz, M. D., Donnelly, A., Wang, Z., Schaaf, C. B., & Liu, L. (2015). Evaluating the potential of MODIS satellite data to track temporal dynamics of autumn phenology in a temperate mixed forest. *Remote Sensing of Environment*, 160, 156-165.
- Liu, Y. (2003). The analysis of the development obstacles for Chinese forest tourism. *Probl For Econ*, 23(1), 49-52.
- Lu, J., & Nepal, S. K. (2009). Sustainable tourism research: An analysis of papers published in the Journal of Sustainable Tourism. *Journal of sustainable Tourism*, 17(1), 5-16.
- Madanipour, A. (1996). Kentsel mekanın tasarımı: Sosyo-mekansal bir süreç üzerine bir araştırma.

- Mercan, Ş. O. (2010). *Sürdürülebilir turizm kapsamında bölgesel planlama ve turistik ürün oluşumu: Altınoluk örneği üzerine bir araştırma* (Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Morgan, M., & Xu, F. (2013). Student travel experiences: Memories and dreams. In *Marketing of tourism experiences* (pp. 118-138). Routledge.
- Morse, J. W., Gladkikh, T. M., Hackenburg, D. M., & Gould, R. K. (2020). COVID-19 and human-nature relationships: Vermonters' activities in nature and associated nonmaterial values during the pandemic. *PloS one*, 15(12), e0243697.
- Mu, Y., Lin, W., Diao, X., Zhang, Z., Wang, J., Lu, Z., ... & Zhao, C. (2022). Implementation of the visual aesthetic quality of slope forest autumn color change into the configuration of tree species. *Scientific reports*, 12(1), 1034.
- Narayan, D., & Mundial, B. (1996). *Toward participatory research* (Vol. 307). Washington, DC, USA: World Bank. Nelson, V. (2007). Traces of the Past: The Cycle of Expectation in Caribbean Tourism Representations, *Journal of Tourism and Cultural Change*, 5(1):1-16.
- Oktay, H. E., Erdoğan, R., & Oktay, F. B. (2016). Akarsular ve Akarsularda Rekreasyon Olanakları. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6(13).
- Ongun, U., & Gövdere, B. (2015). Kırsal turizmin kırsal kalkınmaya etkisi: Şirince örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 5(2), 46-55.
- Ökten, Ş., & Çeken, H. (2008). GAP Projesi'nin Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikaları İçindeki Yeri ve Önemi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 14(1 ve 2), 13-22.
- Özdede, S. (2017). Kentsel peyzaj planlama ve tasarımında rüzgar etkisi; Düzce kenti örneği.
- ÖZHANCI, E. (2021). Türkiye Turizm Destinasyon Görüntülerinde Algısal ve Mekansal Peyzaj Etkinliği. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 4(1), 65-81.
- Palmer, S. E., & Schloss, K. B. (2010). An ecological valence theory of human color preference. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(19), 8877-8882.
- Pandi-Perumal, S. R., Vaccarino, S. R., Chattu, V. K., Zaki, N. F., BaHammam, A. S., Manzar, D., ... & Kennedy, S. H. (2021). 'Distant socializing,' not 'social distancing' as a public health strategy for COVID-19. *Pathogens and global health*, 115(6), 357-364.
- Pelit, E., Baytok, A., & Soybalı, H. H. (2015). Sürdürülebilir turizm mi? Turizmde sürdürülebilirlik mi? Kavramsal bir tartışma.

- Polat, A. T., & ÖNDER, S. (2004). Kent Parkı Kavramı Ve Konya Kenti İçin Bir Kent Parkı Örneği. *Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences*, 18(34), 76-86.
- Prieur, M. (2006). Landscape and social, economic, cultural and ecological approaches. In AA. VV., *Landscape and sustainable development. Challenges of the European Landscape Convention*, Council of Europe Publishing (pp. 11-28).
- Randler, C., Tryjanowski, P., Jokimäki, J., Kaisanlahti-Jokimäki, M. L., & Staller, N. (2020). SARS-CoV2 (COVID-19) Pandemic lockdown influences nature-based recreational activity: The case of birders. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, (17)7310.
- Raudsepp-Hearne, C., Peterson, G. D., & Bennett, E. M. (2010). Ecosystem service bundles for analyzing tradeoffs in diverse landscapes. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(11), 5242-5247.
- Report, B. (2013). Color preferences change after experience with liked/disliked colored objects, *Psychonomic Bulletin & Review*, (20):935-943.
- Ribeiro, L., Barao, T. (2006). Greenways for recreation and maintenance of landscape quality: five case studies in Portugal, *Landscape and Urban Planning*, 76(1-4):79-97.
- Rice, W. L., Newman, P., Taff, B. D., Zipp, K. Y., Miller, Z. D. (2020). Beyond benefits: Towards a recreational ecosystem services interpretive framework, *Landscape Research*, 45(7):892-904.
- Richardson, A. D., Jenkins, J. P., Braswell, B. H., Hollinger, D. Y., Ollinger, S. V., & Smith, M. L. (2007). Use of digital webcam images to track spring green-up in a deciduous broadleaf forest. *Oecologia*, 152, 323-334.
- Sanger, J. E. (1971). Quantitative investigations of leaf pigments from their inception in buds through autumn coloration to decomposition in falling leaves, *Ecology*, (52):1075–1089.
- Sarıçiçek, K. Y. (2019). Kır Hayatı ile Kent Hayatı Arasındaki Göç İlişkisi. *Journal of Academic Value Studies*, 5(1), 175-185.
- Sarnowski, Ł., Podgórski, Z., & Brykała, D. (2016). Planning a greenway based on an evaluation of visual landscape attractiveness. *Moravian Geographical Reports*, 24(3), 55-66.
- Schloss, K. B., Palmer, S. E. (2017). An ecological framework for temporal and individual differences in color preferences, *Vision Research*, (141):95108.
- Schloss, K. B., Strauss, E. D., Palmer, S. E. (2013). Object Color Preferences, *Color Research and Application*, 38(6):393-411.

- Scholl-Grissemann, U., Peters, M., & Teichmann, K. (2020). When climate-induced change reaches social media: How realistic travel expectations shape consumers' attitudes toward the destination. *Journal of Travel Research*, 59(8), 1413-1429.
- Sezgin, M., & Karaman, A. (2008). Turistik Destinasyon Çerçevesinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimine Pazarlaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 429-438.
- Sihvola, T., Jakinen, J. P., Sulonen, R. (2012). User Needs for Urban Car Travel: Can Demand-Responsive Transport Break Dependence on the Car?, Transportation Research Record: *Journal of the Transportation Research Board*, 2277(1):75-81.
- Sinkkonen, A. (2009). Ultraviolet leaf pigments as components of autumn colours: a constructive comment on Archetti et al. *Trends in Ecology and Evolution*, 24(5):236.
- Sirikudta, S., Archarungroj, P., & Sirisuthikul, V. (2019). Sustainable Creative Tourism for Fulfilling the Gap between Tourists' Expectation and Perception towards Tourism Routes in the Upper Greater Mekong Subregion. *International Journal of Humanities, Arts and Social Sciences*, 5(2), 43.
- Soga, M., Evans, M. J., Cox, D. T., & Gaston, K. J. (2021). Impacts of the COVID-19 pandemic on human–nature interactions: Pathways, evidence and implications. *People and nature*, 3(3), 518-527.
- Sonnenfeld, J. (1969). Equivalence and distortion of the perceptual environment, *Environment and Behavior*, (1)83-99.
- Soykan, F. (1999). Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 67-75.
- Soykan, F. (2003). Kırsal turizm ve Türkiye turizmi için önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1).
- Sri Nopiyani, N. M., Wiraman, M. A. (2021). The Impact of Tourism on the Quality of Life of Communities in Tourist Destination Areas: A Systematic Review, *sogaSciences*, 19 (9F):129-136.
- Sutton, J. D., & Johnson, V. W. (1969). Fermentation in the rumen of cows given rations containing hay and flaked maize or rolled barley in widely different proportions. *The Journal of Agricultural Science*, 73(3), 459-468.

- Tambovceva, T., Atstaja, D., Tereshina, M., Uvarova, I., & Livina, A. (2020). Sustainability challenges and drivers of cross-border greenway tourism in rural areas. *Sustainability*, 12(15), 5927.
- TANDOĞAN, O. (2017). Evrensel tasarım kavramı: kentsel peyzaj ile ilgili örnekler. *Artium*, 5(2), 51-66.
- Tankut, G. (2005). Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler. Planlama.
- Taylor, P. (2015). What factors make rail trails successful as tourism attractions? Developing a conceptual framework from relevant literature. *Journal of outdoor recreation and tourism*, 12, 89-98.
- Torun, E. (2013).
- TEEB, 2010. The Economics of Ecosystems & Biodiversity. The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Mainstreaming the Economics of Nature: A synthesis of the approach, conclusions and recommendations of TEEB. Malta: Progress Press.
- Thurlow, C. ve Jaworski, A. (2012). Elite mobilities: Semiotic landscapes of luxury and privilege. *Social Semiotics*, 22(4), 487-516.
- Tohum, N. (2011). Sürdürülebilir Peyzaj Tasarım Aracı Olarak Yeşil Çatılar. İstanbul Teknik Üniversitesi. *Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 64.
- Turgut, H., Özalp, A. Y., & Erdoğan, A. (2012). Artvin ilinde doğal çevrenin kent kimliğine etkileri. *Turkish Journal of Forestry*, 13(2), 172-180.
- Türk, E., & Nerse, S. (2017). Kırsal kentsel ilişkilerde değişim: yeni tanımlamalar ve kavram okumaya yönelik bir analiz. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 63(5), 504-525
- Uğuz, S., & Uğuz, S. Ç. (2011). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Burhaniye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 332-353.
- Ulrich, R. S., Addoms, D. L., 1981. Psychological and recreational benefits of a residential park. *Journal of Leisure Research*, 13: 43-65.
- Ulrich, R. S., & Parsons, R. (1992). Influences of passive experiences with plants on individual well-being and health. *The role of horticulture in human well-being and social development*, 93, 105.
- Viles, R. L., Rosier, D. J. (2001). How to use roads in the creation of greenways: case studies in the New Zealand landscapes, *Landscape and Urban Planning*, 55(1): 15-27.
- Visvalingam, M., & Tandy, J. D. (1972). Toprak nem içeriğini ölçmek için nötron yöntemi-bir inceleme. *Toprak Bilimi Dergisi*, 23(4).

- Wall, G. ve Mathieson, A. (2006). Tourism, economic, physical and social impacts. Pearson.
- Weaver, D. (2007). *Sustainable tourism*. Routledge.
- Wirtz, J., & Lovelock, C. (2021). *Services marketing: People, technology, strategy*. World Scientific.
- Wu, D. M. (2016). Contrast application of color designs in Chicago botanic garden, *Journal of Landscape Research*, 8(2):27-28.
- Xing, X., Hao, P., Dong, L. (2019). Color characteristics of Beijing's regional woody vegetation based on Natural Color System, *Color Research and Application*, 44(4):595-612.
- Yahner, T. G., Korostoff, N., Johnson, T. P., Battaglia, A. M., Jones, D. R. (1995). Cultural landscapes and landscape ecology in contemporary greenway planning, design and management: a case study, *Landscape and Urban Planning*, 33(1-3):295-316.
- Yaşar, Y., & Düzgüneş, E. (2013). Peyzaj tasarımına sürdürülebilirlik kavramının entegrasyonu: bir stüdyo çalışması. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(7).
- Yenigül, S. B. (2017). Kırsal kalkınma politikalarında yeni yaklaşımlar ve bu yaklaşımların Türkiye'nin kırsal kalkınma politikalarına etkisi. *Planlama Dergisi*, 27(1), 16-25.
- Yenişehirlioğlu, E., & Bayat, T. (2019). The relationship between tourism income and financial development in the MENA countries. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 1183-1190.
- Yıldırım, S. (2020). Salgınların Sosyal-Psikolojik Görünümü: Covid-19 (Koronavirüs) Pandemi Örneği. *Elektronik Türk Çalışmaları*, 15(4).
- Yılmaz, B., & Atık, G. (2006). Doğal Peyzaj Özelliklerinin Kırsal Yerleşimler Üzerindeki Etkileri: Bartın Örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8(10), 1-9.
- Yılmaz, E., & Çiftçi, S. (2011). Kentlerin Ortaya Çikişi ve Sosyo-Politik Açidan Türkiye'de Kentleşme Dönemleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 252-267.
- Zevit, G. (2019). *Sürdürülebilir turizm-sürdürülebilir peyzaj ilişkisinin araştırılması: İstanbul-Polonezköy örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Zhang, X., Wang, X., Zhou, Z., Li, M., & Jing, C. (2022). Spatial Quantitative Model of Human Activity Disturbance Intensity and Land Use Intensity Based on

GF-6 Image, Empirical Study in Southwest Mountainous County, China. *Remote Sensing*, 14(18), 4574.

Zhang, Z., Qie, G. F., Wang, C., Jiang, S. S., Li, X. (2017). Relationship between forest color characteristics and scenic beauty: case study analyzing pictures of mountainous forests at sloped positions in Jiuzhai Valley, China, *Forests*, 8(63):1-19.



EKLER

EK 1- Anket Formu

“ARTVİN ŞAŞAT-ARDANUÇ İLÇELERİNDEKİ SONBAHAR RENKLENMELERİNE YÖNELİK TURİZM ROTALARININ BELİRLENMESİ”
Konulu çalışma doğrultusunda bireylerin turizm faaliyetleri hakkında bilgi edinmek ve gelecekteki yapılacak çalışmalara referans olması açısından anket soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan anket soruları aşağıda sırasıyla;

Ankete katılanların sosyo-demografik durumlarının tespit edilmesi;

1. Cinsiyetiniz () Kadın () Erkek
2. Yaşınız () -20 () 21-25 () 26-30 () 31-35 () 36-40 () 41-50 () 51-60 () 61-70 () 71-
3. Eğitim Durumunuz
() İlk Öğretim () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans-
Doktora
4. İkamet Ettiğiniz Şehir
() Artvin () Rize () Trabzon () Diğer
5. Cevabınız “Diğer” ise Hangi Şehirde Yaşıyorsunuz ;
.....
6. Günübirlik seyahatlerinizi en çok hangi grupla yapmayı tercih edersiniz?
() Bireysel () Ailem (Eşim-Çocuklarım) () Arkadaşlarım
() Ailem ve Arkadaşlarımla birlikte () Diğer
7. Araçla kaç kişi seyahat etmeyi seversiniz?
() Yalnız () 2 Kişi () 3 kişi () 4 kişi () 5 kişi () 5’den fazla
grupla
8. Günübirlik başladığınız seyahatinizde uygun bir konaklama birimi bulursanız kalır mısınız?
() Evet () Hayır
9. Konaklama ihtimaline karşı hazırlıklı mı seyahate başlarsınız?(Pijama-diş
fırçası gibi)
() Evet () Hayır
10. Günübirlik seyahatlerden hoşlanır mısınız?
() Evet () Hayır

Ankete Katılanların seyahat deneyimleri ve beklentilerinin sorgulanması;

11. Günübirlik seyahatlerde aradığınız en önemli “3 özelliği” önem sırasına göre işaretleyiniz. (1, 2, 3 rakam kullanarak)

- ☐ Ulaşım kolaylığı,
- ☐ Yol güzergahının niteliği (güvenli, bakımlı, vb.),
- ☐ Varılacak destinasyon noktasının niteliği,
- ☐ Seyahat güzergahının çeşitli alternatifler sunması,
- ☐ İlk kez bu güzergahın kullanılması,
- ☐ Turistik yerleri deneyimlemek,

12. Yaşadığımız Covid-19 sürecinden sonra doğada yapılan etkinliklere karşı bakış açınız nasıl değişti? Önem sırasına göre sıralayınız. (1, 2, 3 rakam kullanarak)

- ☐ Doğada vakit geçirme sürem ve isteğim arttı,
- ☐ Açık havada yapılan rekreasyonel etkinliklere ilgim arttı,
- ☐ Her bulduğum boş zamanımda doğal manzarası bulunan bir alanda vakit geçirmek istiyorum,
- ☐ Doğal alanlar artık bana huzur vermeye başladı,
- ☐ Artık doğal alanlarda sosyalleşmeyi tercih ediyorum.

13. Günübirlik seyahatlerinizi nasıl tamamlamayı tercih edersiniz?

İstediğim yerde mola veririm,

Sadece kısa süreli ihtiyaç molası veririm,

Durmadan doğrudan hedefime giderim.

14. Doğal alanlarda vakit geçirmenin size sağladığı en önemli deneyim (his) nedir? (Sıralayınız 3 adet)

- ☐ Psikolojik sağlığıma iyi gelir,
- ☐ Kendimi özgür hissedirim,
- ☐ Kısa süreli olsa hayatın yoğunluğundan uzaklaşıyorum,
- ☐ Bedensel sağlığıma iyi gelir,
- ☐ Sosyalleşme imkanı sağlar,
- ☐ Aktivite yapma imkanı sağlar,
- ☐ Maceracı yönümü keşfederim.

15. Covid-19 döneminde en çok neye ihtiyaç duydunuz? Sıralayınız.

- ☐ Doğa,
- ☐ Yeşil Alanda Aktivite,
- ☐ Temiz Hava,
- ☐ Kırsal mekanda yaşam,

- ☐ Kontrolsüz nefes alma,
- ☐ Özgürce hareket edebilme,
- ☐ Açık havada sosyalleşme,

16. Seyahat rotanızda farklı faaliyetlere katılma olasılığınızı 1 ve 5 arasında uygun gördüğünüz bir rakamla değerlendiriniz. (1:önemsiz, 5:çok önemli)

	1	2	3	4	5
Hedefe en hızlı şekilde ulaşmak					
Yolda güzel manzara görmek					
İlginç manzara					
Özel doğal cazibe merkezleri					
Özel kültürel cazibe merkezleri					
Güzel dinlenme / piknik alanları					
Yürüyüş / açık hava rekreasyon					
Sonbahar renklenmesi görmek					
Balık tutmak					

17. Sonbahar renklenmesinin insanları duygusal yönden etkilediğini düşünüyor musunuz?

() Evet () Hayır

18. Artvin Şavşat-Ardanuc ilçelerinin turizm��lerinin arttırılmasında en önemli gördüğünüz olguları sıralayınız.

- ☐ Halka ekonomik kazanç sağlar,
- ☐ Artvin Şavşat-Ardanuc'un tanınırlığını arttırır,
- ☐ Bölgesel göçü engeller,
- ☐ Üretilen ürünlerin satışını arttırır,
- ☐ Diğer....

Cevabınız diğer ise yazınız.....

19. Turizmin artması ile doğal yapının bozulacağını düşünüyor musunuz?

() Evet () Hayır

20. Sonbahar renklenmesinin etkisinin kırsal peyzaja katkısı var mıdır?

() Evet () Hayır

21. Artvin Şavşat-Ardanuç'ta oluşturulacak bir turizm rotası sizin seyahat etme isteğinizi kolaylaştırır mı?

() Evet () Hayır

22. Oluşturulacak seyahat rotasında nelerin olmasını istersiniz? Sıralayınız.

(1, 2, 3 rakam kullanarak)

- ☐ Konaklama,
- ☐ Yeşil yol güzergahı,
- ☐ Otopark alanı,
- ☐ Doğal manzara,
- ☐ Alternatif rekreasyonel etkinlikler,
- ☐ Yeme-içme alanı,
- ☐ Fotoğraf çekme noktası.

23. Seçeceğiniz destinasyon noktasındaki sonbahar renklenmesi (doğadaki ağaçların sararması - kızarması) ilginizi çeker mi?

() Evet () Hayır

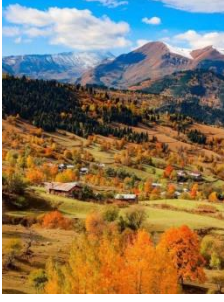
24. Cevabınız evet ise size sunulan görsellerden en çok hangisini görmek için Artvin-Şavşat-Ardanuç'a gitmek istersiniz? (3 tercihinizi sıralayınız)



Karayolu renklenmesi



Göl-Nehir Kenarı Sonbahar renklenmesi



Manzara sonbahar renklenmesi



Şelale-Akarsu sonbahar renklenmesi



Karışık bitki toplulukları sonbahar renklenmesi

25. Artvin Şavşat- Ardanuç'a ait sonbahar renklenmelerinin hepsini görmek ister misiniz?

() Evet () Hayır

26. Kırsal peyzaj alanlarındaki sonbahar renklenmelerine yönelik bir görüşünüz varsa kısaca yazınız.

.....

.....

.....

.....

Ankete katılım sağladınız için teşekkür ederiz.

ETİK KURUL KARARI



T.C.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU

DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 14/02/2024

Toplantı K. Sayısı : 2024/042

Prof. Dr. Banu BEKCI'nin "Artvin Şavşat-Ardanuç İlçelerindeki Sonbahar Renklenmelerine Yönelik Turizm Rotalarının Belirlenmesi" isimli Yüksek Lisans çalışması kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
- ☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
- ☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.



Prof. Dr. Nebi GÜMÜŞ

Başkan